YU ISSN 0353-2739

ЗАДУЖБИНА

ЛИСТ ВУКОВЕ ЗАДУЖБИНЕ • МАРТ 2022. • ГОДИНА XXXV • БРОЈ 111 • ПРИМЕРАК 80 ДИНАРА

ОДРЖАНА 34. СКУПШТИНА ВУКОВЕ ЗАДУЖБИНЕ

Континуитет успешног рада

Тридесет четврта скупштина Вукове задужбине одржана је 16. децембра 2021. године у Свечаној сали Дома Вукове задужбине. Седници су присуствовали чланови органа и тела Вукове задужбине – Савета, Управног и Надзорног одбора, одбора за доделу награда Вукове задужбине за науку и уметност и добитници признања Вукове задужбине. Из огранака Вукове задужбине на седници су били: Милунка Митић (Ниш), Данијела Ковачевић Микић (Чачак), Светлана Спајић (Гимназија „Вук Караџић" у Лозници), Марија Бјелица Пргомеља (Нови Сад) и Фондација Вукове задужбине у Градишци (Сњежана Миљковић и Радана Вила Станишљевић).

Седницу је отворио Бранко Златковић, председник Управног одбора Вукове задужбине, који је поздравио присутне утемељиваче Вукове задужбине, добротворе, велике добротворе, представнике огранака, задужбинаре, поверенике, чланове одбора Задужбине, пренумеранте на *Даницу* и све пријатеље и поштоваоце имена и дела Вука Ст. Караџића и Вукове задужбине.

На почетку седнице, пригодним речима обавестио је присутне да су нас између две скупштине напустили истакнути дугогодишњи сарадници Вукове задужбине: академик Нада Милошевић Ђорђевић, Вера Секулић, председнице Огранка у Баваништу, Раде Обрадовић, председник Огранка у Великом Поповцу, и Томислав Грујичић Равањац, уметника фотографије у листу „Задужбина", и замолио присутне да им минутом ћутања одају почаст.

Бошко Сувајџић беседио је на тему ***Шта је то вуковско опредељење***, а затим је образложио Извештај о раду Вукове задужбине за период новембар 2020 – октобар 2021, док је Бранко Златковић говорио о планираним програмским активностима Вукове задужбине за наредни период.

Са седнице Скупштине Вукове задужбине

У дискусији која је затим уследила говорили су: Данијела Ковачевић Микић, Сњежана Миљковић (посебно је указала на постигнуте резултате у раду Фондације, а пре свега на уписивању пренумераната на *Даницу* 2010); Зона Мркаљ је говорила о потреби унапређивања сарадње с дијаспором, нарочито у погледу очувања српског језика и ћирилице и успостављања признања ученицима и студентима на изабране теме посвећене Вуку и његовом делу. Ова признања могла би се додељивати на Ђачком Вуковом сабору у Тршићу. Скупштина је, затим, усвојила Извештај о раду Вукове задужбине за период новембар 2020 – октобар 2021. године и Програм рада Вукове задужбине за период новембар 2021 – октобар 2022.

У оквиру тачке дневног реда – *Допуна органа и тела Вукове задужбине*, Скупштина је изабрала два нова члана: др Биљана Сикимић – научни саветник Балканолошког института САНУ у пензији – изабрана је за члана Управног одбора Вукове задужбине. Проф. др Валентина Питулић – редовни професор на Филозофском факултету Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, професор српског језика и књижевности у Богословији *Свети Кирило и Методије* у Призрену – изабрана је у Одбор Вукове задужбине за доделу награда у науци.

Скупштина је прихватила и одлуке одбора за доделу награда Вукове задужбине за науку и за уметност у 2021. години. Награду за науку добио је Марко Недић за књигу *Критички описи, огледи о српској прози*, Академска књига, 2020, док је награда за уметност додељена Јелени Ковачевић за књигу песама, *Страдање*, Бања Лука, 2021.

На седници су, такође, уручена и признања Вукове задужбине. Признање *Велики добротвор* добили су проф. др Радмила Милентијевић и др Александар Албијанић из САД; признање *Добротвор* добио је Миладин Ћулафић из Београда, а Захвалнице за допринос *у остваривању програма Вукове задужбине* добили су: Катарина Граната Савић и Мирослав Бојић из Београда, Снежана Нешковић Симић и Невена Митровић из Лознице, Мила Мутавџић из Чачка и др Рајка Уљмански из Баваништа. *С.* **В.**

БЕСЕДА БОШКА СУВАЈЏИЋА

Шта је то „вуковско опредељење"

Шта је то „вуковско опредељење" у Србији у 21. веку? Опредељење за род, језик и културу? За националну историју и традицију? За српски културни и духовни простор? За очување националног и културног идентитета? Постоје ли „велике приче" у нашој историји и нашој култури које су трајно посвећене овим циљевима?

Како истиче проф. Драгана Вукићевић: „Свака књижевност има своје велике приче – а велика прича српске књижевности везана је за Косовски бој. Зачета у првим извештавањима са бојишта, меандрирајући кроз најразличитије жанрове, она се различитим интензитетом приповеда седам векова. Попут феникса, у матици речи, васкрсава некад „случајно", у разговору кроз узгредне асоцијације, често намерно, кроз уметнички сложене сижејне и тематско-мотивске редескрипције."

У корену „вуковског опредељења", по аналогији са „косовским опредељењем", које је тако снажно истакао Зоран Мишић, стоји разнолика баштина „великих прича" нашег језика и наше традиције. У предговору првој књизи српских народних песама лајпцишког издања (1824) Вук Караџић је истакао да „јуначких пјесама мало имамо старији од Косова, а од Немањића нема старије ниједне", да би, даље, наставио сада већ чувеном реченицом: „Ја мислим, да су Србљи и прије Косова имали и јуначких пјесама од старине, но будући да је она премјена тако силно ударила у народ, да су готово све заборавили, што је било донде, па само оданде почели наново приповиједати и пјевати".

„Вуковско опредељење" је и данас, несумњиво, „косовско опредељење". Опредељење трајног избора у времену. А косовско опредељење је, речима Зорана Мишића, „онај последњи, беспризивни одговор којим се одговара на питање о смислу човековог постојања". То је „избор оног најтежег, најпогубнијег пута, који је једини прави пут".

„Вуковско опредељење" је стално пропитивање и преиспитивање властитог идентитета и разумевања савременог света на основама трајних хуманистичких порука Вуковог дела.

„Вуковско опредељење" је снага инспирацијског и интерпретативног замајца којим се негује и шири духовни простор знања, отклањају узроци духовне запуштености, вербалног насиља и баналности које владају у новим медијским естетизацијама и идеологизацијама стварности. „Вуковско опредељење" је херменеутички цивилизацијски одговор на атмосферу незнања и необразовања у друштву. Залагање за неговање најбољих традиција српске филологије и научне мисли.

Од њеног првог оснивања 1937. године Вукову задужбину карактерише трајна и посвећена усмереност на дело Вука Караџића у европском и светском контексту од његовог доба до данас, што је резултирало низом већ традиционалних активности како матичне задужбине, тако и њених многобројних огранака, посвећених **Вуковој присутности у култури, језику и књижевности**, како гласи тема трећег научног скупа МСЦ-а из 1973. године.

Управо су Међународни научни састанци слависта покренути у Вукове

Бошко Сувајџић беседи на Скупштини

дане давне 1971. године како би славистичком покрету скренули пажњу на дело великог српског реформатора, сакупљача народних умотворина и књижевника, који је у епоси романтизма стао раме уз раме са одабраним филолозима, књижевницима и научницима Европе свога доба.

„Вуковско опредељење" које следи Вукова задужбина, а повремено му и утире пут, подразумева уједињено и саборно деловање важних националних и културних институција и установа, какве су, рецимо то и овде, Међународни славистички центар на Филолошком факултету и Вуков сабор у Тршићу. Ево како је први председник Савета МСЦ, академик Павле Ивић, образложио повезивање међународних састанака слависта са именом и делом Вука Стефановића Караџића, односно са његовим завичајем, и симболичким завичајем српског језика и писма, Тршићем, у говору на отварању првог Научног састанка слависта у Вукове дане (НССВД), 1971. године:

„Сећање на Вука у његовом родном крају веома је живо. Људи су поносни на свог великана и радо долазе на саборе њему посвећене. Тако се ту скупи по неколико десетина хиљада људи за које је то прилика да чују и виде истинску уметност. Уједно ти сабори враћају наш дуг Вуку, учвршћујући још више свест у народу о томе шта је он урадио, а помало и свест о значају и смислу културе. Ми верујемо да је важно подржати у народу један племенитији однос према правој култури, издигнутој изнад често тако жалосних нивоа тзв. масовне културе, оне што се огледа у понеким илустрованим магазинима, у баналној забавној музици итд. Један од великих проблема нашег времена, а можда још више времена која долазе, лежи у дубоком спуштању културних хоризонта које доноси јефтина, лажна 'масовна култура'. Вукови сабори утолико су драгоценији што представљају једну брану против тога."

Сржна тачка постојања Вукове задужбине, од другог оснивања 1987. године до данас, трасирана је на линији односа према Вуку Караџићу и разноврсним аспектима његовог дела. Вукова задужбина припада, једнако, њеним часницима, колико и великој вуковској породици задужбинара и поштовалаца Вуковог дела свуда докле допире српски језик. Припада Вуковом сабору и Вуковом Тршићу. Својим програмским циљевима и планираним активностима, Задужбина треба да покаже колико Вук још увек припада свима нама.

Можемо ли ми, драги пријатељи, окупљени око Вуковог имена, у нашој и његовој кући, допринети „вуковском опредељењу" српског друштва? Несумњиво. Свако од нас, овде, у Свечаној сали Вукове задужбине, представља малу културну мисију. Довољно је да смо ту, заједно, једни уз друге. Једни са другима. Да се, у духу вуковског опредељења, посвећујемо питањима за која има тако мало простора и времена у дневном политиком загађеном и затрованом медијском простору и јавном животу нашег друштва. Питањима просвете, образовања, науке, културе. Љубави према језику и писму, што значи и према смислу нашег постојања.

Наставак на страни 5

ШТАМПАЊЕ ОВОГ БРОЈА ЛИСТА ОМОГУЋИЛА ЈЕ ПРОФЕСОР ДР РАДМИЛА МИЛЕНТИЈЕВИЋ ИЗ ЊУЈОРКА

ИЗ БРОЈА У БРОЈ

Маја Гојковић отворила нову поставку Спомен-музеја Иве Андрића

Отворена нова поставка Музеја Иве Андрића

Поводом обележавања 60 година од додељивања Нобелове награде Иви Андрићу, Музеј града Београда представио је нову сталну музејску поставку у пишчевом спомен-музеју и легату на Андрићевом венцу, коју је свечано отворила Маја Гојковић, потпредседница Владе Републике Србије и министарка културе.

Оценивши да је Андрић (1892–1975) „један од највећих писаца 20. века", Гојковићева је подсетила да музеј, смештен у књижевниковом стану у Београду, „већ 45 година чува његову оставштину, која је важан део нашег културног наслеђа".

„На месту где је великог писца затекла вест о добијању Нобелове награде, након његове устаљене шетње Калемегданом, бројни посетиоци имају јединствену прилику да се упознају са личношћу Андрића", навела је Гојковићева.

Према њеним речима, музеј је „аутентичан подсетник на (Андрићеву) једноставност и величину", а испуњен је драгоценим фотографијама, оригиналним рукописима, уметничким и личним предметима, књигама, одликовањима и другим.

„Служећи својој отаџбини оставио је снажан печат у дипломатији. Свуда где је боравио остао је упамћен као велики професионалац и особа која плени манирима и својом целокупном појавом", подсетила је министарка.

Јелена Медаковић, директорка Музеја града Београда, истакла је да је Спомен-музеј Иве Андрића реконструисан и прилагођен потребама публике. Према њеним речима, сав материјал у музеју је сада комплетно дигитализован и доступан школама у дијаспори, као за разгледање поставке у самом музеју.

Девет деценија Драгослава Михаиловића

У Београду је, у организацији Института за књижевност и уметност и Народне библиотеке „Душан Матић" из Ћуприје, 8. септембра 2021. године одржан међународни скуп „Девет деценија Драгослава Михаиловића". На њему је било изложено више од 50 радова на теме из живота и дела овог српског књижевника. Међу учесницима били су научници из Немачке, Пољске, Аустрије, Велике Британије, Белорусије, Украјине, Црне Горе и Србије.

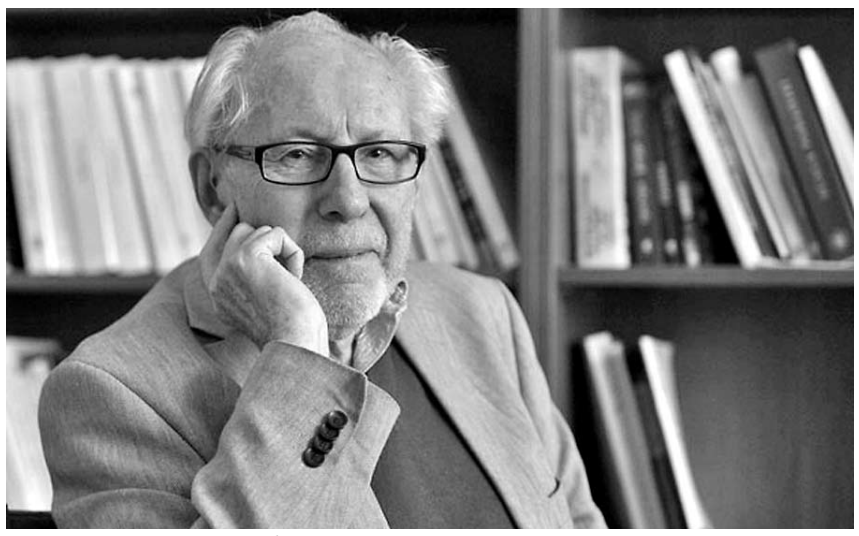

Драгослав Михаиловић

Драгослав Михаиловић (1930) је истакнути српски писац, романсијер, сценариста, драматург и редовни члан Српске академије наука и уметности.

Осим поезије, објавио је и дела других књижевних родова, превасходно приповетке („Фреде, лаку ноћ", „Лов на стенице") и романе („Кад су цветале тикве", „Петријин венац", „Чизмаши", „Гори Морава"). Добитник је бројних значајних награда и признања, међу којима се посебно истичу Октобарска награда Београда (1967), Андрићева награда (1976), Златна арена за сценарио у Пули (1978), Награда „Бора Станковић" (1994) и Награда Вукове задужбине за роман „Гори Морава" (1994).

Дела Драгослава Михаиловића превођена су на европске језике, а драме игране на многим позорницама.

Матићеви дани

Традиционална књижевна манифестација 32. „Матићеви дани" посвећена великану српске књижевности, надреалисти, есејисти, академику и дипломати Душану Матићу (1898–1980), одржана је у Ћуприји од 9. до 16. септембра.

Манифестација је почела 9. септембра Кабареом „Добра стара времена", а 10. септембра у Народној библиотеци „Душан Матић" одржано је поетско вече „Душану Матићу у част". Своје стихове говорили су песници из Ћуприје, Јагодине и Параћина. У Галерији Музеја „Хореум Марги Равно" у Ћуприји, 11. септембра, отворена је изложба слика академских уметница из Београда: Љиљане Радосављевић Илић, Весне Караташ и Снежане Бекрић. Позоришна представа за децу „Максим" Пеђе Трајковића изведена је 12. септембра.

Централни део манифестације приређен је 13. септембра, на дан рођења Матића, када је у Народној библиотеци, која се налази у његовој родној кући и носи његово име, одржан округли сто на тему „Душан Матић између реченог и нереченог". Тога дана уручен је и „Матићев шал", награда младом песнику Србије, до 27 година, за најбољу збирку песама објављену између две манифестације. Ове године признање је додељено Милошу Бркићу из Пожеге за збирку „Сенке у очима" у издању Народне библиотеке Ужице. Награда се састоји од уникатног ручно плетеног шала, повеље и новчаног износа. У музичком делу програма учествовао је гудачки квартет Школе за музичке таленте из Ћуприје.

Манифестација је завршена 16. септембра оперским аријама.

Награда Ивану Негришорцу

Награда „Одзиви Филипу Вишњићу" за 2022. годину, која се додељује за родољубиво песништво, припала је песнику Ивану Негришорцу из Новог Сада. Како у образложењу пише, признање се додељује „за епски озарен и лирски обасјан исказ ововременог родољубља, које на поетски упечатљив начин осликава и узноси репрезентативне призоре продубљене српске поносне, културне и духовне вертикале, по чему је достојан следбеник славног узора песника буне".

Одлуку о награди, коју Задужбинско друштво „Први српски устанак" из Орашца додељује 27. пут, донео је жири у саставу: академик Матија Бећковић (председник); чланови: академик Милосав Тешић, Драган Лакићевић, др Драган Хамовић и др Иван Златковић. Поводом награде објављена је песничка књига Ивана Негришорца *Жеравица с оїњишта* (Орашац, 2022, 160 стр.). Поговор песничкој књизи написао је др Драган Хамовић.

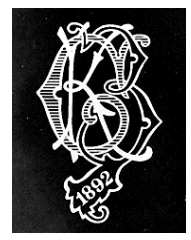

Знак Српске књижевне задруге осмислио Јован Ј. Змај приликом њеног оснивања 1892. године

Књижевна академија посвећена овогодишњем лауреату биће одржана 10. фебруара 2022. године, у Народној библиотеци „Свети Сава" у Аранђеловцу. О песнику и о његовој новој књизи говориће књижевни критичар и писац поговора др Драган Хамовић.

Награда се традиционално уручује на месту знаменитог Орашачког збора, у Марићевића јарузи, на Сретење, 15 (2) фебруара.

Иван Негришорац рођен је 1956. у Трстенику. Живи у Новом Саду, где је редовни професор Филозофског факултета и председник Матице српске.

Објавио је књиге песама: *Трула јабука* (1981), *Ракљар. Желудац* (1983), *Земљопис* (1986), *Топло, хладно* (1990), *Абракадабра* (1990), *Хоп* (1993), *Везници* (1995), *Прилози* (изабране и нове песме, 2002), *Потајник* (2007, 2011), *Светилник* (2010), *Камена читенија* (2013, 2014), *Читенија* (изабране песме, 2015), *Матични млеч* (2016), *Изложба облака* (изабране и нове песме, 2017), *Оїледала Ока Недремана* (2019).

Песме су му превођене на енглески, руски, немачки, француски, мађарски, румунски, словеначки, словачки, русински, македонски, чешки, грчки, турски, кинески језик. О његовом песништву објављена су два зборника критичких радова *Иван Неїришорац, песник* (Краљево 2012) и *Иван Неїришорац: песничке и културолошке доминанте* (Грачаница 2020). За поетско стваралаштво добитник је бројних домаћих и међународних признања.

130 година Српске књижевне задруге

Крај 19. века било је време када су Београд и Србија напокон хватали прикључак са светом. Један од циљева, још од времена устаника и касније кнеза Милоша, било је описмењавање и образовање народа и неговање и развој културе. Од прве школе, прве гимназије, прве штампарије, прве књиге и првих новина, преко оснивања Српске краљевске академије, све је водило ка стварању друштва које ће на себе преузети терет издавања посебно бираних дела и ширење просвећености и културе народа, као што је записано у његовом оснивачком акту.

Српска књижевна задруга основана је 16/29. априла 1892. године у згради Српске краљевске академије. Ова лепа зграда у Бранковој 15 била је само једна од станица на којима ће претеча САНУ живети од свог оснивања до данас. Идеја о оснивању потекла је од чланова СКЗ међу којима је био сам крем ондашње интелектуалне сцене Краљевине.

Потписници оснивачког акта били су Љубомир Стојановић, Љубомир Ковачевић, Светислав Вуловић, Милан Јовановић Батут, Јован Јовановић Змај и Стојан Новаковић.

Прва скупштина Задруге одржана је почетком маја наредне године, а чинили су је добротвори који су својим прилозима подржавали рад куће. Поред тога, главни приход била је претплата на издања Задруге, посебно чувеног „Кола". Од самог настанка било је предвиђено да Задруга сваке године објави једно „Коло" које ће садржати најмање шест пробраних наслова домаћих, у почетку само српских, а касније и југословенских писаца. Прво Коло изашло је 1892. године, а као прва књига штампана је аутобиографија „Живот и прикљученије Димитриа Обрадовића, наречног у калуђерству Доситеја, њиме истим списат и издат". Годину дана касније, издат је и други део Доситејеве аутобиографије у којој је Обрадовић описао своје путешествије од фрушкогорског манастира до Лајпцига. Прво коло штампано је у 5.000 примерака, да би и наредно имало велики успех са чак 4.000 примерака. До данас, ова библиотека (закључно са 2020. годином) имала је својих 112 кола, што је чини најобимнијом и најстаријом живом библиотеком у Србији. Готово да не постоји породица која нема бар једно плавичасто издање, јер све што је ваљало у нашој књижевности нашло је места и у издањима СКЗ.

Њен значај као чувара ћирилице и националне културе препознат је 1997. године када је Народна скупштина Републике Србије донела Закон о Српској књижевној задрузи, којим је ова издавачка кућа призната као установа културе од националног значаја, чиме је уврштена у ред институција као што је САНУ и Матица српска.

Катарина **Г. САВИЋ**

Мокра Гора изабрана за најбоље туристичко село света

Генерална скупштина Светске туристичке организације Уједињених нација прогласила је почетком децембра 2021. године, на заседању у Мадриду, Мокру Гору за најбоље туристичко село света. О томе је јавност обавестила Туристичка организација Ужица, истичући да је Мокра Гора изабрана међу више од 170 кандидата из 75 земаља света, што је јасна потврда њених посебних вредности. Из Србије су још била кандидована места Гостиље и Тршић.

Истакнуто је да ће ово светски значајно признање допринети развоју туризма који има услове да постане покретач руралног развоја, унапређењем његове улоге у вредновању и очувању мокрогорске заједнице, заједно са очувањем разноликости, природних и културних вредности. Бити изабран за најбоље туристичко село света врхунски је успех села Мокра Гора, Туристичке организације Ужица, града Ужица и Републике Србије – истакнуто је у Туристичкој организацији Ужица. Такође, речено је да је импулс и покретач туристичког развоја овог краја била успешна обнова „Шарганске осмице", која је посебно добила на вредности доласком Емира Кустурице и његовом градњом Дрвенграда.

С. **В.**

Задужбинари Вукове задужбине (105)

НОВИ ОГРАНЦИ

Оїранак у Новом Саду основан 3. авїуста 2021. їодине: Марија Бјелица, Стефана Ђорђевић, Александра Попин, Бранислав Зубовић, Дамир Малешев, Кармен Антић, Љубенко Звиздић, Марјана Јаћимовић, Наташа Бундало Микић, Павле Орбовић, Саша Нишавић, Сузана Рудић, Зоран Боснић, Зорица Николић, Јелена Марићевић, Никола Раусављевић.

Оїранак у Тополи основан 5. јуна 2021. їодине: Јована Милованчевић, Александар Срећковић, Игор Петровић, Зорка Станојевић, Тамара Ђорђевић, Зорица Стојиљковић, Теодора Стојиљковић, Ема Стевановић, Маја Јевђић, Милош Марковић, Зора Милованчевић.

СУОСНИВАЧИ
Ротари удружење Београд – Стари град

СУОСНИВАЧИ – ЗАДУЖБИНАРИ
Миладин Ћулафић, Београд

ВЕЛИКИ ДОБРОТВОРИ
Радмила Милентијевић, САД
Александар Албијанић, САД

***С.* В.**

Вук Караџић, академски сликар Миодраг Д. Јелић

Дарови Вуковој задужбини

Задужбинари, пријатељи и сарадници Вукове задужбине *даривали* су Задужбини своје књиге и књиге других аутора. Велибор Лазаревић, Беле Воде, даривао је књиге: *Народне басме и лечења у Левчу и Темнићу*, *Епске песме и баладе Левча и Темнића* и књигу *Народни їуслар Светислав Тиса Јаћимовић*. Жарко Димић је поклонио 10 књига (монографија) *Карловачка їимназија*, која је ове године добила награду *Дејан Медаковић*, коју додељује ИК Прометеј.

Драгутин Брчин поклонио је слику Миодрага Д. Јелића, академског сликара из Београда, с ликом Вука Караџић.

Вукова задужбина захваљује дародавцима на поклонима.

ЗАДУЖБИНА, Лист Вукове задужбине. Година XXXV– број 111, март 2022. године. Редакција: Београд, Краља Милана 2. Тел/факс: 011/2682-803, 2683-890. УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР: *Славко Вејиновић (їлавни и одїоворни уредник), Душица Матицки (секретар), Александра Паладин, Бранко Златковић, Јелена Јовановић, Вера Миланковић, Весна Танасковић, Радомир Ј. Поповић, Будимир Поточан, Срето Танасић, Марина Младеновић Митровић, Снежана Бојић, Ненад Бељинац. Ликовно-їрафичка обрада Илија Милошевић. Лектор и коректор Ружа Милојевић.* Логотип *Небојша Митрић.*
Типографско писмо: *Adamant.* Годишња претплата са поштарином износи 200 динара. Жиро-рачун Задужбине је 205-8530-09. Девизни рачун: IBAN RS35205007080003571468.
Тираж: 1.000 примерака. Штампа: Бирограф, Земун. Website: www.vukova-zaduzbina.rs; E-mail: slavkovejinovic24@gmail.com; dusica.maticki@vukova-zaduzbina.rs;

ПРИЗНАЊА СКУПШТИНЕ ВУКОВЕ ЗАДУЖБИНЕ

Велики добротвори и добротвори

Радмила Милентијевић

Проф. др Радмила Милентијевић улази у ред великих српских задужбинара. Рођена је 27. октобра 1931. године у Азањи, а одрасла у Београду. Студирала је на Економском факултету Универзитета у Београду, магистрирала на Чикашком универзитету на историји 1961. године, а докторирала на Универзитету Колумбија у Њујорку 1970. године. Професорску каријеру започела је 1966. године на Катедри за историју Сити колеџа Градског универзитета у Њујорку, где је 1984. године изабрана за редовног професора. Године 1993. се пензионише, али задржава статус професора емеритуса на том универзитету.

Током последње две деценије посветила се хуманитарном раду. Њене дарове су добили: Српска академија наука и уметности, Народни музеј у Београду, Матица српска у Новом Саду, црква Светог Саве на Врачару, Саборна црква у Београду, Црква Светог цара Константина и царице Јелене у Нишу, Саборна црква Светог Саве у Њујорку, манастир Никоље, манастир Враћевшница, епархије Рашко-призренска и Косовскометохијска и многе друге организације и установе. Финансирала је и подизање споменика Филипу Вишњићу, великом српском гуслару-песнику, који је отпривен у Вишњићеву, а међу велике задужбинске дарове Радмиле Милентијевић спада и подизање споменика царици Милици у Трстенику.

Радмила Милентијевић

Године 2010. основала је фондацију *Фонд Радмила Милентијевић* у Београду, који ће наставити њен хуманитарни рад и убудуће, а 2011. године установила је награду *Проф. др Радмила Милентијевић* за најбоље студенте на Филолошком и Филозофском факултету Универзитета у Београду, као знак признања за узоран успех у изучавању узајамних утицаја и међусобне повезаности српског и руског народа у области историје, књижевности и језика

Радмила Милентијевић улази у ред великих добротвора Вукове задужбине. Била је генерални покровитељ календара – забавника *Даница* Вукове задужбине за 2007. годину, а захваљујући њеној помоћи (донацији) Вукова задужбина је објавила и фототипско издање календара – забавника *Даница*, коју је Вук Караџић издавао у Бечу и Будиму 1827, 1828, 1829. и 1834. године. Такође, покровитељ је и листа *Задужбина* и до сада је финансирала излажење више бројева овог листа.

Александар Албијанић

Др Александар Албијанић уписао се у ред великих добротвора Вукове задужбине. Рођен је 16. новембра 1932. године у Холивуду (САД). Студирао је музику и славистику. Магистрирао је музикологију 1955. године, а 1962. године постао је и магистар руског језика. Докторирао је 1965. године стекавши докторат славистичких наука. Од 1965. до 1993. године био је професор на Калифорнијском универзитету у Лос Анђелесу (UCLA), а затим и професор емеритус на Одсеку за славистику истог универзитета.

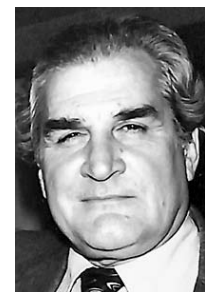
Александар Албијанић

Александар је објављивао своје научне радове у престижним лингвистичким часописима у Србији (*Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*) и редовно је учествовао у Београду на септембарским симпозијумима, који су организовани на тему *Научни састанак слависта у Вукове дане.* Ту се представљао рефератима који су затим штампани у зборнику овог научног скупа.

У оквиру едиције *Студије о Србима* Александар Албијанић објавио је 2010. године књигу *Прилози о српском предвуковском књижевном језику* у којој је изложио десет својих радова објављених на ову тему у разним часописима и различитим поводима.

Миладин Ћулафић, добротвор

Миладин Ћулафић, српски прозни писац, рођен је у Горњим Лугама код Андријевице 1939. године. Завршио је Филолошки факултет у Београду, и радио у школама као професор књижевности, а затим и као лектор и коректор у новинском предузећу *Јеж* и Издавачкој кући *Рад*. Добитник је награде Фонда Задужбине Бранка Ћопића, „Исидора Секулић", „Светозар Ћоровић", „Радоје Домановић" за сатиричну причу, „Политикине" награде за причу, као и завичајних награда Андријевице и Берана. Сада живи у Београду.

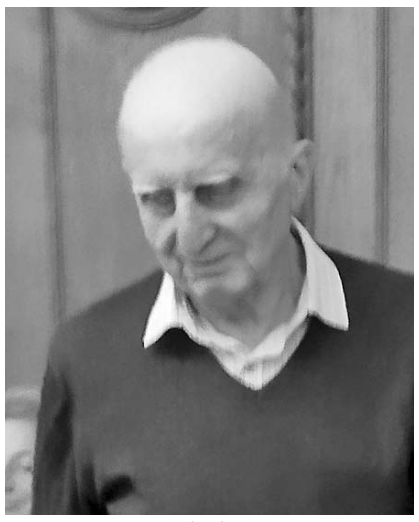
Миладин Ћулафић

Захвалнице Вукове задужбине

Захвалницу за *остваривање програма Вукове задужбине* добили су:

Катарина Граната Савић и Мирослав Бојић из Београда, Снежана Нешковић Симић и Невена Митровић из Лознице, Мила Мутавџић из Чачка и Рајка Уљмански из Баваништа.

Захвалнице су уручили Бошко Сувајџић и Бранко Златковић.

Катарина Граната Савић

Невена Митровић

Рајка Уљмански

Снежана Нешковић Симић

Мирослав Бојић

Мила Мутавџић

Јелени Ковачевић награда Вукове задужбине за уметност

Награду Вукове задужбине из Београда за уметност за 2021. годину добила је Јелена Ковачевић за књигу песама „Страдање" (издавач „УГ Јадовно 1941", Бања Лука, 2021).

Одбор за доделу награде, којем је председавао академик Светислав Божић, одлуку је донео већином гласова. Светислав Божић, председник Одбора, истакао је да песништво чију је недвосмислену оригиналност породио страховити архипелаг смрти расут од Јасеновца до неизбројаних јама и губилишта народа српског, Јелена Ковачевић ослушкује изузетним духом и душом, позивајући се увек на документ, на сведочанство преживелих, остављајући свом певању онај драгоцени простор који је додељен ретким посвећеницима и заточеницима пута у истину. Лирски тон Јелене Ковачевић је свеобухватни амалгам бола који је увек артикулисан олтаром и светрајућим лајтмотивима опраштања којима морају да претходе покајања.

У поговору збирке „Страдање", Радинко Крулановић пише: „Пјесникиња у дијалектичкој (крстоносној) игри успијева да замијени улогу убице и жртве. Жртва постаје живот, а убица жртва, 'у гробове наше убице су легле', страдали Бога ради устају без рана, а убице се препуштају себи, кажњени, јер не могу видјети лице Божије. Не видјети Бога није суд Божији, већ избор сваког од нас. У тај избор се и Бог не мијеша.

Овај свјетлосни моменат или моменат виђења јесте и кључ пјесништва Јелене Ковачевић."

Награда Вукове задужбине за уметност додељује се за период октобар 2020 – октобар 2021. године, биће додељена у току 2022. године.

Вукова задужбина честита добитници и захваљује свим учесницима конкурса.

Д. **М.**

Јелена Ковачевић

Марко Недић добитник награде за науку

Марко Недић, есејиста и прозни писац, добитник је награде Вукове задужбине за науку за 2021. годину. Одбор Вукове задужбине за доделу награде за науку, на седници одржаној 12. новембра 2021. године – председавао је проф. др Слободан Грубачић, дописни члан САНУ, председник Одбора – размотрио је приспеле предлоге и одлучио већином гласова да се награда Вукове задужбине за 2021. годину доделе Марку Недићу за књигу *Критички описи, огледи о српској прози*, Академска књига, 2020.

Марко је до сада објавио већи број књига, студија и огледа о српској прози, критика и есеја о српској књижевности и култури. Приредио је књигу изабраних критика *Писци као критичари после Првог светског рата*, неколико научних и критичких зборника – Зборник у част Драгише Витошевића (2005) и Зборник радова о Добрици Ћосићу и његовим делима. Приредио је и већи број књига о српским писцима 19. и 20. века (Стефану Митрову Љубиши, Лази Лазаревићу, Стевану Сремцу, Сими Матавуљу, Борисаву Станковићу, Милутину Ускоковићу, Драгиши Васићу, Иви Андрићу, Милану Кашанину, Растку Петровићу, Слободану Селенићу и другима).

За прозни рад, критичко-есејистичке радове и за допринос проучавању историје српске књижевности добио је више награда: листа *Младост*, *Исидора Секулић*, *Милан Богдановић*, *Ђорђе Јовановић*, *Златно зрно критичарско*, *Николај Тимченко*, *Младен Лесковац* и *Чедомир Мирковић*.

С. **В.**

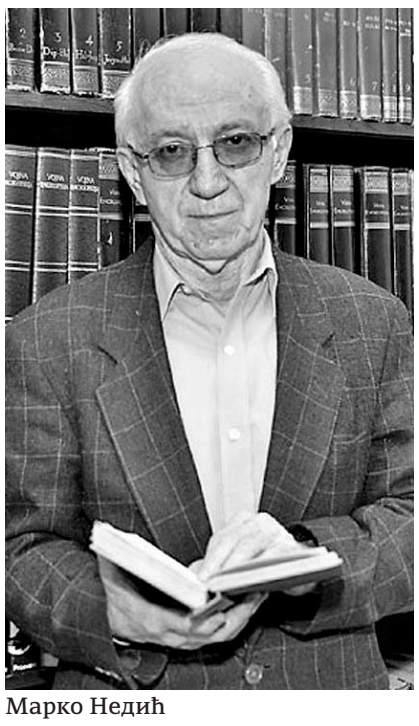
Марко Недић

ОДРЖАН ОСАМДЕСЕТ ОСМИ ВУКОВ САБОР

У знаку великог јубилеја – 60 година од доделе Нобелове награде Иви Андрићу

У сали Вуковог дома културе у Лозници, 13. септембра 2021. године, свечано је отворен 88. Вуков сабор, који су организовали град Лозница, Вукова задужбина и Центар за културу „Вук Караџић". Овогодишњи сабор трајао је до 19. септембра 2021. и као сваке године настојао да сачува традиционалне програме и да обележи актуелна културна дешавања у свету и код нас.

Традиционалним подизањем саборске заставе и Мокрањчевом „Химном Вуку", у изведби групе певача КУД „Караџић" из Лознице, почела је најстарија и највећа културна манифестација у Србији која је ове године спојила Вуково стваралаштво са радом највећег српског писца, хуманисте, дипломате, али пре свега човека који је своје поверење поклонио речима – Ивом Андрићем. Осамдесет осми Вуков сабор био је у знаку великог јубилеја наше културне историје – 60 година од доделе Нобелове награде Иви Андрићу.

Сабор је свечано отворила Славица Трифуновић, помоћница министра културе и информисања у Влади Републике Србије, која је истакла да се ова значајна манифестација одржава у времену када Народна скупштина Републике Србије разматра предлог Закона о употреби српског језика у јавном животу и заштити и очувању ћириличког писма. У наставку програма свечаног отварања, Филхармонија младих „Борислав Пашћан" из Београда извела је два клавирска концерта „Метохијска појања" и „Рашки мозаик" академика и једног од најзначајнијих композитора савремене српске уметничке музике, Светислава Божића. Као солиста наступио је Александар Синчук, пијаниста из Русије, победник на многим међународним пијанистичким такмичењима и професор на Факултету музичке уметности у Београду. Оркестру Филхармоније младих дириговао је Ђорђе Павловић, шеф диригент Филхармоније младих и диригент Опере и Балета Народног позоришта у Београду.

У уторак, 14. септембра 2021. године, другог саборског дана у Вуковом дому културе представио се КУД „Караџић" својим *Колажним програмом*, који је подсетио на значај друштва КУД „Караџић", његове активности и постигнућа током 170 година постојања. Свој рад представиле су секције КУД „Караџић". Фолклорни ансамбл извео је сплет игара из Подриња и Лесковца. Из Гусларске секције наступили су браћа Недељко и Младен Јеврић, док је Ансамбл ветерана извео Староградске игре.

Бранко Златковић и Бошко Сувајџић представили „Даницу 2021"

Трећи саборски дан био је оплемењен традиционалним представљањем Матице српске у Сталној поставци слика Миће Поповића и Вере Божичковић Поповић. Учествовали су Ђорђо Сладоје, песник и главни и одговорни уредник Летописа Матице српске, Селимир Радуловић, управник Библиотеке Матице српске и члан уредништва Летописа Матице српске, Зоран Ђерић, управник Српског народног позоришта у Новом Саду и члан уредништва Летописа Матице српске, као и Мирослав Алексић, помоћник управника Библиотеке Матице српске. Представници уредништва говорили су о Летопису Матице српске, најстаријем књижевном часопису у Европи који без прекида излази још од 1824. године.

Истог дана, посетиоци су могли да присуствују премијерном приказивању документарног филма „Први Вуков сабор у Тршићу" (1933) Југословенске кинотеке у режији Петра Ж. Петровића и Чеде Поповића. Пројекција је одржана у Галерији „Мина Караџић" у Вуковом дому културе, а филм је представио Александар Ердељановић, управник Архива Југословенске кинотеке, који је говорио о значају очувања документарног материјала из наше прошлости, а поготово о Вуковом сабору, најзначајнијој и најстаријој културној манифестацији у Србији. Напоменуо је и то да су од делова материјала које им је давно предао Етнографски музеј успели да саставе и реконструишу филм о овој најзначајнијој културној манифестацији код нас.

Четвртог саборског дана, у Сталној поставци слика Миће Поповића и Вере Божичковић Поповић представљена је изложба слика Интернационалног уметничког студија „Радован Трнавац Миђа" из Ваљева. Идеја овог студија јесте да допринесе спајању народа и различитих култура. Истакнуто је да су овом изложбом спојени градови Србије и њихове културне институције. Изложбу је отворио Радован Трнавац Миђа.

Петог саборског дана у Сталној поставци слика Миће Поповића и Вере Божичковић Поповић представљено је 28. годиште Српског народног илустрованог календара „Даница", о чему су говорили проф. др Бошко Сувајџић, главни и одговорни уредник, и др Бранко Златковић, председник Управног одбора Вукове задужбине. Том приликом присутнима се обратио и Милан Лукић, оперативни уредник *Књижевних новина.*

Тога дана, у Научно-образовном културном центру „Вук Караџић" у Тршићу, обележено је и 50 година постојања Међународног славистичког центра. Том приликом представљене су књиге „Велике теме српске лингвистике" и „Вук у Тршићу", као заједничко издање Међународног славистичког центра и Центра за културу „Вук Караџић". Учествовали су проф. др Александар Милановић и проф. др Бошко Сувајџић.

Завршна свечаност овогодишњег 88. Вуковог сабора одржана је у недељу, традиционално, на Саборишту у Тршићу. Пред саму свечаност, публика је могла да присуствује отварању изложбе „Вук и Немци" у Научно-образовном културном центру „Вук Караџић" коју је отворио проф. др Бошко Сувајџић.

„Химном Вуку" Стевана Ст. Мокрањца, у извођењу Вокалне радионице „Бистрик" и подизањем застава

Снежана Нешковић Симић и Бошко Сувајџић отворили изложбу „Вук и Немци"

Вукових сабора уследио је, с почетком у 12 часова, програм завршне свечаности 88. Вуковог сабора. Поздравну реч упутио је градоначелник Лознице, Видоје Петровић, а традиционалну саборску беседу одржао је проф. др Александар Милановић.

Снежана **НЕШКОВИЋ СИМИЋ**

ПРОГРАМ РАДА ВУКОВЕ ЗАДУЖБИНЕ, ОКТОБАР 2021 – НОВЕМБАР 2022.

Старање о српском језику и ћирилици

Вукова задужбина своје активности темељи на делу Вука Караџића, и то из области српског језика и писма, историје, књижевности, усменог народног стваралаштва, етнологије, етнографије и етномузикологије. Посебну пажњу посвећује унапређивању културе српског језика и ширем окупљању и укључивању младих у програме којима се негују српски језик и писмо, штити наш културни и духовни идентитет и чувају трајне Вукове поруке.

Српски језик и писмо

• Старање о српском језику и ћирилици чини основу Програма и Статута Вукове задужбине. Овај темељни задатак Задужбина остварује преко својих огранака, *Трибине* Вукове задужбине, *Вукових читалишта*, сарадњом са школама, библиотекама и културним центрима у матици, заграничју и дијаспори, као и прилозима објављеним у *Даници, Даници за младе*, листу *Задужбина* и у својим другим издањима;

• Задужбина ће се посебно ангажовати на популарисању ћирилице код ученика основних и средњих школа кроз такмичења која организују огранци Вукове задужбине: *Дани ћирилице* (Баваниште), *Вуково звоно* (Лозница); традиционални литерарни и ликовни конкурси које објављују огранак у Нишу и Удружење „Чувари дела Вука Караџића" у Чачку, *На извору Вукова језика* (Фондација Жабљак, Шавник, Плужине), *Ћирилица – огледало српске душе*, песничка манифестација (Велики Поповац), *Дани ћирилице* (Сомбор), као и манифестације *Песниче народа мог* (Ваљево);

• Подстицање и помагање расправе и истраживања у вези са актуелним питањима српског језика и писма, као што су: организовање језичких трибина, округлих столова, објављивање стручних публикација и написа у штампи, организовање дијалектолошких истраживања и истраживања народне лексике.

Учешће Вукове задужбине у образовању, васпитању и народном просвећивању

• Покровитељство Републичког такмичења ученика основних и средњих школа из српског језика и језичке културе у Тршићу, у оквиру 50. Ђачког Вуковог сабора;

• Учешће на Републичком такмичењу ученика основних и средњих школа из књижевности „Књижевна олимпијада", које организују Друштво за српски језик и књижевност Србије и Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије;

• Унапређивање рада *Вукових читалишта* и обезбеђивање већег учешћа ђака из основних и средњих школа на пригодним програмима у Дому Вукове задужбине, као и посете уредника и сарадника *Данице* и *Данице за младе* основним и средњим школама, библиотекама и центрима за културу;

• Награђивање најбољих ученичких радова на такмичењима основних и средњих школа у Србији које организују огранци Вукове задужбине и друге организације и институције (Друштво за српски језик и књижевност Србије, Друштво Свети Сава, Републичка смотра рецитатора *Песниче народа мог*, Републичко такмичење ученика средњих школа у беседништву), а тичу се очувања српског језика и писма, културног и духовног идентитета српског народа;

• Подстицање истраживачког и сакупљачког рада огранака Вукове задужбине, посебно у раду са младима; унапређивање сарадње огранака са основним и средњим школама и високошколским установама у Србији;

• Унапређивање сарадње са клубовима, друштвима, удружењима и другим асоцијацијама Срба у региону, дијаспори и заграничју.

Трибине, округли столови и издавачка делатност

• На *Трибини* Вукове задужбине, у оквиру циклуса *Културно наслеђе*, представљаће се књиге из области којима се Вук бавио, као и дела добитника награда Вукове задужбине;

• Представљање *Данице* за 2022. и *Данице за младе XIV*; превода *Споменара Мине Караџић*, аутора Голуба Добрашиновића, на руском и немачком језику; представљање дигиталног издања *Вук и Немци* и листа *Задужбина* (бројеви 110 и 111), као и других издања Вукове задужбине;

• Представљање књига насталих у сарадњи са огранцима Вукове задужбине;

• У новоотвореном Научно-образовном културном центру „Вук Караџић" у Тршићу биће изложене књиге о животу и раду Вука Караџића, посебна издања Вукове задужбине, слике и бисте Вука Караџића, као и избор дарова које је Вукова задужбина добила од својих задужбинара, пријатеља и сарадника;

• Припрема и штампање 30. годишта календара – забавника *Данице* за 2023. годину, заједно са прилогом *Даница за младе XV*. Уређују: Бошко Сувајџић, главни уредник, и Гордана Малетић;

• Заједно са Музејом Војводине из Новог Сада, објавиће се Зборник радова са међународног научног скупа који је одржан у Новом Саду 5. октобра 2019. године на тему *Барања кроз векове. Слојеви културе Барање*;

• Покренути активност на изради синтезе *Српска усмена народна баштина* на српском језику, коју је на немачком, руском, енглеском и француском језику приредио проф. др Бошко Сувајџић са сарадницима;

• Израда *Именског* и *Предметног регистра* за *Преписку* Вука Стеф. Караџића, објављену у 13 књига;

• Објављивање Библиографије *Данице Вукове задужбине (1994–2021)* – аутор Наташа Јовановић;

• Објављивање Библиографије листа *Задужбина* (100 бројева) и коричење 100 комплета;

• Објављивање Каталога – *Дарови Вуковој задужбини* (аутор: Станко Костић);

• Издавање два броја листа *Задужбина* – бројеви 111 и 112 (Славко Вејиновић, главни и одговорни уредник).

Огранци Вукове задужбине

• Унапређивање сарадње и подстицање рада огранака, удружења, фондација Вукове задужбине на већем ангажовању и укључивању младих, нарочито ученика основних и средњих школа, у активностима којима се чува и штити културни и духовни идентитет, баштина и напредак српског народа, у духу трајних вредности Вуковог дела;

• Помоћ огранцима Вукове задужбине у дијаспори и заграничју на унапређивању рада и сарадње са асоцијацијама Срба у региону и дијаспори, а посебно са оним огранцима који организују допунску наставу на српском језику;

• Помоћ и подршка огранцима Вукове задужбине и асоцијацијама Срба у свету на унапређивању међусобне сарадње, остваривању програма и обележавању значајних јубилеја и годишњица;

• Оснивање нових и оживљавање рада постојећих огранака у Србији (Алексинац, Косовска Митровица, Аранђеловац, Ужице, Апатин, Суботица, Велико Градиште), Републици Српској (Бања Лука, Требиње, Источно Сарајево, Бијељина), дијаспори и региону (Беч, Дизелдорф, Скопље, Темишвар).

Научни скупови и друге активности у области културе, науке и уметности

• Вукова задужбина, заједно с огранцима и сродним организацијама и институцијама у матици, укључиваће се у научне расправе о важним питањима из историје, културе, народне књижевности, етнологије, етномузикологије и етнографије на духовном простору српског народа;

• Учешће у манифестацијама које се организују у Београду и по свом карактеру блиске су делатностима Вукове задужбине (*Дани европске баштине*);

• Учешће у организовању 89. Вуковог сабора и учешће на 50. Ђачком Вуковом сабору у Тршићу;

• Сусрети са славистима – учесницима *Скупа слависта* – семинара за српски језик, књижевност и културу, који се одржава у Београду, у организацији Међународног славистичког центра на Филолошком факултету Универзитета у Београду.

Награде Вукове задужбине

Вукова задужбина у 2022. години доделиће две своје редовне годишње награде: за науку и за уметност за 2021. годину.

Обележавање значајних годишњица и датума

Вукова задужбина ће се током 2021–2022. године укључивати у програме обележавања значајних датума и годишњица из наше прошлости, као што је 200-годишњица изласка Вукове прве збирке народних приповедака (Беч, 1821). Тим поводом организоваће трибине, тематске разговоре, конференције за новинаре, а посебни прилози биће објављени у листу *Задужбина* и у *Даници*.

Обезбеђивање средстава

• Допринос донатора, задужбинара, добротвора и великих добротвора остваривању програма Вукове задужбине и њеном пословању;

• Подршка надлежних органа и институција Републике Србије у остваривању програма Вукове задужбине;

• Подршка и помоћ других организација, институција и појединаца у активностима Вукове задужбине и њених огранака;

• Сарадња са појединим организацијама и институцијама на заједничким пословима у остваривању усвојених програма и планова рада Задужбине.

Сајт Вукове задужбине

Садржински и визуелно биће настављено обогаћивање сајта Вукове задужбине – *www. Vukova zaduzbina osnovana 1987* – као и представљање њених активности на друштвеним мрежама, како би се редовно и квалитетно информисала *породица задужбинара* и најшира јавност о остваривању програма Вукове задужбине и активностима њених огранака.

Студенти волонтери Филолошког факултета у Београду наставиће рад на представљању активности Вукове задужбине на друштвеним мрежама (Инстаграм, Твитер, Фејсбук).

БЕСЕДА АЛЕКСАНДРА МИЛАНОВИЋА

На путу Вуковом и вуковском

Пре тачно две стотине година, давне 1821, Вук Стефановић Караџић је, дочаравајући актуелну језичку ситуацију, писао Руском библијском друштву: „Једни веле, да за *Србе* треба писати *Славенски*; а други веле, да се пише *Срӣски* (као што се говори), зашто народ Српски Славенски не разумије; трећи веле, да не треба писати управо ни Славенски ни Српски, него између ова два језика да се гради трећи". И пре два века, дакле, српска култура стајала је пред судбоносним избором. Избором језика на којем ће се утемељити модерна национална култура. Могао је у тој улози, чинило се, остати језик рускословенски, језик високе али ипак туђе културе. Могао је то постати и језик славеносрпски, језик који је истовремено баштинио и српско народно с једне и црквенословенско наслеђе с друге стране. А могао је путем прописивања кренути и језик простонародни српски, језик живога говора једне традиционалне заједнице која је већим својим делом вековима била присилно искључена из општих европских културних токова.

И Вук је, вођен кључном идејом што бржег описмењавања српског народа, кренуо, а потом и целокупна култура српска за њим, путем нормирања народнога језика. Дирљиве речи под одредницом *школа* у *Срӣском рјечнику* указивале су на средишњи проблем већег дела српског народа на почетку XIX века – непостојање школа и одсуство писмених људи гурали су нас у пропаст, у нестајање: „У Србији, у Босни и у Ерцеговини, ни у 100 села нема свуда једне школе, него (који мисле бити) попови и калуђери уче по намастирима код калуђера или по селима код попова." Ваљало је зато створити моћно средство којим ћемо достићи културно напредније, изједначити се с њима. Описујући школство „у Сријему, у Бачкој и у Банату", Вук истиче да „и овђе још уче ђеца чатити из славенскога часловца из псалтира (које не разумију сви ни директори, а камоли учитељи и ђаци); и то је и овђе још (готово) сва Српска књига". Критика, дакле, није упућена природи високоученога црквенословенског језика, језика моћне традиције и очаравајућих изражајних домета, већ могућности да га ђаци савладају и на његовој основи се образују. Вук је, с друге стране, био свестан и да ће истовремено пуко описмењавање народа, али и досезање виших духовних националних подвига, бити немогуће уз помоћ искључиво простонародног језика. Зато је оплемењивање говорног, свакодневног језика, који сада добија највише службе у српској култури, подразумевало и обилато Вуково захватање из најбогатијег нашег резервоара, резервоара фолклорног језика, односно језика српске усмене, народне књижевности, која се тако додатно потврђује као једина права наша класика, како је то тачно формулисао велики песник Васко Попа.

Процеси избора, описивања и прописивања народног језика, знамо, нису пролазили без недаћа и противљења средине. Верујући у исправност својих књижевнојезичких поставки, Вук је у полемикама храбро устајао против водећих поборника другачијих концепција, не плашећи се, наглашавамо, њихове величине и моћи. Знајући више од својих неистомишљеника и увиђајући боље значај народног језика за развитак националне културе, осећајући истовремено сву његову лепоту и милозвучност, Вук је пратио европске, хердеровске романтичарске токове, који су нам истовремено стизали из Немачке и Русије. Не примећујући у својој одлучности злураде коментаре околине – која је у њему видела заговорника „свињарског и говедарског језика", залуталог у елитну културу – увео је наново Србију у Европу на најбољи начин: у Европу је требало ући, и ушли смо, не опонашајући туђе идеје, туђа искуства, туђа решења, већ преко српских народних песама, преко *Срӣскоӣ рјечника*, преко нормиранога, књижевнога језика српског. А Европа је Вуку одговорила величањем, наградама и почасним докторатима. И стога не чуди што су се најватреније и најверније присталице Вукових идеја појавиле међу младима и просвећенима: прво су то постали Бранко Радичевић и Ђуро Даничић, а потом је романтичарско одушевљење народним језиком у култури незадрживо расло. Данас нам нуде нове моделе новог уласка у Европу, и ти предлози подразумевају одрицање од сопственог идентитета. Вук је успео радећи супротно, наглашавајући доследно да смо „Срби сви и свуда" док чувамо свој језик и писмо, своју књижевност, обичаје, историју и културу. Ове поруке имају универзално, ванвременско значење, и зато је очекивано што су и данас најоданији и најенергичнији следбеници идеје о чувању и неговању српског језика и српског писма опет млади и просвећени: у питању је нови талас патриотски васпитаних студената, професора, инжењера, архитеката, програмера...

Александар Милановић беседи на Сабору

Шта је све привукло, а привлачи и данас, младе Вуковим и вуковским погледима? Осим што је, стварајући једноставно ћирилично писмо и једноставан правопис, омогућио брзу демократизацију културе, што је био сан и његовог претходника Доситеја и других просветитеља, Вук је увођењем народног и фолклорног језика у основицу књижевнога језика омогућио уједињење српскога културног простора као одраз јединства целовитога српскога језичког простора. Не само народни већ сада и књижевни језик се, дакле, уз обичаје и народну књижевност, показао као уједињујући чинилац, а Вукова спремност да поред ијекавице прихвати и екавицу у служби прописаног изговора сведочи да је његова филолошка мисао напредовала и развијала се, а да је у средишту свих његових научних интересовања био искључиво просперитет целокупног народа и језика којем је припадао.

Многи Вукови и вуковски поступци остали су нам водиље до данас, а Вукова величина огледа се и у чињеници да су сви његови директни следбеници кроз генерације – Ђуро Даничић, Стојан Новаковић, Љубомир Стојановић и Александар Белић пре свих – остали у неизбрисивом сећању не само у оквирима српске филологије и лингвистике, па и српске политике у ширем смислу, већ и у оквирима свеукупне српске културе. Ови великани додатно су учврстили темеље вуковске оријентације у српској науци, науци која је допринела јачању и прецизирању српског идентитета. Вуковска нит српске културе непрекинута је већ више од две стотине година, а нису је успели пресећи ни по српски народ несрећни историјски тренуци, нажалост не тако ретки чак ни у нашој скорашњој прошлости. Разлог овакве постојаности Вукових и вуковских решења ваља потражити и на терену промишљања о Вуку као ујединитељу свих најпрогресивнијих идеја које су красиле нашу историју. Истакнимо овога пута, у прилог наведеној тези, само две паралеле. Попут Светога Саве, и Вук је поједноставио начин српског писања, растеретивши српску ћирилицу сувишних слова. Попут Доситеја Обрадовића, веровао је да српски језик мора бити основа модерне српске књижевности и културе. А похвалу непосредном великом претходнику изнео је у *Срӣском рјечнику*: „Тек 1783-ће године први је Доситеј Обрадовић казао, да треба писати Српским језиком, као што народ говори, и сам је почео, колико је знао, тако писати."

Да би испунио оба дуговечна просветитељска задатка, Вук је вођен Соларићевим, Мркаљевим и Миловановљевим замислима створио најједноставније, а за нас и најлепше и највољније писмо међу словенским ћирилицама, модерну српску ћирилицу, праћену правописним начелом „пиши као што говориш, а читај као што је написано". Вукова ћирилица и Вуков правопис, никада то не треба заборавити, омогућили су нам да се и данас деца у Србији вештини писања и читања науче и брже и лакше но деца у Русији, Сједињеним Америчким Државама, Кини, Индији или Јапану. Ово, на срећу, није српска митоманија, како нас неретко оптужују и споља и изнутра. Вуково решење да се за један глас из говора употребљава једно слово у писању чак се и у чувеној *Енциклопедији британици* описује као један од најједноставнијих и најлогичнијих светских система бележења изговора.

Вуково дело и данас је живо, о чему сведочи његово присуство у школским и студијским програмима и у свакодневном животу, али и огромна библиографија монографија и научних студија која се свакодневно проширује. Вукову величину истичу све водеће научне, просветне и културне институције српске, од Матице српске, некада упоришта најљућих Вукових неистомишљеника, до Српске академије наука и уметности. Двовековни континуитет у нашем језику и нашој култури обавезује нас да останемо на вуковском путу и у будућности. Данашње ружење Вука у појединим делима српске књижевности није случајно, као што није случајно ни ружење у радовима и делима говорника данашњих језика који су се изнедрили из српског. Вуков и вуковски пут наставља се и када одлучно и јасно кажемо оно што мислимо, баш онако како је Вук писао у полемикама са Милованом Видаковићем. Велики Александар Белић писао је да је управо у тим Вуковим текстовима први пут народни језик преузео улогу књижевног, зато што је у њима остварена *культура мишљења*. Поставка о култури мишљења као предуслову престижног језика културе обавезује нас да пажљиво пратимо збивања у нашем језику и око њега, те да не ћутимо на околности које угрожавају и српски језик и српску ћирилицу.

Од почетка XX века, првенствено под утицајем идеологије југословенства, ћирилица се у Србији бројним и различитим механизмима свесно запостављала и потискивала на рачун латинице. Резултати овог вековног процеса, појачаног притисцима са стране, добро познатим кроз нашу историју, видљиви су данас на сваком кораку, нажалост чак и у Вуковом родном Тршићу. Етикете које се данас у глобалистичким фабрикама лепе и српској ћирилици и њеним тумачима јесу срачунато увредљиве, смишљене са циљем да заплаше и понизе. Српска ћирилица, међутим, постоји од XII века и на њој су створена сва најважнија дела српске науке и књижевности, и то је чињеница коју никаква политичко-идеолошка активност не може поништити.

Не плашећи се ни величине ни моћи наших противника и верујући у исправност сопствених погледа на развој српског језика и писма, морамо истаћи неке од тренутних проблема који могу угрозити стабилност наших инструмената културног мишљења. Прави је тренутак и право је место да замолим да се и у Србији број часова српског као матерњег језика изједначи с бројем часова матерњег језика у региону и у остатку Европе. Прави је тренутак и право је место да замолим да наше медијске и издавачке куће буду у законској обавези да имају запослене лекторе будући да им је јавни израз неретко пре одраз некултуре мишљења него културе мишљења. Не будимо неми посматрачи поставке у којој је приватна зарада изнад националне културе. Не будимо неми посматрачи опадања жеље младих да студирају српски језик и књижевност јер у тој часној и великом муком стеченој дипломи и титули професора не препознају перспективу ни у Србији ни ван ње. Овако остајемо у зачараном кругу језичке, и не само језичке некултуре.

И, коначно, место на којем стојим, говорница 88. Вуковог сабора у Тршићу, обавезује ме да кажем и следеће: Вук нам је преводом *Новоӣ завјеӣа* из 1847. завештао да у књижевном језику не вршимо пробе са неизвесним исходом, већ да га попуњавамо и богатимо постојећим решењима из народног језика или у народном духу скованим. Српска језичка норма, дакле, по Вуковим начелима увек произлази из употребе, а не из директиве. Оставимо српском језику да се обогаћује и развија природним путем и омогућимо му, сада и овде, најбоље друштвене услове за то.

Пре тачно две стотине година, године 1821, српско друштво било је пред језичком дилемом којим путем поћи. Данас, године 2021, пред нама стоје другачије језичке дилеме, али су нам водиље ка правом путу добро познате јер их доследно истичу генерације наших предака. И ако се у тренуцима слабости уплашимо за будућност српског језика и српске ћирилице, не клонимо духом. Нека нас охрабри добро позната Вукова порука, која у нашем народу већ дуго одзвања попут еха: „Не да се, али ће се дати!"

Александар **МИЛАНОВИЋ**

Шта је то „вуковско опредељење"

Наставак са стране 1

„Вуковско опредељење" је опредељење за оне друштвено одговорне послове који су у функцији развоја културе и образовања, али и неговања српског националног и културног идентитета. Залагање за одговорну јавну реч, уређени друштвени живот, слободу изражавања мисли и слободну размену идеја. Посебно рад на побољшању медијске слике у којој доминира простачки и примитивни дискурс који диктирају „ријалити програми". Уместо ријалитија, господо, неопходност заштите и неговања опште језичке културе и писмености као јемца отворене будућности и просвећеног друштва. Уместо незнања и вербалног примитивизма знање и напредак.

„Вуковско опредељење" означава враћање поверења у значај и смисао професија које су и у најтежим временима у служби грађана. Овде, пре свега, мислим на поштовања достојну мисију лекара и просветних радника, учитеља и наставника, која се потврдила и у овим тешким временима пандемије и незапамћених криза у целом свету.

„Вуковско опредељење" је систематска и систематична посвећеност младима. Отуда је велики значај Вуковог читалишта у подстицању радозналости, маштовитости и развијању читалачких навика код наших најмлађих ученика. Богаћење речника, развијање љубави према српском језику и књижевности и националној културној баштини већ више деценија остварују својим изванредно значајним активностима, програмима, литерарним конкурсима, пројектима, читалачким акцијама и сл. наши огранци у Градишки, Чачку, Баваништу, Лозници, Нишу, на Жабљаку, у Великом Поповцу, Тополи, Новом Саду, и др.

„Вуковско опредељење" је снажна и суштинска подршка увођењу „натпредметног статуса" Српском језику и књижевности као језгреном, матичном наставном предмету у просветном систему Републике Србије, како су то на интеркатедарским србистичким конференцијама у Тршићу, у својим декларацијама (*Декларација о неоӣходносӣи иовођења броја часова насӣаве срӣскоӣ језика и књижевносӣи у основној и средњој школи*; *Декларација о сӣаӣусу срӣскоӣ језика на ненасӣавничким кӣедрама и факулӣеӣима 2020; Декларација о канону срӣске књижевносӣи 2021*), једногласно усвојили представници србистичких катедри са свих филолошких, филозофских, учитељских и педагошких факултета у Србији, Републици Српској и Црној Гори, укључујући и представнике Друштва за српски језик и књижевност Србије, Института за српски језик САНУ, Института за књижевност и уметност у Београду, Завода за унапређивање образовања и васпитања у Београду и Одбора за стандардизацију српскога језика.

„Вуковско опредељење" је дипломатска културна мисија којом се развија и негује љубав према сопственом народу, језику и култури у матици и заграничју, али и повезивање са другим језицима и културама, пре свега сродних и нама блиских народа. Организовање трибина на којима ће се подстицати друштвена расправа о положају и значају српског језика (матерњег језика) у образовном систему и друштву у целини, али и истаћи неопходност снажнијих интегративних веза на свесрпском културном простору.

Вук је прогледао у Тршићу, а погледом је обухватио свет. Изабрао је да буде свој и својствен језиком и родом, како би постао Европљанин духом. Морамо, драги задужбинари, бити достојни свог „вуковског опредељења". Морамо бити енергични и радознали, какав је био наш председник, Миодраг Матицки. Каква је била, и јесте, његова „Даница". Образовани и широки, какав је био академик Дејан Медаковић. Елоквентни и храбри, какав је био Драшко Ређеп. Отмени и господствени, каква је била проф. Нада Милошевић Ђорђевић. Ако смо достојни наших великих претходника, бићемо достојни и сопственог живота.

Бошко **СУВАЈЏИЋ**

ДЕСЕТ ГОДИНА РАДА МУЗЕЈА ЈЕЗИКА И ПИСМА У ТРШИЋУ

Писање, штампање, дигитализација – покретачи великих друштвених промена

Центар за културу „Вук Караџић” из Лознице прославио је 21. априла 2021. године вредан јубилеј – десет година од оснивања Музеја језика и писма у Тршићу. Музеј је отворио врата 21. априла 2011. године у завршници пројекта „Година књиге и језика” Министарства културе Републике Србије. Од 2014. године, сваког априла, у оквиру „Дана Музеја језика и писма”, одржава се програм „Језик у (не)материјалном културном наслеђу” који окупља носиоце наслеђа, уметнике и научнике из различитих области и из различитих делова Србије и из иностранства.

У 2021. години, дводневни програм био је прилагођен епидемиолошкој ситуацији, па су га чиниле две целине: „Писање, штампање, дигитализација – промене заједница и замишљања”, изложба кустоскиње Ане Чугуровић, коју је пригодном беседом свечано отворио др Бранко Златковић, виши научни сарадник Института за књижевност и уметност. Претходно су своје утиске о раду Музеја језика и писма изнели мр Снежана Нешковић Симић, директорка Центра за културу „Вук Караџић” из Лознице, и Љубинко Ђокић, помоћник градоначелника Лознице. Наредног дана било је уприличено и онлајн излагање „Из уста народа у перо великог писца – кратки говорни облици у *Знаковима поред пута* Иве Андрића”, које је проф. др Љиљана Пешикан Љуштановић одржала поводом 60 година од уручења Нобелове награде Иви Андрићу.

Као што и сам наслов наговештава, изложба је издвојила писање, штампање и дигитализацију као важне промене у историји које су везане за језик, а које су промениле целокупно друштво и на различите начине шириле заједништво и стварале нове и другачије везе међу људима и утицале на њихова сећања и планове, као и на њихово поимање времена и близине. С обзиром на то да ове промене утичу на сваког од нас појединачно и да различито усмеравају наша замишљања, изложба је постављена као повод за отварање разговора са ауторима који су проучавали ове теме. На изложби су мозаички представљени закључци проучавалаца друштвених промена, историје језика и историје писма и писања у Србији и у свету који говоре о могућим врстама утицаја и веза заједница и ових проналазака и указују на значајне догађаје који су пратили ове промене у свету и њихове утицаје у српском друштву. На такав начин приказани закључци различитих аутора могу да наставе на различите начине да се повезују у мислима сваког посетиоца изложбе и граде нова значења независна од планова и очекивања аутора. Три проналаска и покретача великих друштвених промена (писање, штампање и дигитализација) на овој изложби су заступљена асиметрично баш као што су и у историји и у свакодневици. Промене у комуникацији, овим поводом, приказане су на такав начин да започињу комуникацију о различитим темама за сваког посетиоца понаособ.

Поводом јубиларне Изложбе, своје излагање др Бранко Златковић започео је најпре освртом на изложбени пано на коме се налазио цитат из Вуковог Буквара: „Што су гођ људи на овоме свијету измислили, ништа се не може испоредити с писмом. Пријатељу или знанцу своме, који је на далеко преко бијелог свијета, послати мисли своје на комаду артије; читати, што су други писали прије двије иљаде година, и написати, да могу други послије неколико иљада година читати; то је наука, која ум људски готово превазилази, и могло би се рећи, да је онај, који је први њу измислио, био више Бог него човек. Писмо је отворило пут уму људскоме, да се приближи к Богу по могућству своме”, а затим је остале садржаје Изложбе додатно повезивао са интересантним догађајима из живота и рада Вука Стефановића Караџића, као и са феноменима усменог стваралаштва који хронолошки претходе писаној култури.

Музеј језика и писма у Тршићу

Изложба је у априлу и мају 2021. била отворена у Музеју језика и писма у Тршићу, а након њеног окончања, јубиларна година постојања Музеја наставила је да траје у програмима пројекта „Приче о нематеријалном културном наслеђу, преношење знања између носилаца, стручњака и чланова локалне заједнице”, који је подржало Министарство културе и информисања Републике Србије, а где је примат пружен разговорима у Музеју и могућностима да о заједничком „живом наслеђу” свако исприча властиту причу.

Ана **ЧУГУРОВИЋ**

Вуков буквар

„Што су гођ људи на овоме свијету измислили, ништа се не може испоредити с писмом. Пријатељу или знанцу своме, који је на далеко преко бијелог свијета, послати мисли своје на комаду артије; читати, што су други писали прије двије иљаде година, и написати, да могу други послије неколико иљада година читати; то је наука, која ум људски готово превазилази, и могло би се рећи да је онај који је први њу измислио, био више Бог него човек. Писмо је отворило пут уму људскоме, да се приближи к Богу по могућству своме.”

Награду Жарку Димићу уручили су Павле Медаковић, Милош Вучевић и Бошко Сувајџић

Награда „Дејан Медаковић”

У Градској кући у Новом Саду, 10. јануара 2022. године, свечано је уручена награда „Дејан Медаковић”, коју је Издавачка кућа „Прометеј” установила 2008. године у знак сећања на Дејана Медаковића (1922-2008), великог историчара уметности, есејисту, песника и хроничара. До сада је ову награду примило 12 истакнутих аутора, а ове године награда је уручена познатом историчару др Жарку Димићу из Сремских Карловаца за изванредно урађену монографију посвећену сремскокарловачкој Гимназији, у издању ИК *Data Status*, Београд.

Одлуку о награди донео је жири у саставу проф. др Бошко Сувајџић, Радован Поповић и Миладин Милошевић. По речима Бошка Сувајџића, председника жирија, Монографија о Карловачкој гимназији представља репрезентативан и раскошан каталог историјских чињеница окупљених под сводом најстарије српске гимназије. Споменица, којом се обележава 230 година од оснивања Карловачке гимназије, историјска је студија која даје пресек епоха и историјских догађаја од 18. до 21. века; летопис, у који су уписане монархије и државна уређења, истинске духовне елите, од митрополита карловачког Стефана Стратимировића и чувеног карловачког трговца и добротвора Димитрија Анастасијевића Сабова до данас.

Монографија др Жарка Димића је историјска колико и лична, објективна колико и емотивна, додирује се присно са сржном идејом награде „Дејан Медаковић” о дугом памћењу српског народа, као и са личношћу и делом самог академика Медаковића, почасног грађанина Сремских Карловаца.

Примајући награду Жарко Димић је истакао да му ово признање чини посебну част и огромно задовољство, јер је име Дејана Медаковића, име једног од најзначајнијих српских интелектуалаца друге половине 20. и почетка 21. века. Добити награду која носи његово име, по речима господина Димића, јесте сигурно ретка част и привилегија, „посебно зато што сам академика Дејана Медаковића познавао, не само кроз његово обимно и јединствено научно и књижевно дело, већ сам уживао и ту привилегију да сам се са њим дружио и комуницирао. Моје мишљење је да је Дејан Медаковић био и остао једна од најмаркантнијих личности српског интелектуалног простора уопште”.

Овогодишњу, 13. по реду награду „Дејан Медаковић”, добитнику др Жарку Димићу уручили су Павле Медаковић, син Дејана Медаковића, и Милош Вучевић, градоначелник Новог Сада.

Награду *Дејан Медаковић* до сада су добили: Момо Капор, Миодраг Б. Протић, Мирко Демић, Василије Ђ. Крестић, Радивој Стоканов, Александар Гаталица, Динко Давидов, Нада Милошевић Ђорђевић, Љубомир Симовић, Милисав Савић, Жељко Марковић и Дејан Вукићевић. *С.* **В.**

Награда „Миле Недељковић”

Удружење грађана *Баштина и будућност – Аранђеловац 1859* из Аранђеловца, доделило је награду *Миле Недељковић* за најбољу књигу у 2020. години из области савремене српске фолклористике (етнологије и антропологије, етномузикологије и народне књижевности). Награда носи име једног од најзначајнијих наших етнолога, проучавалаца народне баштине и историје, публицисте и педагога.

Жири који је изабрао најбољу студију чине признати научници: др Бранко Златковић (председник), др Јелена Јовановић, дописни члан САНУ, и др Смиљана Ђорђевић Белић.

Књига Драгане С. Ђурић, „Дани у недељи”

Одлуком жирија, награду *Миле Недељковић* добија Драгана С. Ђурић из Балканолошког института САНУ из Београда, за студију *Дани у недељи у народној култури Јужних и Источних Словена*, у издању Балканолошког института САНУ Београд (2020).

Такође, жири у саставу: др Иван Златковић (председник), проф. др Душан Извонар и Невенка Поповић, етнолог, донео је одлуку да се Повеља *Миле Недељковић* за животно дело додели знаменитом педагогу, проучаваоцу и истраживачу народне књижевности проф. др Марији Клеут из Новог Сада.

Признања су додељена 22. октобра 2021, у аранђеловачкој библиотеци *Свети Сава*.

Награда *Миле Недељковић* представља значајан корак ка томе да Аранђеловац постане средиште научника и уметника чији је интерес истраживање и проучавање свеколиког традицијског и културног наслеђа.

Иван **ЗЛАТКОВИЋ**

Књижевна награда „Момчило Тешић”

Жири у саставу: Гордана Малетић (председник), Милијан Деспотовић (члан) и Бранко Стевановић (члан), једногласно је донео одлуку да се књижевна награда *Момчило Тешић* за 2021. годину додели нашем знаменитом писцу за децу Моши Одаловићу, књижевнику из Смедерева.

Књижевна награда „Момчило Тешић” за књиге објављене током 2020. године додељена је Љиљани Крстић за збирку прича „Дворац од ружа” (Центар за културу и уметност Алексинац, 2020) и Весни Радовић за збирку поезије „Капутић за промрзле птице” („Просвета”, Београд, 2020).

Добитник награде за животно дело, Момчило Мошо Одаловић (Старо Грацко код Липљана, 1947) познати је, током дугогодишњег присуства на књижевној сцени вишеструко потврђени и веома омиљени писац свих генерација читалаца. Објавио је велики број књига различитих жанрова. Поред тога, бави се и илустровањем и опремом књига, уметничком столаријом, уметничком фотографијом и скулптуром. Најпознатије његове књиге су: „Од амебе до бебе”, „Неко је украо ласту”, „Мама је глагол од глагола радити”, „Друже тата, кућни команданте”, „Ветар ми однео панталоне”, „Баба је ту, ја сам у Јапану”, „Поправљамо низбрдице”, „Ево сецкам воду за хрчка”, „Где је лампино дете”, „Жича, пчелино чедо”, „Добро јутро, Велика Хочо”... За досадашњи књижевни рад добио је низ угледних награда, међу којима су: Вукова награда, награда „Десанка Максимовић”, награда „Невен”, Грачаничка повеља, Жичка хрисовуља, Повеља Змајевих дечјих игара, књижевна награда „Политикиног забавника”, „Златно Гашино перо”, награда „Раде Обреновић”, награда „Гордана Брајовић”, „Златни кључић Смедерева”, Повеља „Наиса” и друге, а у Републици Српској проглашен је за Принца Дјечијег царства.

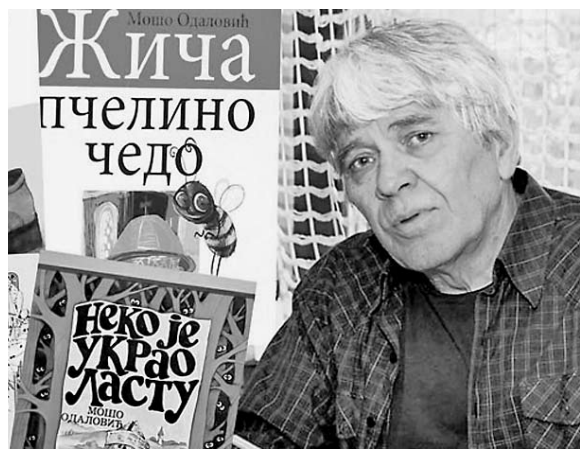

Моша Одаловић

Књижевну награду „Момчило Тешић” додељују књижевне новине „Свитак” и лист за дечју књижевност „Момчило” из Пожеге домаћим ауторима књига за децу које знатно доприносе разноликости овог сегмента књижевног стваралаштва, а у којима је, према мишљењу жирија, приметан траг реторике Момчилових јунака, чија непосредност, уз неспутану маштовитост, спаја савремене писце са књижевним наслеђем и младим читаоцима. Међу добитницима ове награде налазе се најугледнија имена овдашње књижевне сцене.

Милијан **ДЕСПОТОВИЋ**

Занимљива историја Срба

(Момчило Петровић, „Занимљива историја Срба у 147 прича”, Лагуна, Београд, 2021)

Историја Срба је веома богата, а самим тим и инспиративна за сваког аутора који има истраживачки дух, какав има новинар и писац Момчило Петровић, о чему сведочи и његов досадашњи опус. У књизи *Занимљива историја Срба у 147 прича*, аутор из другог угла посматра историју Срба, осветљавајући догађаје и личности за које у званичним хроникама често није било места. А и ти догађаји су причали о историји једног народа, можда и више него званична историја и документи.

Момчило Петровић је кроз кратке и упечатљиве приче дочарао историјске догађаје из 19. и 20. века, са до сада непознатим детаљима и интересантним чињеницама. Једно питање се наметнуло само од себе, зашто су неки подаци скривани, улепшавани или чак фалсификовани. Можда због чињенице да они више опредељују историју Срба и идентитет народа.

У 147 прича Момчило Петровић је обухватио многе личности, од политичара, крунисаних глава, књижевника, песника, до непознатих широј јавности, али је осветлио и неке појаве, за које се до сада није знало зашто су се дешавале. Момчило Петровић није говорио само о људима из Србије, већ и о онима који су посећивали Србију, а касније проносили глас у свету о њој и народу, и о гостопримству које су доживели.

Аутор је у 21 поглављу од по седам прича обухватио занимљиву историју Срба, где је за свако поглавље пронашао заједничку нит. Неке од тема биле су и: *Србија и бели свет, Седам пораза српске војске, Седам великих љубави српских писаца, Седам прича о споменицима, Седам прича о градовима, Седам прича о сликарима и вајарима*... Аутор је испричао и занимљивости у вези са туризмом и настанком потрошачког друштва код Срба. Историја Срба сагледана у овој књизи отвара многа питања, али даје и одговоре на неке историјске недоумице. Читалац у корицама ове књиге налази неистражено благо, али у исто време могуће је да се многи догађаји сагледају из другог угла.

Можда постоји још 147 прича из историје Срба, за које се не зна.

Катарина **Г. САВИЋ**

Изложба „Великанке српске културе”

У Дому Јеврема Грујића потпредседница Владе и министарка културе и информисања Републике Србије Маја Гојковић отворила је 20. јануара 2022. године изложбу „Великанке српске културе”. Том приликом је истакла да вредност ове изложбе није само у њеној поставци, већ и у томе што су у реализацији учествовале бројне установе, институције и појединци, показујући да је сарадња јавног и приватног сектора у области културе присутна и да даје позитивне резултате.

Маја Гојковић отворила изложбу Фото Горан Златковић

Милена Павловић Барили – Галерија Милене Павловић Барили

Гојковић је подсетила да на срећу наше, али и европске и светске културе, релативно неповољне околности нису спречиле велику књижевницу Исидору Секулић да постане прва жена академик у Србији, нити су обесхрабриле Милицу Стојадиновић Српкињу и Десанку Максимовић да испишу неке од најлепших стихова наше поезије. Тешко би било и да замислимо колико би српска уметност била сиромашнија без сликарског умећа Мине Караџић, Бете Вукановић, Надежде Петровић, Милене Павловић Барили, Љубице Цуце Сокић и других великих српских сликарки. Гојковић је подвукла да, поред величине свог дела, одлика свих поменутих, као и осталих великих уметница којима је изложба посвећена, јесте да су и у најтежим тренуцима биле уз своју земљу и свој народ, што је неке од њих коштало и живота, јер у време у коме су живеле и стварале, љубав према отаџбини била је аксиом, неупитна константа, нешто око чега није било спорења нити се она доводила у питање.

На изложби чији су аутори директорка Дома Јеврема Грујића Бранка Цонић, Гордана Бекчић из Канцеларије за културну дипломатију и историчарка уметности Ружица Опачић, представљено је 18 Српкиња које су својим радом и делом пронеле глас о култури једног народа. Изложени су радови и лични предмети изабраних Српкиња и оних које су то постале удајом, а које су живеле и стварале од почетка 19. до прага 21. века: Милице Стојадиновић Српкиње, Мине Караџић, Полексије Тодоровић, Драге Љочић, Бете Вукановић, Надежде Петровић, Исидоре Секулић, Јелисавете Начић, Марије Маге Магазиновић, Видосаве Ковачевић, Анице Савић Ребац, Зоре Петровић, Десанке Максимовић, Лепосаве Ст. Павловић, Милене Павловић Барили, Љубице Марић, Љубице Цуце Сокић и Соје Јовановић. Дом Јеврема Грујића, који је прошле године обележио 125 година постојања, у сарадњи са Канцеларијом за културну дипломатију представља славне жене наше историје које су својим делима, храброшћу и доприносом српској култури, али и целокупној српској историји, утицале на развој српске мисли и друштва уопште. Често слављене у иностранству, а несхваћене у својој земљи, неретко у борби против патријархата, бирократије и неписаних правила, утирале су пут новим генерацијама, несвесним да за могућности које данас имају треба да захвале својим славним преткињама. Неке су биле слављене за живота, по некима се зову школе, болнице и улице, о некима се тек понекад проговори, а неке су остале заборављене.

Покровитељи изложбе су Министарство културе и информисања Републике Србије, Секретаријат за културу града Београда и Повереник за заштиту равноправности. Партнери изложбе су Музеј града Београда, Спомен-збирка Павла Бељанског, Галерија Милене Павловић Барили, Уметничка галерија Надежде Петровић, Галерија САНУ, Музиколошки институт САНУ, Музеј позоришне уметности Србије, Народни музеј Ваљево, Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”, Задужбина Десанке Максимовић, галерије Х витамин, ШТАБ и Б2, приватне колекције, као и Матица српска и „Каква женска!”. Током трајања изложбе до 22. марта 2022. године, биће организована бројна предавања, представе, перформанси и тематске вечери, инспирисане њиховим делима.

Катарина **ГРАНАТА САВИЋ**

Етнолошка класика

Тихомир Р. Ђорђевић. Природа у веровању и предању нашега народа. Књига 1–2. Избор и предговор Бранко Златковић. Коло 113, књ. 755. Београд, Српска књижевна задруга, 2021.

Постхумно објављена, у два тома, књига професора Београдског универзитета и академика Тихомира Р. Ђорђевића (1868–1944), *Природа у веровању и предању нашега народа* (*Српски етнографски зборник*, Српска академија наука, књ. 71, Београд 1958), данас представља капиталан допринос модерној српској етнологији и науци о фолклору.

Припремана приљежно и педантно током читаве научне каријере, Ђорђевићева монументална монографија је, до сада, најсистематичније обухватила и поцрпела свеколику грађу и већину постојећих домаћих и иностраних сазнања у вези са српским, балканским и јужнословенским народним веровањима и обичајима о свету природе. У првој књизи нижу се чланци о космичким (небеским) телима (земљи, небу, сунцу, месецу, звездама), метеоролошким, атмосферским и тектонским појавама (помрачење сунца и месеца, дуга, ветар, киша, град, снег, грмљавина, гром, муња, потоп), затим су заступљени чланци о биљкама, као и о домаћим и дивљим животињама. У другој књизи налазе се прилози о птицама, гмизавцима, водоземцима, инсектима, рибама.

Још као професор Учитељске школе у Алексинцу, Тихомир Ђорђевић је најпре лично записивао предања, приче о животињама, пословице и загонетке и друге умотворине које су испољавале народно поимање о свету природе и њеним феноменима и појавностима. Грађу је објављивао већ 1899. у првом годишту сопственог часописа *Караџић*, а 1900. године упутио је и позив читаоцима да и сами сабирају градиво о „животињама и биљкама у народном предању”

Тихомир Ђорђевић

и да га шаљу уредништву. Међутим, одзив је био испод очекивања, па осим књиге *Главније биље у народном веровању и певању код нас Срба*, коју је Павле Софрић Нишевљанин приредио и објавио 1912. према делу прослављеног митолога Ангела де Губернатиса (Париз, 1878, 1882), Ђорђевић није располагао другим фолклорним синтезама, па је деценијама, све до почетка Другог светског рата, предано сабирао и уређивао расуту грађу, која је била објављена најпре у зборницима југословенских академија у Загребу и Београду, затим и у ондашњим алманасима, часописима, годишњацима и листовима. Као одличан познавалац архивске оставине, Ђорђевић је фолклорну грађу допуњавао и садржајима документарне природе. Захваљујући знатној ерудицији и познавању више европских језика, Тихомир Ђорђевић је био и у току с најмодернијим методама и дометима у светској науци, што му је омогућило да српску народну грађу посматра сложено и компаративно у индоевропском контексту.

Занимљиво је да се, отприлике, у једнако време, а независно једно од других, и код осталих наших научника јављала потреба за систематизацијом расутог материјала и темељнијег проучавања народних представа о природи. Тако се 1951. године појавила књига Ненада Ђ. Јанковића *Астрономија у предањима, обичајима и умотворинама Срба* (*Српски етнографски зборник*, Српска академија наука, књ. 63), а у рукопису се, такође, налазила и књига Веселина Чајкановића о фантастичној ботаници код Срба, *Речник српских народних веровања о биљкама* (рукопис приредио и допунио Војислав Ђурић) која је објављена тек 1985. године. Међутим, без обзира на веома значајне научне доприносе поменутих издања, која су усмеренијег и одређенијег тематског концепта, књига Тихомира Ђорђевића и дан-данас јесте непресушан и непревазиђен извор за истраживање и проучавање фолклорног поимања света природе.

С обзиром на то да је протекло чак шездесет и четири године од њеног првог издања, књига тренутно представља прави раритет, па рукопис другог издања књиге у два тома, који је објавила Српска књижевна задруга из Београда, у својој престижној едицији – Колу, уистину, представља значајан културни догађај не само за српску, већ и за словенску и европску етнологију, фолклористику и сродне научне дисциплине.

Бранко **ЗЛАТКОВИЋ**

Хлеб у Великом рату

Улога хлеба у тешким временима – хранитељска и тешитељска

Истраживач Димитрије Вујадиновић израдио је фото-монографију „Хлеб у Великом рату” коју су објавили здружени издавачи: РТС Издаваштво, „Прометеј” и „Тиски цвет”. Све о чему нас обавештава наслов ове монографије неупоредиво је више него што на први поглед изгледа. Њен аутор вредни је и признати културни прегалац, писац и уредник великог броја књига, изложби, истраживања и пројеката везаних за хлеб као културну баштину, један од оснивача и стални сарадник Европског истраживачког института за компаративну културну политику и уметност из Бона, и других. Стога није чудо што се и овог пута хлеб као културолошки феномен појављује у средишту његове књиге, као значајан фактор од утицаја на сам исход Великог, али и било ког другог рата.

Полазећи од личних схватања и запажања француских и руских историчара, који су закључили да се о овој теми недовољно зна, аутор је остварио намеру да фактографски, речју и сликом, проговори не само о егзистенцијалним већ и о моралним и симболичким вредностима ове основне животне намирнице у нарочитим околностима.

Пре него што се позабавио подацима о изради, транспорту и следовању хлеба међу зараћеним странама у Првом светском рату, аутор је дао кратак историјат ове намирнице у контексту ратовања уопште. Читалац схвата да је улога хлеба у тим тешким временима била хранитељска и тешитељска, и у много чему пресудна, самим тим што је она и архетипска. Постојање, или недостатак ове намирнице, од великог су значаја сами по себи, будући да хлеб одржава човека од почетка цивилизације. Тако је, и непосредно и посредно, хлеб извор среће или страха; он буквално и у пренесеном смислу делује позитивно или негативно на борбеност војске и на учинак рата.

У том смислу, аутор је настојао да из различитих углова сагледа и представи конкретну израду хлеба – од саме организације производње у ратним условима, стандардизације количине, квалитета, довијања заратених страна да дођу до житарица, увоза брашна и других састојака и превазилажења проблема са свим тим у вези – до самих пекара који су га правили. Вујадиновић се осврнуо на њихова удружења и делатност у мирнодопским условима, као и на формирање комора и покретних пекара код свих заратених страна. Сви они су са већим или слабијим успехом, у зависности од могућности добављања састојака, били изложени изузетним напорима и њихов рад био је пожртвован, такорећи од непроцењивог значаја. С друге стране, због регрутација пекара и стварања пекарских јединица међу свим заратеним странама, настаће велики проблем (поред болести, немаштине и прогона од непријатеља) међу цивилним становништвом које остаје без хлеба.

Вујадиновић се позабавио и овим последицама и омогућио читаоцу да сагледа напоре жена и младих који су преузимали рад у пекарама и настојали да попуне ове празнине. Посебно дирљив пример за то су сестра и брат Мадлен и Андреа Деније из Француске, од 14 и 12 година, који су, када им је отац регрутован, преузели рад у пекари и правили 400 килограма хлеба дневно за своје село. Али две године после ослобођења, Мадлен ће умрети, измучена тешким радом. Тако ова херојна Првог светског рата постаје и његова невина жртва.

Говорећи о политичкој страни сукоба, аутор је указао на чињеницу да су Сједињене Америчке Државе, као неутралне у првим годинама рата, продавале своје жито на обе стране, пре него што су „ујединиле своје циљеве са циљевима држава Антанте”. „Без америчке пшенице, која је Немцима притицала, рат би се вероватно завршио већ у касну јесен 1916. године, због несташице хлеба.” Ова тврдња свакако најснажније говори о моралној позадини коришћења одређених повољних прилика за једне и богаћења по сваку цену. Дугогодишњи рат исцрпео је све земље које су у њему учествовале и, како нас уверава ова монографија, пред умирањем, страдањем људи, уништавањем природних богатстава, градова и творевина људских руку уопште, падају све разумне и корисне идеје, ако их има, које покрећу ратове. Све што остаје јесте само тријумф зла.

Вујадиновић се посебно осврнуо на Србију и жртве које је поднео наш народ, опширно пишући о борбама, патњама и огромним мукама које су делили и наша војска и становништво. Тако сазнајемо мноштво нових појединости и куриозитета везаних за живот и једних и других, који указују на огроман труд улаган у тежњу да се живот учини иоле подношљивим и да се помогну ратни циљеви. Нико се није штедео у огромној жељи да се рат заврши што пре. У таквим условима хлеб је потврдио свој значај, а његова заштитничка улога посебно је истакнута. Веровање да први војнички хлеб не треба појести а да ће он, заузврат, чувати самог власника, приказано је на примеру војника Алексе Здравковића из Пирота, који је шест пуних година носио прво следовање војничког хлеба још из Балканског рата. „Леб је у пртеној торби војнику био једина вера, љубав и нада и представљао је оличење самог Бога”, објаснио је археолог Драгољуб Јацановић. Као прилог овоме, показано је како су војници настојали да одрже верске обичаје, колико је било могуће, па и да прославе славу, о чему сведочи један број фотографија.

Сви подаци у монографији поткрепљени су обиљем фотодокументације и архивске грађе. Дати су одломци из књига и чланака, писама, делови говора државника, уредбе, одломци из ратних дневника и приручника о војним пекарама. У књизи се налази велики број оригиналних фотографија са бојишта, из збегова, из заробљеништва. Приказани су пекари на делу и сами хлебови, факсимили плаката, краљевски прогласи, медаље. Књигу карактеришу исправни судови, документованост, снага подухвата и аутентичност. И велика занимљивост, уз то, што је монографију „Хлеб у Великом рату” учинило драгоценим остварењем.

Гордана **МАЛЕТИЋ**

ЛЕТОПИС ВУКОВЕ ЗАДУЖБИНЕ 110

Среда, 1. септембар 2021. године

На Филолошком факултету у Београду свечано је отворен 51. Скуп слависта, који је трајао до 21. септембра. На овај семинар за српски језик, књижевност и културу дошли су најбољи страни студенти српског језика из 17 земаља Европе и света (Аустрија, Белорусија, Бугарска, Велика Британија, Италија, Јапан, Кина, Мађарска, Македонија, Немачка, Пољска, Чешка, Словенија, Словачка, Француска, Русија, Румунија), са најугледнијих универзитета. На њему су, такође, били присутни и студенти других струка који уче и српски језик (студенти политичких наука, историје, економије, дипломатије), што чини укупно 60 најбољих студената српског језика из света.

Током три недеље боравка у Србији, за студенте славистике на Филолошком факултету у Београду организована је настава, с предавањима из српског језика, књижевности и културе. Поред тога, били су организовани и специјалистички курсеви из савременог српског језика и савремене српске књижевности, *Мала школа рокенрола*, курс за усавршавање лектора и курс народних песама и игара.

Учесници Скупа слависта посетили су више научних и културних установа и културно-историјских споменика. У сарадњи са славистичким катедрама у иностранству, током претходних 50 година овај семинар је похађало више од 3.000 студената, од којих су данас многи угледни професори универзитета српског језика у свету, новинари, преводиоци српске књижевности, дипломате, политиколози, историчари.

Четвртак, 9. септембар

Вукову задужбину посетили су студенти српског језика из Европе и света, који су учествовали на 51. Скупу слависта. Са њима су разговарали Бошко Сувајџић, председник Скупштине, и Славко Вејиновић, управник Вукове задужбине. Студенти су се посебно занимали за то како ради и како је организована Вукове задужбина. Обишли су и просторије Дома Вукове задужбине и изразили задовољство како је овај простор добро сачуван и како данас изгледа. На поклон су добили лист „Задужбину" и нека друга значајнија издања Вукове задужбине.

Понедељак, 13. септембар

У сали Вуковог дома културе у Лозници свечано је отворен 88. Вуков сабор, који су организовали град Лозница, Вукова задужбина и Центар за културу „Вук Караџић". На овогодишњем Сабору Вукова задужбина је представила своја два програма: 28. годиште Српског народног илустрованог календара *Даница* и изложбу *Вук и Немци* у Научно-образовном културном центру „Вук Караџић" у Тршићу. У представљању ових програма учествовали су Бошко Сувајџић, председник Скупштине, и Бранко Златковић, председник Управног одбора Вукове задужбине.

Среда, 15. септембар

На Филолошком факултету у Београду отворен је 51. Међународни научни састанак слависта у Вукове дане, са тематиком: *Српска лингвистика – перспективе дијахроног и синхроног изучавања; Перспективе српске науке о књижевности* и *Србистика на страним универзитетима и положај српског језика данас.*

Четвртак, 16. септембар

На свечаности у Народном позоришту у Београду, на сцени „Раша Плаовић", Културно-просветна заједница Србије свечано је уручила награде 46. *Златну значку* и посебно признање *Повељу*. Златна значка додељује се од 1976. године за несебичан, предан и дуготрајан рад и стваралачки допринос у ширењу културе. Признање су доделили Културно-просветна заједница Србије и Министарство спољних послова Републике Србије – Управа за сарадњу са дијаспором и Србима у региону. Покровитељ Златне значке било је Министарство културе и информисања Републике Србије.

Субота 18. септембар

У оквиру 88. Вуковог сабора, у Научно-образовном културном центру „Вук Караџић" у Тршићу, организована је трибина на тему *Педесет година Међународног славистичког центра*. На скупу је било речи и о књизи *Велике теме српске лингвистике* и *Вук Караџић у Тршићу*. Учествовали су проф. др Александар Милановић и проф. др Бошко Сувајџић.

Понедељак, 20. септембар

Етнографски музеј је обележио 120 година постојања и рада. Тим поводом у просторијама Музеја отворена је изложба „С обрамицом на пут", чији је аутор др Марко Стојановић, музејски саветник. Етнографски музеј данас поседује више од 52.000 предмета. То су аутентични споменици и документи народног живота и културе, претежно из периода 19. и 20. века. Музејски фонд чине фотографије, филмски записи, књиге и архивски материјал.

Уторак, 21. септембар

У центру Бајине Баште почела је изградња *Парка ћирилице*, првог таквог парка који се гради на простору српских земаља. Симболично, на државни празник којим се жели оснажити српско јединство – Дан српског јединства, слободе и националне заставе (15. септембар), у Бајиној Башти су почели радови на изградњи парка посвећеног писму које повезује све Србе ма где они да живе и које је један од кључних елемената српског националног идентитета. Изградњом Парка ћирилице настављају се активности у општини Бајина Башта на промоцији и заштити националног писма, које су започете усвајањем Декларације о заштити и неговању ћирилице и заснивањем манифестације *Ћирилична баштина* која је за кратко време постала веома престижна на културном простору Србије. Следећи корак, како је најављено у Бајиној Башти, биће изградња *Музеја ћирилице*, на месту школе у Рачи, у близини средњовековног преписивачког и културног центра, манастира Раче.

Субота, 25. септембар

Вукова задужбина је учествовала, као и претходних година, у реализацији *Вукових дана* у Београду које организује Удружење самохраних родитеља и породица деце са инвалидитетом – *Плава школка*. На пригодној свечаности у Дому културе „Вук Караџић" на Звездари, 25. септембра 2021. године, др Бранко Златковић излагао је о животу и делу Вука Караџића, с посебним акцентом на његов физички хендикеп, с обзиром на то да је ова манифестација посвећена деци с посебним потребама.

Понедељак, 11. октобар

У Задужбини Иве Андрића у Београду свечано је уручена Андрићева награда за 2020. годину Дејану Стојиљковићу, српском писцу и сценаристи, за збирку приповедака „Неонски блуз", у издању Лагуне. Награду је донео жири у саставу проф. др Александар Јовановић, др Марко Недић и проф. др Петар Пијановић, а признање лауреату уручио је Миро Вуксановић, председник Управног одбора Задужбине Иве Андрића.

Петак, 29. октобар

Одржана је седница Управног одбора Вукове задужбине, на којој је усвојен Извештај о раду Вукове задужбине за период октобар 2020 – новембар 2021. године и усвојен Предлог рада Вукове задужбине за период октобар 2021 – новембар 2022. Такође, Управни одбор је усвојио предлог допуна Вукове задужбине (Управни одбор и Одбор за доделу награда за науку) и утврдио предлог кандидата за признања Вукове задужбине: Велики добротвор, Добротвор и Захвалница. О свим овим предлозима изјасниће се Скупштина Вукове задужбине на следећој седници.

Понедељак, 1. новембар

Поводом обележавања 100 година од рођења једног од најплоднијих српских књижевника, у Српској академији наука и уметности отворен је научни скуп *Романи Добрице Ћосића*. Уводну реч поднео је академик Владимир С. Костић, председник. У расправи је истакнуто да Добрица Ћосић није био само писац, већ и многострани учесник савременог живота, који је оставио дубоке трагове и израстао у сведока тог времена. Током четири пленарне седнице у оквиру овог скупа, у фокусу су били романи из свих периода Ћосићевог стварања – *Далеко је сунце, Корени, Време смрти, Деобе, Бајка, Грешник* и *Верник*.

Петак, 12. новембар

Одбор Вукове задужбине за доделу награде за науку за 2021. годину, на седници одржаној 12. новембра 2021. године – председавао проф. др Слободан Грубачић, дописни члан САНУ, председник Одбора – размотрио је приспеле предлоге и одлучио да се награда Вукове задужбине за науку за 2021. годину додели др Марку Недићу за књигу *Критички описи, огледи о српској прози*, Академска књига, 2020.

У отвореној расправи чланови Одбора са задовољством су констатовали да су за награду Вукове задужбине за науку у 2021. године конкурисале изузетно вредне књиге, и у том погледу су, поред награђеног дела, посебно истакли књигу проф. др Петра Пијановића, *Српска култура у XVIII и XIX веку* (Матица српска, Нови Сад, 2020).

Понедељак, 22. новембар

Одбор Вукове задужбине за доделу награде за уметност за 2021. годину, на седници одржаној 22. новембра 2021. године – председавао академик Светислав Божић, председник Одбора – размотрио је приспеле предлоге и одлучио да се награда Вукове задужбине за уметност за 2021. годину додели Јелени Ковачевић за књигу *Страдање,* Бања Лука, 2021.

Среда, 8. децембар

У Свечаној сали Дома Вукове задужбине представљена је књига Зоје Карановић *Вуков речник и српска култура. Књига о заборављеним световима*. Издавачи су: Вукова задужбина и Издавачка радионица СВИТАК, Пожега. О књизи су говорили проф. др Снежана Самарџија, др Драгана Ратковић и проф. др Бошко Сувајџић, уредник.

Понедељак, 13. децембар

У Дому културе „Грачаница", у организацији овог дома, Галерије уметности Приштина – Грачаница и Српске академије наука и уметности, отворена је изложба скулптура академика Светомира Арсића Басаре. Реч је о првој самосталној изложби познатог уметника у овом месту, у његовој каријери дугој 60 година. Поставка се, како су истакли организатори, организовала у оквиру обележавања седам векова постојања манастира Грачанице и упокојења Светог краља Милутина. Било је изложено девет скулптура из неколико циклуса и примери појединачних скулптура на којима је аутор радио у периоду од 1998. до 2018. године. Скулптуре су израђене у комбинованој техници – дрво и метал и у техници бронзе.

Аутор поставке је Жаклина Марковић, кустос Галерије САНУ, а покровитељи изложбе су Канцеларија за Косово и Метохију Владе Србије, Скупштина града Приштина – Грачаница, општина Грачаница и Министарство културе и информисања Републике Србије.

Четвртак, 16. децембар

Тридесет четврта скупштина Вукове задужбине одржана је у Свечаној сали Дома Вукове задужбине. Седници су присуствовали чланови органа и тела Вукове задужбине – Савета, Управног и Надзорног одбора, одбора за доделу награда Вукове задужбине за науку и уметност и добитници признања Вукове задужбине. Из огранака Вукове задужбине, седници су присуствовали: Милунка Митић (Ниш), Данијела Ковачевић Микић (Чачак), Светлана Спајић (Гимназија „Вук Караџић" у Лозници), Марија Бјелица Пргомеља (Нови Сад) и Фондација Вукове задужбине у Градишци (Сњежана Миљковић и Радана Вила Станишљевић).

Скупштина је усвојила Извештај о раду Вукове задужбине за протекли период и Програм рада Вукове задужбине за период новембар 2021 – октобар 2022. Изабрала је др Биљану Сикимић у Управни одбор Вукове задужбине и проф. др Валентину Питулић у Одбор Вукове задужбине за доделу награда у науци.

***

Понедељак, 10. јануар 2022. године

У Градској кући у Новом Саду свечано је уручена награда „Дејан Медаковић", коју је установила Издавачка кућа „Прометеј". Награда је уручена познатом историчару др Жарку Димићу за изванредно урађену монографију посвећену сремскокарловачкој Гимназији, у издању ИК *Data Status*, Београд. Проф. др Бошко Сувајџић, председник жирија (Радован Поповић, Миладин Милошевић и Бошко Сувајџић) прочитао је Одлуку и образложење жирија. Овогодишњу, 13. по реду, награду лауреату, др Жарку Димићу, уручили су градоначелник града Новог Сада Милош Вучевић и Павле Медаковић.

Уторак, 11. јануар

На свечаном обележавању 91. годишњице Библиотеке града Београда, награда за најбољег издавача, „Григорије Возаревић", припала је чачанској „Пчелици". У образложењу жирија истакнуто је да ова кућа објављује најзначајније српске савремене писце за децу и отвара врата младим ауторима, као и да исказује посебну бригу за неговање наше националне традиције. Овогодишњи лауреат награде за најбољег библиотекара „Марија Илић Агапова" је Марјан Маринковић, који је за готово две деценије рада у Библиотеци града Београда, организовао више од 600 културно-образовних програма, а истакао се и као аутор програмских циклуса из књижевности, уметности и филозофије, изложби и двадесетак библиотечких пројеката. Додељена је и специјална награда „Читалац године", која је припала Емилији Спасеновић са Чукарице.

Сваке године на рођендан Библиотека града Београда објављује и листу десет најчитанијих наслова у својој мрежи. Током 2021. најиздаванија књига била је „Моја бака вам се извињава" Фредрика Бакмана. На другом месту су „Дани напуштености" Елене Феранте, које следи још један Бакманов наслов – „Човек по имену Уве". На листи 10 најпопуларнијих нашли су се и „Магбет" Јуа Несбеа, „Отета" Тонија Парсонса, „Девојка и ноћ" Гијома Мусоа, „Селфи" Јусиа Адлер-Олсена, „Библиотекарка из Аушвица" Антонија Итурбеа, „Мој муж" Румене Бужаровске и „Закон о деци" Ијана Мекјуана.

Среда, 12. јануар

Радован Поповић, дугогодишњи новинар и признати биограф истакнутих српских писаца, добитник је награде Задужбине Јакова Игњатовића – културне установе коју су 1980. године основали српски интелектуалци из Мађарске, у циљу неговања српке књижевности, очувања српске духовне баштине у Мађарској и унапређења српско-мађарских уметничких и културних веза. Посебно је вреднована Поповићева књига „Последњи барокни Србин", посвећена животу и делу Стојана Д. Вујичића, истакнутог културног радника, песника истраживача и преводиоца. Поповић је објавио више монографија о истакнутим српским писцима: о Иви Андрићу, Милошу Црњанском, Исидори Секулић, Јовану Дучићу, Меши Селимовићу, Милораду Павићу, Бранку Миљковићу, Десанки Максимовић, Мирославу Антићу, Добрици Ћосићу, Љубивоју Ршумовићу и другим значајним писцима.

Среда, 19. јануар

Потпредседница Владе и министарка културе и информисања Маја Гојковић и градоначелник Чачка Милун Тодоровић потписали су уговор за пројекат Престоница културе Србије 2023. године. Министарка је истакла да је стручна комисија од 18 пријава градова и општина широм Републике Србије изабрала град Чачак за престоницу културе Србије 2023. године а потписивањем уговора се озваничава почетак читавог пројекта и његова примена. По њеним речима, Чачак ће заувек остати уписан на мапи наше државе као прва Престоница културе Србије, која ће добити и нове програме, али и нове инфраструктурне пројекте, нове музеје, галерије који ће трајно остати свим грађанима Чачка.

Приредила *Душица* **МАТИЦКИ**

Осамдесет осми Вуков сабор, отварање изложбе „Вук и Немци" у Научно-образовном културном центру „Вук Караџић" у Тршићу

ОСВЕТЉЕЊА

ЈОВАН ДУЧИЋ – 150 ГОДИНА ОД РОЂЕЊА ПЕСНИКА, ПИСЦА И ДИПЛОМАТЕ

Живот посвећен стварању и досезању савршенства

У САНУ је изложбом о Јовану Дучићу, свечаном академијом и научним скупом обележено 150 година од рођења Јована Дучића, песника, писца и дипломате. Прослава је почела у Галерији Српске академије наука и уметности у којој је 7. септембра 2021. отворена изложба под називом „Јован Дучић: Трагање за новим", ауторке академика Злате Бојовић. Обележавање јубилеја настављено је и 20. октобра, када су глумци казивати његове најлепше стихове по избору Јована Делића.

Круна јубилеја био је научни скуп о Дучићу као песнику, писцу и дипломати који је одржан 9. и 10. децембар 2021. године у Српској академији наука и уметности. Беседио је академик Љубомир Симовић, који је истакао да је Дучић, *више него ико пре њега, развио и усавршио наш песнички језик и израз. Његове песме, доносећи нове драматичне садржаје, формирају врх којим се завршава једна велика песничка епоха, врх с кога се указују нови путеви и хоризонти, врх који се како време пролази види из све веће даљине.*

Напомињући да је Дучић као песник прешао дуг пут пун противречности, Симовић је рекао да сваки разговор о том путу неизбежно почиње од његове програмске песме *Поезија*, у којој он поезију види као нешто ексклузивно, нешто што се најодлучније дистанцира од свакидашњице. Такво схватање довело га је до *Царских сонета* и *Дубровачких поема*. У *Царским сонетима*, око сјајне централне фигуре цара Душана блеште царски копљаници и стрелци, дворјани, дворске даме, пажеви, грофови, барони, кнежеви. У истом тону испеване су и *Дубровачке поеме*. Касније, када су наступили балкански ратови, а потом и Први светски рат, Дучићево перо почиње да се усијава. Он у низу песама опева српске победе. А у песмама писаним касније, 1941, 1942, 1943. и 1944. године, победничко одушевљење замењују горчина и гнев изданог и превареног народа.

У послеподневним сатима, 9. децембра почео је научни скуп о Дучићу за који је реферате пријавило тридесетак књижевних зналаца. Том приликом је представљена и обимна књига *Јован Дучић: живот, дело, време*, која је изашла из штампе. Приказан је и документарни филм *Кроз Требиње са Јованом Дучићем*, чији су аутори Тамара Стојановић, Сара Арва и Иван Праштало.

У току свих ових догађања истицано је да Дучић припада реду најзначајнијих књижевних стваралаца нове српске књижевности чијој је општој вредности својом поезијом и прозом умногоме допринео, у којој је оставио дубок траг, а његово је дело извршило велики утицај на низ генерација српских песника XX века.

Цео Дучићев живот, многострано богат и испуњен искушењима и искуствима – од школовања у родном Требињу, Мостару, Сарајеву, Сомбору, преко учитељевања у Бијељини, Житомислићу, Мостару, преко студија у Женеви и Паризу, учествовања у културном животу Београда, стицању успешне дипломатске каријере током више од три деценије, која га је одвела у велике културне центре Европе, којих је био достојан, до признања која је добијао, а избор за члана Српске краљевске академије сматрао највишим – био је, у основи, у сенци посвећености стварању и досезању савршенства. И његов лични, често бурни живот, испуњен радостима, грешкама, неоствареним жељама и разочарањима, носио је белег његових тежњи ка савршенству. Тај белег су понела и сва импресивна сведочанства са многих путовања, која су била његова страст и извор књижевних инспирација и задовољстава.

Јована Дучића и све што је стварао подједнако је обележила за цео живот и његова непрекинута веза са постојбином, посебно са родним Требињем, у коме је провео само ране године живота до завршетка основне школе, и са коренима свога рода. Та се невидљива веза јасно и недвосмислено препознаје у недосањаној имагинацији о барокном претку Дуки – Владиславићу Рагузинском и у сновима у којима, некада хиљадама километара удаљен размишља „гледајући" са „Леутара" на људске душе и судбине, на Херцеговину, на дубровачко море, на многе пријатеље, међу којима су толики писци, његови савременици, са којима у писмима дели и живи живот постојбине, и у којима је исписао читаву своју биографију. Ваљда је та веза била и најснажнији темељ његовог безрезервног родољубља, које је често скупо плаћао, и које је било од ране младости до краја живота једно од симбола његове личности.

Тај Дучић, пролазећи дуги пут, остављао је трајне трагове, од прве збирке песама – *Пјесме*, штампаних у Мостару 1901. године, које су морале представљати највећу личну књижевну радост, преко београдских издања двеју збирки песама, *Песама* и *Плавих легенди* из 1908, *Песама* из 1911, преко више стотина песама и циклуса песама штампаних у књижевним листовима и часописима, есеја и мишљења о делима својих књижевних савременика, о филозофским темама, о уметности, преко путописа, превода омиљених страних песника и написа о њима (Пушкина, Мицкјевича и других), политичких чланака, а све се сливало у Сабрана дела, до *Лирике* објављене на дан пишчеве смрти.

Јован Дучић најпре је био сахрањен у манастиру Светог Саве у Либертивилу, САД, да би, према жељи песника, његови посмртни остаци били положени, 22. октобра 2000. године, у новоизграђени храм – *Херцеговачку Грачаницу*, на брду изнад Требиња, које је још из давнина познато као Црквине.

Херцеговачку Грачаницу, обликовану у духу Милутинове Грачанице на Косову, подигао је Бранко Тупањац, наш исељеник и успешан пословни човек из Чикага. Херцеговачка Грачаница и цео спомен-комплекс постали су стециште ходочасника, туриста и знатижељника из целог света, како због његове саме лепоте тако и због поштовања великог српског песника. Она је постала место по коме се Требиње данас препознаје и идентификује у земљи и свету. Процењује се да у сезони ову српску *Грачаницу* посети и до 80.000 људи, а поруке остављене у књизи утисака говоре да долазе са разних страна, из целог света.

Славко **ВЕЈИНОВИЋ**

Изложба „Јован Дучић – Трагање за новим"

Поставка се састојала од осам целина које прате Дучића од рођења, преко многобројних великих путева којима се кретао, све до краја живота и „повратка" на вечни починак у Требиње. Изложена грађа добијена је из већег броја библиотека и архива – из Требиња, Народне библиотеке Србије, архива и библиотеке САНУ, приватних колекција и других.

Посебно место у Галерији САНУ заузела је Дучићева биста, аутора Ивана Мештровића, као и око 150 оригиналних докумената, фотографија, нота (партитура композиција на Дучићеве стихове) и предмета, као и велики број репродукованих експоната.

Овом приликом, први пут, изложена су и сва прва издања његових дела, од којих нека представљају реткост. Током своје педесет година дуге уметничке каријере Дучић је оставио позамашан књижевни опус. Посетиоци изложбе могли су да виде велики број аутографа: песама, делова рукописа из прозних дела – „Блага цара Радована", „Јутра са Леутара", из путописне прозе „Градова и химера", грађе за монографију о Сави Владиславићу Рагузинском. Изложени су часописи с краја 19. и почетка 20. века, у којима су први пут објављене најпознатије, антологијске Дучићеве песме, оригинални примерци листова који су излазили у емиграцији, преводи Дучићеве поезије, стране књиге и написи у њима о Дучићу.

Посебан сегмент изложбе посвећен је Дучићевим сарадницима, односно „сапутницима", како их је он звао – Исидори Секулић, Павлу Поповићу, Богдану Поповићу, Слободану Јовановићу, Петру Кочићу, Алекси Шантићу. Један од одељака изложбе представља и Дучићев дипломатски рад, који је обогаћен експонатима из његовог родног Требиња. Овај сегмент Дучићевог рада илустрован је оригиналним документима, указима, личним белешкама, одликовањима, фотографијама, као и његовом амбасадорском униформом.

Све што је Дучић стварао обележила је његова непрекинута веза са родном грудом, а посебно с Требињем, у којем је провео само ране године живота, до завршетка основне школе. Посебан сегмент изложбе представља филм који дочарава Дучићево Требиње и у коме су представљене све знаменитости у том граду за које је Дучић заслужан (споменици који су подигнути његовом заслугом, пре свега споменик Његошу), остатак његове родне куће, као и његово вечно пребивалиште, Грачаницу. Иначе, Дучићева идеја је била да Требиње постане галерија на отвореном.

Први пут јавности су представљени нови потврђени подаци из Дучићевог живота и веза са Београдом где је ступио у службу у Министарство иностраних дела Краљевине Србије, учествовао у јавном и културном животу, као уредник рубрике Култура у „Политици", учествовао на јавним трибинама у Уметничком павиљону „Цвијета Зузорић" и Коларчевој задужбини. Изложба у Галерији САНУ прва је велика поставка о Јовану Дучићу. Будући да овај великан нема свој музеј, може се рећи да је „Трагање за новим" монографска изложба.

Са академиком Златом Бојовић на изложби о Јовану Дучићу сарађивали су: Катарина Живановић и Милена Јокановић из Галерије САНУ, дизајнери Озарија Марковић Лашић и Небојша Васиљевић. Изложба „Јован Дучић – Трагање за новим" у Галерији САНУ била је отворена од седмог септембра до седмог новембра 2021. године.

Душица **МАТИЦКИ**

Са изложбе о Јовану Дучићу

САВРЕМЕНА СРПСКА ФОЛКЛОРИСТИКА

Проучавање наслеђа из угла фолклористике

Удружење фолклориста Србије у 2021. години организовало је два скупа *Савремена српска фолкористика*. Скуп *Савремена српска фолкористика 10* одржан је у Тополи, од 18. до 20. јуна, уз подршку Министарства културе, Задужбине краља Петра I на Опленцу и општине Топола.

Око 40 учесника из Србије и иностранства (Словеније, Бугарске, Босне), од којих је део излагао путем видео-позива (из Русије и Хрватске), бавили су се темама везаним за културно и историјско наслеђе краја у којем је скуп одржан. Пленарна излагања одржали су Љубинко Раденковић, Јелена Јовановић и Бранко Златковић.

Прва културноисторијска тема била је усмерена на устанке и династије. Учесници су имали прилику да чују излагања Дејана Илића, Ане Милошевић, Драгољуба Перића, Дејана Крстића, Тање Вићентић, Милана Вурдеље, Јоване Милованчевић.

Друга је била везана за вино и показала се као најинспиративнија за учеснике, који су јој приступили из угла фолклористике (Бошко Сувајџић, Биљана Сикимић, Александра Матић, Наташа Дракулић Козић, лингвистике (Бранкица Марковић, Милица Стојановић, Драгана Цвијовић), етнологије/антропологије (Биљана Анђелковић, Дејан Крстић, Милина Ивановић Баришић, Ана Чугуровић), историје и културне историје (Марина Штетић, Иван Брборић, Данијела Васић), етномузикологије (Веселка Тончева, Богдан Дражета, Зорана Гуја).

Трећа тема (*Савремена фолкористика*) постала је већ устаљена на конференцијама, као прилика да истраживачи представе савремене научне перспективе у српској и словенској фолкористици. Учесници су излагали о различитим темама и подобластима, попут истраживања фолклора о вирусу корона (Ана Банић Грубишић), културној анималистици (Сузана Марјанић), етнотуризму (Марко Стојановић, Сара Матин, Јована Тодоровић), политичком фолклору (Сања Лазаревић Радак). Савремено проучавање теренске, архивске и остале фолклористичке грађе представили су такође и Данка Лајић Михајловић, Јелена Марковић, Саша Кнежевић, Светлана Корољева, Барбара Иванчич Кутин, Варвара Добровољскаја, Марија Ковшова, Драгана Ђурић, Марина Младеновић Митровић, Ана Савић, Данијела Митровић и Вихра Баева. Скуп је био праћен богатим културним програмом.

Учесници су имали прилику да учествују у радионици традиционалног певања Шумадије и централне Србије, присуствују концерту традиционалне музике Шумадије, промоцији *Данице*, новоотвореног огранка Вукове задужбине у Тополи, отварању изложбе у част етнолога Мила Недељковића, на којем је говорио академик Матија Бећковић, разговору са Владетом Коларевићем о усменом наслеђу Јасенице. Учесници су обишли рудничке манастире, краљевски комплекс на Опленцу и Краљевску винарију на Опленцу.

Конференција *Савремена српска фолкористика 11*, одржана од 1. до 3. октобра у Тршићу, у сарадњи са Универзитетском библиотеком „Светозар Марковић", Научно-образовно културним центром „Вук Караџић" из Тршића и Центром за културу „Вук Караџић" из Лознице, имала је прави међународни карактер, с обзиром на то да је присуствовало око 40 учесника из девет земаља (Србије, Црне Горе, Босне и Херцеговине, Хрватске, Словеније, Бугарске, Македоније, Русије и Румуније). Главна тема скупа – „Заштита нематеријалног културног наслеђа (НКН) као примењена наука: искуства и изазови" изазвала је велико интересовање еминентних истраживача из различитих фолклористичких области, попут етнологије/антропологије (Мирослава Лукић Крстановић, Милош Матић, Данијела Филиповић, Адела Пукл, Ања Јерин, Велика Стојкова Серафимовска, Марко Стојановић, Ирена Медар-Тањга, Снежана Томић, Биљана Анђелковић, Ана Чугуровић), етномузикологије и етнокореологије (Наила Церибашић, Злата Марјановић, Давор Седларевић, Душан Медин, Мирјана Закић, Селена Ракочевић, Здравко Ранисављевић, Данка Лајић Михајлович, Олга Пашина), филолошких (Барбара Иванчич Кутин, Анђела Рецић, Марија Јасинскаја, Смиљана Ђорђевић Белић, Биљана Сикимић, Јеленка Пандревић, Данијела Васић, Михај Радан, Миљана Ускату) и правних наука (Вања Павићевић). Тема је анализирана из аспекта институционалне политике, улоге истраживача, праксе у спровођењу мера заштите, координације на локалном нивоу, различитих искустава итд. Тема „Савремена фолклористика" такође је донела низ вредних саопштења, попут пленарних излагања Александра Гуре и Екатарине Анастасове, сазнања из историје дисциплине (Наталија Голант и Марија Рижова), новог читања традиционалне грађе (Валентина Питулић, Бошко Сувајџић, Сузана Ђорђевић Пејовић, Марина Младеновић Митровић, Александра Миљановић), откривања новог истраживачког материјала (Данијела Поповић Николић, Ана Јањић, Магда Миликић, Урош Ђурковић). Поред уобичајеног обиласка Вукове куће и манастира Троноша, учесници су имали прилику да виде ратарске свеће, као живи елемент нематеријалног културног наслеђа.

Међународни научни скупови *Савремена српска фолкористика* изузетно су важни за проучавање српског фолклора и културног наслеђа, а нове теме допринеле су померању фокуса на регионална проучавања. Велики број пријава/излагања указује на добру организацију скупова и актуелност одабраних тема. Излагања страних учесника имају велики допринос размени искустава, посебно када је реч о теми нематеријалног културног наслеђа, која подразумева практичне и административне аспекте. Дискусије су биле веома плодотворне, а рецепција реферата позитивна. Посебно је значајно осветљавање нове грађе и открића, нови приступи старој грађи и поновно откривање заборављене баштине, као и рад на заштити живих традиција. Рад обе конференције резултоваће зборницима који ће бити објављени током 2022, што ће ова значајна истраживања учинити доступним широј јавности.

Марина **МЛАДЕНОВИЋ МИТРОВИЋ**

Моја Србија

Изложба фотографија Станка Костића

У Галерија РТС, од 28. децембра 2021. до 31. јануара 2022, представљена је изложба фотографија Станка Костића под називом *Моја Србија*. Станко Костић, уметник фотографије из Београда, добио је 2019. године награду Вукове задужбине за уметност за изложбу *Приче о воденици* у Галерији науке и технике САНУ 2019.

Образлажући ово високо признање Вукове задужбине, Душан Миловановић, историчар уметности, истакао је да је Станко Костић неуморан и незаустављив делатник и уметник који путује и сакупља, а онда на дање светло износи дарове свога талента, свога мукотрпног и преданог рада. Ту је поставио и питање: шта је то што гони овог прегаоца да се пентрачи по планинама, залази у тесне клисуре, прескаче гује и акрепе на своме путу, спушта се у пећине где људска нога није још крочила; да се зноји сатима док чека „онај тренутак" кад ће светло бити „баш тако", а сенка „онаква" да би се уприличио призор баш „како Бог заповеда".

Одговор се може наћи у томе што Станко Костић богату и родну, плодну и лепу Србију деценијама пажљиво осматра фотографским апаратом и камерама, што пажљиво бележи њене људи, расположења, у жељи да обухвати што више, да досегне што даље, забележи што боље њене врлине и све добре стране њених људи, предела и неба над њима.

Посебно узбудљивима чине се његове црно-беле фотографије старих занатлија, атмосфере аутентичних радионица, па дворишта и старамајки у њима, веселих малих стада и цветних ливада, разигране ђурђевданске младежи. Које су то силе на делу док с пуним разумевањем портретише квргаве руке старог опанчара, или руке старице мајке док с љубављу меси хлеб свагдашњи.

О овим и многим другим фотографијама, појединачно, могли би да се плету читави есеји због њихове дубине, аутентичности, животворних сокова који из њих шибају, универзалности, која је, ето, сачувана тек у локалним оквирима и лагано али сигурно чили и отиче низ реку „времена". Некако, међу мноштвом тих ремек-дела посебно дотиче фотографија пастирчета, са штапом пребаченим преко рамена и загледаног у камеру. Његово лице умрљано купинама, поглед усмерен у неку само њему знану дубину, опуштеност пред камером... господствени став, убедљиво стављају до знања да имамо посла са Господаром Простора, са свесним бићем и да је он свој на своме, уз зелену, шибљику – јабуку, која ће тек да се раскрупња и представи у пуној лепоти и снази, у тамо некој будућности.

Сведочанства која је камерама забележио Станко Костић остаће ускоро једини трагови прохујалих, благородних, скромних и скрбних времена. Очување је задатак постављен пред све нас, а мало ко се стара о суштини, о баштини. И бележи.

Изложба у Галерији РТС током јануара 2022. реализована је једним делом уз подршку Делегације Европске уније у Србији, која с поносом промовише природне лепоте и богато културно наслеђе Србије. На њој су наступили и наши познати уметници Бора Дугић и Светлана Стевић и Никола Кусовац, историчар уметности. Представљени експонати са изложбе фотографија Станка Костића после одржане изложбе биће уступљени на поклон Радио Београду ради ликовног уређења простора.

Славко **ВЕЈИНОВИЋ**

Уметник фотографског сликарства

Станко Костић рођен је у Пожаревцу 7. марта 1964. године. Основну и средњу школу завршио у Петровцу на Млави. У Београду завршио студије информатике, где сада живи и ради. Фотографијом се бави од школских дана.

Излагао на више од 100 колективних и 60 самосталних изложби у земљи и иностранству. Добитник бројних награда и признања. Аутор је више од 30 тематских календара.

Бави се културом и традицијом Србије, црквеном уметношћу изван Србије (Сентандреја, Румунија, Хрватска, манастир Хиландар...), родног краја – долине реке Млаве, Хомоља и истражује развој црквене уметности на тлу Браничевске епархије. Добитник награде за уметност Вукове задужбине.

ЗАДУЖБИНАРИ У БЕОГРАДУ: ДРАГОЉУБ МАРИНКОВИЋ

Палату завештао Медицинском факултету

Драгољуб Маринковић, адвокат, рођен је у Београду 1883. године и за живота је стекао завидну имовину – непокретности по Београду, имања у Банату и Бачкој и искључиво право истраживања руда и копова по целој земљи.

Подигао је и изгледну палату – четвороспратну зграду и мансарду – на углу улица Ресавске и Булевара краља Александра бр. 26. Купљени плац, површине веће од 350,90 метара квадратних, имао је неправилни облик, па је изграђена зграда нестандардних пропорција. Њена страна према Булевару је знатно дужа у односу на ону која гледа према Ресавској улици.

Изградњу зграде поверио је провереном тандему: Светозару Јовановићу, пројектанту, и Сретену Стојановићу, извођачу радова, који је стекао завидну репутацију радећи државне зграде и градске виле у Београду. Палата у Булевару израсла је у елегантно лучно здање од 1.126 квадратних метара, са седам локала укупне површине 318,9 квадрата, једног пословног простора и 15 станова. Ненад Новак Стефановић у књизи *Водич кроз љубавну историју Београда* овако описује здање:

Први спрат је истакнут као пијано нобиле или ти ноблес спрат. Украшен је каријатидама, фризом по бордури спрата, дискретним лођама које асоцирају на диванхане. Лође су надсвођене тимпаноном, који је украшен ђуповима које придржавају Купидони.

Палата Драгољуба Маринковића

Маринковић није дуго уживао у својој палати. Пет година пошто се уселио у своје здање, почео је Други светски рат. После рата Драгољуб је врло брзо схватио да ће му палата бити национализована. Да би сачувао траг о себи као власнику и сећање на мајку Јелисавету, тестаментом од 3. јула 1944. године палату је оставио Медицинском факултету, који је био у обавези да од прикупљене кирије обезбеђује стипендије младим медицинарима, а по потреби да помаже и самог Маринковића, који је умро 8. октобра 1944. године. Задужбина је основана 1946, али је, нажалост, убрзо после оснивања њена имовина национализована, као и целокупна заоставштина Драгољуба Маринковића.

Иако је зграду намењио медицинској струци, у њој су после рата углавном живели писци: Мира Алечковић, у чији се стан уселио Васко Попа, па Славко Вукосављевић, Слободан Марковић Маркони, Милорад Ђурђевић, Иван Ивањић, а ту је живео и глумац Предраг Ејдус.

Решењем Министарства културе Републике Србије од 28. маја 1996. године обновљен је рад Задужбине Драгољуба Маринковића. Општина Врачар је решењем од 20. септембра 2000. године пренела право управљања и коришћења становима и пословним просторијама на Задужбину, а Дирекција за имовину Републике Србије је дала сагласност на тај пренос 4. јануара 2001. године.

Циљ Задужбине је да, сагласно вољи задужбинара, ради на унапређивању здравства на Универзитету у Београду, као што је: унапређивање рада Завода за здравствену заштиту студената, партиципација у трошковима лечења и опоравка студената, здравствено просвећивање студената и запослених на Универзитету, учешће у финансирању пројеката чији је предмет истраживања здравља младих, посебно студентске популације, унапређивање здравства запослених на Универзитету и други облици помоћи које утврди Одбор Задужбине.

Приход Задужбине се остварује издавањем стамбеног и пословног простора у Булевару краља Александра бр. 26, који чине 15 станова, од којих су четири незаконито откупљења, и седам локала, бруто површине 1.126 квадратних метара. Од прикупљених средстава одржава се и сама зграда Задужбине. До сада је окречено степениште, уређено двориште, замењени олуци, санирана електроинсталација и изведено уземљење објекта. Чувајући ову палату, Задужбина чува и сећање на лик и дело Драгољуба Маринковића.

Славко **ВЕЈИНОВИЋ**

Задужбинско дело

Породица Бајлони и црква Светог Игњатија Богоносца у Малом Црнићу

Србија се у 19. веку коначно ослобађа од Турака и окреће ка Европи и суседној Аустроугарској. У тек ослобођеној а ресурсима богатој земљи указује се потреба за одређеним занатима који ће земљу у будућности индустријализовати. Богати слој како страних тако и домаћих трговаца и занатлија увиђа потребу за образовањем нације. Поред изградње здања по угледу на газде из *Прека*, велики део свог иметка усмерава на изградњу школа, обнову и изградњу задужбина које остављају новој створеној интелектуалној елити.

Игњат Бајлони, пореклом Чех, један је од тих странаца који се досељава у Србију 1855. године. Нови живот започиње негде на Топчидеру, са женом и четири сина бавећи се кожарским занатом, повртарством и угоститељством. Две године касније добијају српско држављанство и као равноправни грађани непрестано улажући постају велики индустријалци у пиварској и млинарској индустрији. Први син Јаков пинтер оснива чувену пивару „Бајлони и синови" у Скадарској улици. Други син Антон је заслужан за развој млинарске индустрије на територији Пожаревачког, касније Браничевског округа, и ктиторство и доброчинство.

У порти цркве у Малом Црнићу, касног септембарско поподнева, разговарамо са домаћином, свештеником Слободаном Станићем, покретачем обнове запуштене породичне гробнице и капеле индустријалца и ктитора цркве Антона Бајлонија на месном гробљу у Малом Црнићу.

„Неретко, наш народ заборавља своје добротворе и не брине о њиховим задужбинама и споменицима. То се десило и са породицом Бајлони. Њихова гробница, скроз запуштена, осликавала је нашу небригу и заборавност о њиховој улози у црквеном и културном животу овог места.

Организовали смо се и обновили капелу, а са архивом у Пожаревцу и директорком др Јасмином Живковић поставили изложбу на паноима којом смо покушали да бар мало укажемо на дело ове породице у култури и развоју наше општине. Изложба је стално постављена у трпезарији конака цркве. Освештању капеле и отварању изложбе присуствовао је и амбасадор Чешке, чија нам је посета учинила велику част", каже отац Слободан.

Своју пословну делатност у Пожаревачком округу Игњат Бајлони започиње куповином запуштене воденице на Млави 1869. године, коју уступа сину Антону. Преуређују је и започињу са млевењем житарица. Увидевши плодност стишке равнице, купује тридесетак хектара земље коју обрађују, а близина границе на Дунаву омогућава им трговину стоком и житарицама са суседном Аустроугарском и Влашком. Стечени капитал непрестано улажу и већ 1871. отварају парни млин на ваљке, мељући брашно одличног квалитета, које продају преко отворених складишта у околним градовима и Београду. Све фирме раде под називом „Игњат и синови".

Породица Бајлони показује свој хуманитарни карактер хранећи током српско-турског, српско-бугарског и Првог светског рата српску војску из сопствене производње. Тимочкој дивизији у рату са Бугарима испоручују 3.000 хлебова дневно. Године 1903. реновирају млин који 1922. године до темеља гори. На тим рушевинама подижу нов, у то време најсавременији, млин на Балкану, који и данас одолева времену. Пред Други светски рат млин постаје акционарско друштво и тако ради на корист становништва чак и за време окупације, у радној обавези коју су прописали немачки окупатори. Због тога се породици после рата суди као сарадницима окупатора и одузима им се сва имовина. Старији суграђани памте приче укућана које говоре о поклонима за божићне, ускршње и школске свечаности које су Бајлонијеви давали. Србију су од доласка прихватили као своју државу, у коју су улагали и развијали је. Помогли су изградњу школе у месту. Урадили електрификацију улица. Изградили први биоскоп у којем су се приказивале прве „покретне слике" у крају. Били су чланови Соколског покрета, саградили полигон за вежбу и стрелиште...

Учешће у јавном и културном животу крунисали су изградњом цркве у Малом Црнићу. Црква је изграђена за време краља Александра Обреновића. Иконостас и фреске осликао је у то време најбољи српски сликар Стева Тодоровић. Бајлонијеви нису штедели новац да се њихова задужбина изгради што боље.

Стева Тодоровић се уобичајено истиче као један од најплодоноснијих сликара на пољу црквене уметности међу Србима у другој половини 19. века. Његово црквено сликарство у Малом Црнићу из 1894. године почивало је на академским постулатима историјског сликарства. Он је своје сликарство у Малом Црнићу прилагодио српској средини и православним светитељима.

Сликар је свој ликовни израз ускладио са сведеним иконостасом у цркви. За разлику од уобичајених вертикалних, великих и тростепених класицистичких иконостаса на којима је махом сликао, Тодоровић се овом приликом морао усагласити са малом и ниском иконостасном преградом, изведеном у складу са актуелном *ханзенатиком*, коју је извео архитекта Светозар Ивачковић, ученик Теофила Ханзена. Десет невеликих икона је постављено на хоризонталну, тростепену олтарску преграду, уклопљено у стилски компатибилну архитектонску школку. Сликар је, у складу са концептом религиозне слике као историјске истине, и на основама историјског богословља, уз могућу асистенцију супруге Полексије Тодоровић, извео веома успешан низ религиозних представа.

Слике Стеве Тодоровића умногоме су допринеле лепоти цркве Светог Игњатија Богоносца у Малом Црнићу.

Станко **КОСТИЋ**

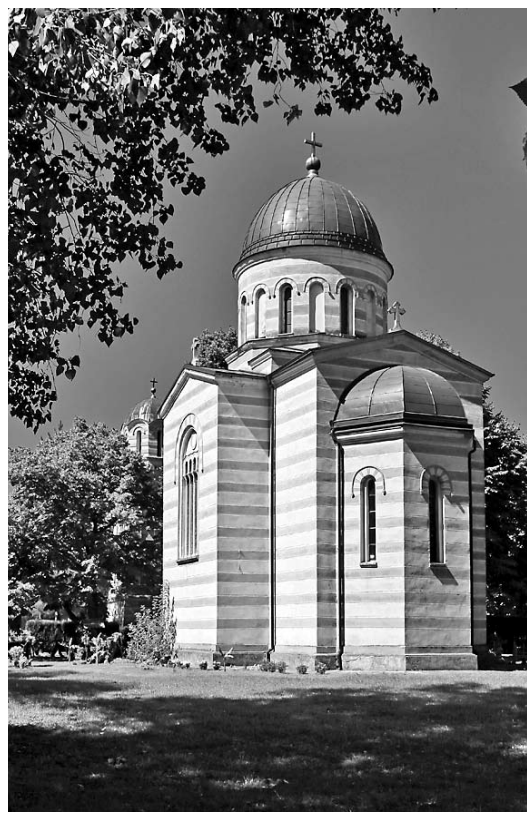

Црква Светог Игњатија Богоносца у Малом Црнићу Фото Станко Костић

Београђани чувају име Бајлонијеве пијаце

Успомену на једну од највећих индустријских породица Бајлони у Србији 19. и 20. века већ сто година чува име пијаце коју су изградили у Београду. Пијацу су уредили и изградили на месту мочваре коју су исушили, оградили и бетонирали у доњем делу града на углу Скадарске, Дринчићеве и Улице Џорџа Вашингтона. Године 1946. власт је променила име у Скадарску, али ново име Београђани никад нису прихватили. Остала је заувек Бајлонијева пијаца.

Тамбураши – тамбурашка пракса

Уписани у Национални регистар нематеријалног културног наслеђа Србије

Национални комитет за нематеријално културно наслеђе, на састанку одржаном 7. октобра 2021. године у Министарству културе и информисања Републике Србије, донео је одлуку о упису елемента *тамбураши; тамбурашке праксе у Национални регистар нематеријалног културног наслеђа Србије.*

У складу са дефинисаном процедуром, Комисија за упис у Национални регистар нематеријалног културног наслеђа, која је као део националне мреже за нематеријално културно наслеђе, формирана у Етнографском музеју у Београду, размотрила је предлог елемента *тамбураши; тамбурашке праксе* и донела одговарајући закључак. Овај елемент „живог наслеђа“ је предложио Музеј Војводине у сарадњи са Факултетом музичке уметности у Београду и Савезом тамбурашких друштава Војводине. Оцењујући достављени предлог за упис у Национални регистар, који је стручно обрађен у Центру за нематеријално културно наслеђе, Комисија је утврдила да елемент *тамбураши; тамбурашке праксе* испуњава критеријуме неопходне за упис у Национални регистар и донела закључак да досије проследи Националном комитету на усвајање. *Тамбураши; тамбурашке праксе*, елемент нематеријалног културног наслеђа из домена извођачких уметности, уписан је под бројем 54 у Национални регистар нематеријалног културног наслеђа Србије, који се води у Центру за нематеријално културно наслеђе при Етнографском музеју у Београду.

Тамбурашка пракса је као групно музицирање на трзачким инструментима и део традиције модерног доба, приближно последња два века, присутна пре свега у Војводини, као и на подручјима Крагујевца, Шапца, Београда и других градова и места у Србији.

Свира се најчешће у ансамблима до осам музичара и у малим оркестрима са од осам до петнаест чланова, док се велики оркестри појављују у новије време као институционализоване форме. Инструменти се називају: прим или бисерница, а-басприм (а-брач), е-басприм (е-брач), тамбурашко чело, контра (бугарија), тамбурашки бас или бегеш, стојеће тамбурашко чело (киш-бегеш).

Умеће код тамбурашке праксе није само у свирању. То је и певање, компоновање, аранжирање песме за ансамбл или оркестар, па и израда и поправка инструмената. У кафанском амбијенту, то је и посебан однос са публиком. Уз тамбурашку музику се обележавају рођења, славе и свадбе, па и последњи испраћај човека. Своје знање и вештине, ови музичари преносе често и унутар породице, групе и заједнице, али се тамбура учи и у школама.

„Без обзира на то што тамбура јесте у образовним институцијама на нивоу нижих музичких школа, и средњих музичких школа, за очекивати је да једног дана буде изучавана и на високошколским установама. Она ће несумњиво остати у народу, јер је из народа и поникла“, казао је председник Савеза тамбурашких друштава Војводине Бојан Тренкић који је у Музеју Војводине присуствовао догађају поводом уписа тамбурашке праксе међу елементе нематеријалног културног наслеђа. Он је, такође, истакао да је за тамбурашка друштва овај упис историјски догађај од непроцењиве вредности јер су институције државе препознале улогу тамбуре и ове музике у култури Србије и ван ње. Уверен је да је будућност тамбурашке музике светла захваљујући плејади уметника у протекла два века, као и младим нараштајима. Тамбура на најверодостојнији начин представља и проноси славу не само тамбурашке музике, него и традиције овог поднебља, коју баштини српски народ, као и сви други. *С.* **В.**

Документација Центра за нематеријално културно наслеђе

Центар за нематеријално културно наслеђе Србије

Центар за нематеријално културно наслеђе Србије отворен је у Етнографском музеју у Београду 20. јуна 2012. године и задужен је за прикупљање, документовање, истраживање и презентацију елемената нематеријалног културног наслеђа са територије Републике Србије. У остваривању ових задатака Центар сарађује с другим установама, удружењима, организацијама и појединцима у земљи и иностранству. У циљу ефикаснијег рада на очувању нематеријалног културног наслеђа Центар организује едукације о значају очувања нематеријалног културног наслеђа, промоције елемената уписаних у Национални регистар нематеријалног културног наслеђа. Посебно значајан сегмент рада Центра чини сарадња са носиоцима наслеђа и локалним заједницама на подизању свести о значају очувања овог дела наслеђа, његовом препознавању, практиковању и преношењу на следеће генерације.

ОБНОВЉЕН КОСАНЧИЋЕВ ВЕНАЦ

Сведок историјског развоја Београда

Косанчићев венац представља подручје Београда које гледа на реку Саву, и простире се од Калемегданске тврђаве до Бранковог моста. То је најстарије компактно насеље у Београду са сачуваним спонтано насталим улицама, старим уличним застором, дрворедима и амбијентом са великим бројем старих кућа и јавних грађевина које говоре о историјском развоју овог дела Београда од прве половине 18. века, када је извршена реконструкција наслеђеног касносредњовековног насеља, до данашњих дана. У оквире Косанчићевог венца спадају историјска места са налазима насеља и некрополе римског Сингидунума, као и прва предграђа изван некадашњих оквира града.

Подручје Косанчићевог венца уклапа се у ужу зону цивилног насеља античког Сингидунума. О његовом изгледу може се судити само на основу оскудних археолошких налаза с обзиром на то да се они налазе испод данашњих објеката. Овај део насеља налазио се испод градског форума (на простору данашње Народне банке) на коме се налазио Јупитеров храм о чијем постојању сведоче налази жртвеника. Испод форума, на месту старе Богословије, налазиле су се јавне градске терме. Током археолошких истраживања остатака Народне библиотеке пронађени су остаци мозаика.

Најстарије грађевине до данас сачуване потичу из периода између Другог српског устанка 1815. и предаје кључева Београда кнезу Михаилу 1867. Сачувано је мало објеката. Најзначајније су оне зграде које су имале државно-административни и верски карактер – Саборна црква и Конак кнегиње Љубице. Саборна црква подигнута је четрдесетих година 19. века као једнобродна класицистичка грађевина са барокним звоником. Конак кнегиње Љубице настао је 1829-30. године под утицајем балканске традиције и савремених европских стилова.

Да би били ближи Саборној цркви, и као контратег турском утврђењу на обали Дунава, Срби су изградили и развијали насеље. Већ до средине 19. века настали су сви значајни јавни објекти. Њихова изградња условила је и бржи развој стамбеног насеља у непосредној близини. Нажалост, из тог периода процвата градитељства остало је сачувано само неколико кућа, с обзиром на то да су стамбене зграде зидане од трошних материјала. Из тог периода су објекти у Улици Косанчићев венац 18, Фрушкогорској 10, приземље Задарске 5, Карађорђева 29 и 35.

Ипак, Косанчићев венац је постао организованије насеље тек неколико деценија касније, пошто су Турци напустили Београд. Најуже повезан са Кнез Михаиловом улицом, Обилићевим венцем и Београдском тврђавом, на Косанчићевом венцу су, у почетку, куће подизане ближе Саборној цркви, а затим је насеље кренуло да се шири. У деветнаестом веку, Косанчићев венац, са улицом Краља Петра у којој су се налазиле главне установе тадашње нове српске државе, био је друштвени, културни и трговински центар Београда.

Иако сад стоји само као сведочанство старих времена, код Београђана никада није изгубио на популарности.

Улица и део града око ње је названа по српском хероју Ивану Косанчићу. Према легенди, он је погинуо у Бој на Косову 1389. године. Данас, у улици која је названа по њему стоји и његова биста, коју је израдио српски скулптор Петар Убавкић.

Један број грађевина зиданих у духу балканске архитектуре сачувао се до данас – кафана „?“ (Знак питања), док су неке потпуно трансформисане или урушене – низ кућа породице Жујовић у Карађорђевој улици. Највећи број кућа које чине Косанчићев венац изграђене су или крајем 19. века или после Првог светског рата. Од седамдесетих година 19. века почиње и интензивнија изградња стамбених кућа, углавном приземних, ређе спратних, које су се, делимично, очувале до данас и које дају карактеристичан изглед Косанчићевом венцу. Зграде су једнопородичне, солидно грађене. Обликоване су у академском стилу уз примену веома скромних елемената декоративне пластике. Социолошки, оне одсликавају схватања тек формиране буржоазије. Током две деценије (од 1918. до 1941. године), на савском делу некадашње Вароши подигнуте су десетине нових грађевина са јавним функцијама. У границама данашњег Косанчићевог венца битне промене су се збиле у најужем средишту око Саборне цркве. На положају старе Митрополије подигнута је Патријаршија, а Богословија и суседне зграде су уклоњене да би се на њиховим местима изградила амбасада Француске окружена вртом и високим зидовима. На доминантном положају где се терен стрмо спушта према реци подигнута је гломазна пословна зграда (некада Финансијска дирекција, данас Ректорат Универзитета уметности). Поједини блокови стамбених зграда, међу којима је било врло старих кућа окружених баштама порушени су да би се подигле стамбене вишеспратнице за најам. Иза некадашње Варош капије према Задарској улици и Косанчићевом венцу изникле су масивне вишеспратнице, које су се наметнуле амбијенту са нижим зградама и малим парцелама. Слична зграда подигнута је преко пута Саборне цркве, на месту где се налазила Ичкова кућа, поред кафане „?“.

На Косанчићевом венцу сачувани су вредни примерци традиционалне балканске архитектуре: Конак кнегиње Љубице, кафана „?“, стамбене зграде које представљају прелазне типове од традиционалне ка европској архитектури – Фрушкогорска 10, Косанчићев венац 18, објекти градске архитектуре европских стилова 19. века – Саборна црква, Косанчићев венац 7-15, кућа Димитрија Крсмановића, Кнеза Симе Марковића 2, значајне грађевине 20. века – основна школа код Саборне цркве, кућа Бранислава Којића, Задарска 6, зграда Патријаршије, Краља Петра 5.

Један од симбола је такође и место на ком се налазила Народна библиотека Србије, која је уништена током бомбардовања Београда 1941. године. Док је библиотека горела, уништена је комплетна писана култура Србије. Планирано је да се на месту зграде Народне библиотеке Србије направи меморијални центар који ће представљати центар културног и трговачког живота не само Косанчићевог венца, већ и целог Београда.

Ове као и друге зграде чине материјална сведочанства историјског развоја Касанчићевог венца као управног, црквеног и културног центра, као и стамбеног средишта града. Косанчићев венац је први развијени управни, културни, духовни и економски центар Београда и обновљене српске државе. Иако није сасвим компактна целина нити јединствен по хронологији настанка, типологији или стилској припадности, он представља најстарије сачувано градско ткиво на ком у континуитету живе Срби. *С.* **В.**

Апис и Александар

(Ненад Новак Стефановић, Лагуна, Београд, 2021)

Издавачка кућа Лагуна из Београда наставља са штампањем књига које на посебан начин осветљавају догађаје и личности из наше ближе историје, које су и у оно доба изазивале контроверзу. Ненад Новак Стефановић покушао је да кроз роман о љубави, казни и ноћи која је променила историју Србије прикаже однос двојице вршњака, Драгутина Димитријевића Аписа и Александра Обреновића. Обојица рођени у августу 1876. године, у размаку од три дана, један је постао официр, а други краљ Србије.

У стварању овог дела коришћени су многи документи, који су до сада били скривени од очију јавности, а могу да допринесу расветљавању односа ова два човека, као и трагичног догађаја у ноћи 29. маја 1903. године. Аутору је био веома занимљив значај броја 29, који је био кобан за династију Обреновић. Двадесет деветог маја 1868. године у кошутњачкој шуми испаљени су смртоносни меци у кнеза Михаила и његову рођаку Анку Константиновић. Двадесет деветог јануара 1901. године у бечком стану умире краљ Милан Обреновић. Године 1903, 29. маја страдају краљ Александар Обреновић и краљица Драга.

Многи се питају да ли је број 29 био зла коб за династију Обреновић. Ненад Новак Стефановић у свом роману, на веома питак, а документован начин води нас кроз живот два вршњака, који се могу назвати и Каином и Авељем српске политике. Око њих су се налазили многи ликови, који су на неки начин определили и њихову судбину, која је била веома турбулентна. У њиховим животима биле су присутне и јаке жене, којима су можда били и потчињени, али било је ту и пуно страсти и љубави. Књига „Апис и Александар“ је веома занимљиво штиво и за оне који су упознати са српском историјом и политиком тог доба, а посебно за оне који се тек упознају са оним шта је претходило кобном догађају из ноћи 29. маја 1903. године. Сами ти догађаји описани у роману Ненада Новака Стефановића могу да

помогну да се јасније протумаче потоња збивања из српске историје. На веома језгровит начин, близак сваком љубитељу читања историјских, али и љубавних романа, аутор је успео да дочара и закулисне радње које су пратиле живот Аписа и краља Александра Обреновића, да покаже заправо како се историја не пише само на јавној сцени, већ и иза кулиса. С обзиром на то да Ненад Новак Стефановић у својим делима открива многе тајне из српске историје, може се очекивати и неко ново дело, које ће нам својим садржајем распршити многе недоумице.

Катарина **Г. САВИЋ**

КУЛТУРНИ МОЗАИК

50. Бранково коло

Педесето, јубиларно Бранково коло отворено је 10. септембра 2021. године у Сремским Карловцима. Ова културна манифестација у част Бранка Радичевића, једног од највећих српских песника, прославља његову песничку реч, а том приликом су додељена признања. Беседом о Бранку Радичевићу, истакнути писац Анђелко Анушић, званично је отворио 50. Бранково коло, а уручено му је велико признање – статуа Бранка Радичевића, рад нашег познатог вајара Јована Солдатовића. Глумици Светлани Бојковић додељена је Велика повеља Бранковог кола за допринос поезији и сарадњи са овом манифестацијом. Његова светост, патријарх српски Порфирије служио је парастос за Бранка Радичевића у Саборној цркви Светог оца Николаја у Сремским Карловцима. Програми педесетог „Бранковог кола" одржани су у Сремским Карловцима, на Стражилову и у Новом Саду. Јубиларно 50. Бранково коло свечано је затворено 20. септембра 2021. године у Сремским Карловцима. На свечаном затварању јубиларног Бранковог кола главни догађај било је уручење међународне песничке награде Бранко Радичевић. Овогодишњи лауреат је Хусеин Дервишевић из БиХ. Председник Бранковог кола Ненад Грујичић предао је лауреату у руке управо штампану, нову књигу песама Хусеина Дервишевића „Понављање градива" у издању Бранковог кола.

55. Мокрањчеви дани

У дворишту родне куће Стевана Стојановића Мокрањца, 11. септембра 2021. године отворени су 55. Мокрањчеви дани. И ове године у славу великог композитора Мокрањца организовани су концерти, представљена балетска и камерна дела, оперске минијатуре, изложбе и као круна свега – натпевавање хорова. Манифестација је почела беседом примадоне Радмиле Смиљанић, која се обратила Неготинцима и захвалила им што су имали довољно снаге да сачувају овај фестивал више од пола века, као и

да сачувају од заборава великог Мокрањца, који је рођен у селу Мокрање поред Неготина, а који је посвећено сакупљао, обрађивао и сачувао, аутентичну музику са овог простора. Посебан догађај на фестивалу био је концерт нашег прослављеног виолинисте светског гласа Стефана Миленковића. Традиционално, после шест дана фестивала, овај музички догађај затворио је Симфонијски оркестар РТС-а под диригентском палицом Бојана Суђића. Фестивал је организован под покровитељством Министарства културе Републике Србије.

Етнографски музеј

Поводом обележавања 120 година Етнографског музеја, 20. септембра 2021. године отворена је изложба „С обрамицом на пут", чији је аутор др Марко Стојановић, музејски саветник. Он је истакао да су обрамице дрвене мотке лучног облика, а на селу су их у прошлости на раменима носиле жене, преносећи разне врсте терета – храну и воду за раднике у пољу, робу за пијачну продају и још много тога. Додао је да се на основу материјала, разлика у облицима, закривљености лука, декорацијама и траговима употребе ових предмета, може сазнати доста о начину живота људи који су их користили, али и читавих заједница. Етнографски музеј један

Са изложбе „С обрамицом на пут"

је од најдуговечнијих у Србији, који је основан 1901. године одвајањем збирке етнографског материјала из Народног музеја. Под својим кровом данас поседује више од 52.000 предмета. То су аутентични споменици и документи народног живота и културе, претежно из периода 19. и 20.века. Музејски фонд чине фотографије, филмски записи, књиге и архивски материјал.

125 година Педагошког музеја

Поводом обележавања 125 година постојања Педагошког музеја, приређена је изложба „Милан Кашанин – у сенци славе". То је прва поставка посвећена једном од најумнијих Срба 20. века – Милану Кашанину (1895–1981). Ова

документарна грађа, према речима Слободана Вуксановића, директора ове културне установе, организована је и припремљена поводом четири деценије од смрти Кашанина. Изложба хронолошки прати буран живот једне од најутицајнијих и најупечатљивијих личности у историји српске културе. Посетиоци могу да виде богату топографију која је обележила Кашанинов живот (Бели Манастир, Нови Сад, Париз, Београд), као и да се упознају са његовим великим и значајним радом на српској књижевности и уметности. Он је представљен не само као књижевник, него и као директор Музеја савремене уметности, Музеја кнеза Павла (данашњи Народни музеј) и Галерије фресака. Први пут се излажу Кашанинови лични предмети – ордење, радни сто, прибор за писање, писма која је писао члановима породице. Ауторке изложбе и каталога су проф. др Зорица Хаџић и Марина Бојић, кћерка Милана Кашанина.

Дан Библиотеке града Београда

Чином свечаног освећења Општинске библиотеке и Музеја, 11. јануара 1931. године Београд добија модерну градску библиотеку, читав један век након прве позајмне Библиотеке вароши Београдске Глигорија Возаровића. Суд Општине града поставља др Марију Илић за библиотекара, и она, угледајући се на принципе рада савремених европских и америчких библиотека, књиге сређује према децималној класификацији. Исте године, отворена је и прва јавна дечја библиотека у Краљевини Југославији. Библиотека града Београда (БГБ) је највећа јавна позајмна библиотека у земљи. У њеном саставу се налази тринаест општинских библиотека са територије града Београда. Располаже фондом од око 1.800.000 јединица смештених у 70 објеката укупне површине 13.000 квадратних метара. Седиште БГБ је у Београду, у Кнез Михаиловој број 56. Јединствени простор на територији Београда представља Римска дворана у чијем се

Свечаност поводом 120 година Етнографског музеја

ентеријеру налазе остаци грађевине из античке епохе. Приликом реконструкције зграде Библиотеке, средином 80-их година прошлог века, у подрумским просторијама су пронађени темељи бедема и једне куле комплекса главне капије римског војног утврђења (castrum-а). Галерија Атријум од свог оснивања 1986. године врло брзо постаје респектабилан изложбени простор и заузима значајно место на културној мапи града. Ликовни програм Галерије Атријум негује стваралаштво у различитим областима и медијима савремене визуелне уметности.

Дан позоришта Бошко Буха

Прича о Позоришту Бошко Буха, као и многе позоришне приче, почиње од Бранислава Нушића. По његовој замисли, 1937. године настало је „Повлашћено позориште за децу и омладину Рода". По ослобођењу Београда 1945. оснивачи Родиног позоришта наставили су рад под окриљем Пионирског позоришта, које своје представе изводи у другим београдским дворанама. Ипак, оно је исте године затворено под образложењем да „није педагошки да се деца баве глумом и балетом, да је то чак крајње штетно за њихов узраст, да су у позоришту изложени опасности да стекну болесне амбиције и да је боље да се посвете само учењу". Тек крајем 1950. Гита Предић-Нушић успела је да добије сагласност о покретању новог дечјег позоришта. Тако је 13. октобра те године основано Позориште Бошко Буха, и деци је враћено право на позориште. Од оснивања до данас, за тачно шездесет шест година, на нашој сцени одиграно је више од двеста педесет наслова, а кроз салу је прошло преко пет милиона деце, њихових родитеља и наставника. Не бисмо погрешили ако бисмо рекли да прве генерације публике данас на представе доводе своје унуке. „Ти си ме научио да је дечја фантазија много већа и слободнија од маште одраслих. Сада већ сви знају да, док се одрасли свим силама труде да униште овај свет, деца плове очију упртих у небо", речи су Паола Мађелија, редитеља.

Дани Милоша Црњанског

У Матици српској одржана је тродневна манифестација „Дани Милоша Црњанског". Свечана седница отворена је предавањем Ивана Негришорца, председника Матице, а у расправи су учествовали Сава Дамјанов, Ђорђе Писарев, Владимир Кецмановић, Ненад Шапоња, Зденка Валент Белић. Представљена је монографија о Милошу Црњанском „Агом и меланхолија (живот и дело Милоша Црњанског)" Горане Раичевић, у издању „Академске књиге". Одржан је округли сто посвећен „Дневнику о Чарнојевићу" поводом 100 година од првог објављивања. У програму су учествовали: Бојан Јовановић (Ниш), Александар Петровић (Београд), Александра Стевановић (Крагујевац), Младен Шукало (Бања Лука), Милан Мицић (Нови Сад), Лидија Мустеданагић (Нови Сад), Горана Раичевић (Нови Сад), Зоран Суботички (Бечеј), Горица Радмиловић (Нови Сад), Бојана Поповић (Нови Сад) и Настасја Писарев (Нови Сад). У наставку програма приређено је „Песничко уздарје Милошу Црњанском", на коме су учествовали Јелена Марићевић Балаћ, Горица Радмиловић, Мина Кулић, Растко Лончар, Милан Ћосић, Урош Павлов, Милош Марков и Лазар Букумировић. Том приликом је Слободану Владушићу уручено признање „Бескрајни плави круг" за роман „Омама".

Изложба слика Моме Капора

Изложба слика Моме Капора „Најлепше приче"отворена је 3. септембра 2021. године у Великој галерији Дома војске у Београду и трајала је до 6. новембра 2021. године. Изложбу је организовала Задужбина „Момчило Момо Капор" у сарадњи са Министарством одбране и Медија центром „Одбрана". На изложби су представљене и слике које до сада нису нигде излагане и припадају приватним колекцијама, а најзаступљеније ће бити слике из колекције Милоша Петковића. Свих 35 слика су уља на платну и изложене су у амбијенталним целинама које ће употпунити намештај и предмети које је током живота и рада користио Момо Капор стварајући своја уметничка и књижевна дела. Посетиоци су могли да уживају у делима из разних периода, а слике су пратиле и приче које су биле сабране у посебном каталогу који је поводом ове изложбе издао Медија центар „Одбрана". Током два месеца колико је изложба трајала приказиван је и документарни филм „Момо Унцут" који је снимљен у продукцији Задужбине „Момо Капор".

У спомен на Милоша Шобајића

Изложба „Моја житна поља" отворена је 17. децембра 2021. у галерији „Комбанк дворане" у знак сећања на српског сликара Милоша Шобајића (1945–2021), који је преминуо од последица коронавируса. Изложба је посвећена последњем периоду сликаревог живота – од 2016. године и била је отворена до 13. јануара 2022. Чувајући успомену на аутора међународне репутације, а у оквиру овог ликовног догађаја, приказан је и филм Владимира Валесинског „Милош Шобајић 2016–2021". Пред посетиоцима су биле изложене и фотографије из породичне архиве уметника. Шобајић се после завршене Ликовне академије

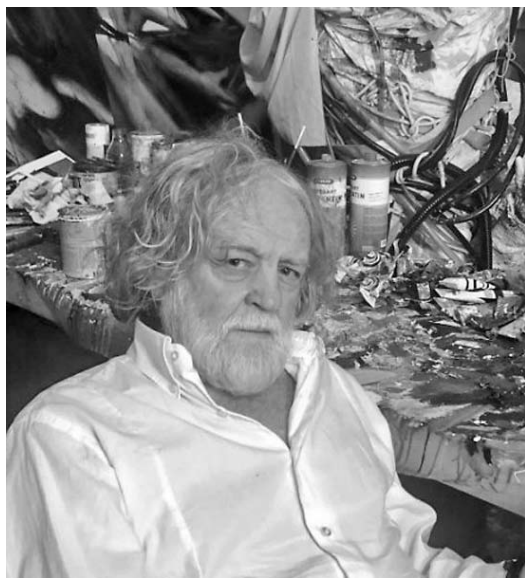

у Београду 1972. упутио у Париз, где је створио своја велика дела. Имао је више од 80 самосталних и преко 420 групних изложби широм света. Слике му се налазе у многобројним музејима и галеријама у свету. Добитник је престижних признања у земљи, а Руска дума га је одликовала Орденом почасног госта Русије, 2018, када постаје и члан Удружења уметника Русије.

Ноћ књиге

Традиционална манифестација „Ноћ књиге", 25. по реду, одржана је од 10. до 12. децембра 2021. године, на 63 локације у књижарама „Делфи" и „Лагуниним" клубовима читалаца у 33 града у Србији и региону (Бањалука, Бијељина, Тузла, Сарајево, Градишка, Приједор, Подгорица, Никшић). У популарисању књиге и читања овој манифестацији прикључили су се и други издавачи, њих више од стотину. И на њихова издања такође је важио попуст, као и попуст на страна издања. И овога пута велики број „Лагуниних" писаца дружио се са читаоцима, међу којима су били Бојан Љубеновић, Ненад Новак Стефановић, Миомир Петровић, Душан Петричић, Владимир Вучинић, Горан Марковић, Љубица Арсић, Кери Чин и многи други. Многе библиотеке су одобравале попусте на чланарину и за читаоце организовале посебан програм.

Нови Сад Европска престоница културе

Нови Сад је дочекао 2022. годину са титулом Европске престонице културе. Званична церемонија преузимања титуле била је 13. јануара 2022. године. Бројни концерти који су одржани на дочеку 2022. године, у подграђу Петроварадинске тврђаве, као и ватромет уз аудио-светлосни омаж научнику Николи Тесли били су већ у духу те титуле. Према првобитној идеји, Нови Сад је ову титулу требало да преузме још 2021. године, али је ширење заразне болести ковид-19 одложило читав програм за ову годину. Нови Сад је 2016. године изабран за Европску престоницу културе 2021. Програмски концепт пројекта „Нови Сад 2021" састоји се из четири области под заједничким називом „За нове мостове". Град кроз овај пројекат треба да развије своју стратегију одрживог развоја културног сектора са тежиштем на оснаживању институција културе, обнови културног наслеђа и јачању културне партиципације. У програмском смислу грађанима Новог Сада и посетиоцима се целе године нуде различити културни програми, како са популарне тако и са алтернативне културне сцене. Европска престоница културе установљена је како би се нагласило богатство и различитост европских култура, ојачале културне везе међу Европљанима, спојили људи из различитих европских земаља, упознале друге културе, промовисало узајамно разумевање и ојачао осећај европејства.

Додељена Вукова награда за 2021. годину

Културно-просветна заједница Србије доделила је Вукову награду за нарочите резултате остварене у стваралачком раду на ширењу културе, образовања и науке у Републици Србији и на свесрпском културном подручју. Вукова награда додељује се 58. пут, а то признање за 2021. годину добили су књижевник и публициста проф. др Стојан Бербер, књижевница и новинарка Душица Милановић, Народни оркестар РТС, ликовни уметник Божидар Плазинић, књижевник и драмски писац Стојан Срдић, историчар уметности и ликовни критичар Сава Степанов, музејска саветница и кустос Славица Стефановић, књижевник и издавач Ратко Стоиљковић, академски сликар Добри Стојановић, као и режисер, сценариста и афористичар Милан Шарац. На предлог жирија за додељивање Вукове награде, донета је и одлука да се Изузетна Вукова награда за 2021. годину додели књижевном критичару и теоретичару проф. др Јовану Делићу, књижевном историчару и теоретичару проф. емеритусу др Душану Иванићу и историчару и културном посленику проф. др Предрагу Ј. Марковићу, а поред њих, овим признањем награђене су и институције Гимназија „Жарко Зрењанин" у Врбасу, Српски национални савјет Црне Горе у Подгорици и часопис „Борба" из Београда.

Приредила *Катарина* **Г. САВИЋ**

БАШТИНА

Српске Грачанице

Манастир Грачаница на Косову и Метохији знаменита је задужбина краља Милутина. Својом архитектонском лепотом и свеукупном духовном снагом којом је манастир зрачио у прошлости и данас – ова грађевина је постала узор неимарима за подизање и других храмова Српске православне цркве у матици и дијаспори. Све оне изгледом личе на косовску Грачаницу, која је кроз векове постала синоним за задужбине највишег реда.

Породицу ових православних храмова, поред косовске Грачанице, чине: црква Светог Марка у Београду, Успења Пресвете Богородице – *Грачаница* у Виндзору (Онтарио), Покров Пресвете Богородице *Нова Грачаница* – Грејслејк (Илиноис) и Херцеговачка Грачаница у Требињу.

Све ове Грачанице представљају вертикалу сложеног националног, духовног, културног и свеукупног друштвеног бића српског народа и изражавају део разуђеног и разгранатог рада у мрежи српских епархија и парохија, раширеној на свих пет континената и у више од 100 земаља света. Свеукупном духовном снагом, српске *Грачанице* окупљају и повезују српски народ на просторима на којима живи и доприносе очувању његовог националног, културног и духовног идентитета и јединства.

Грачаница – задужбина краља Милутина. Краљ Милутин (1282–1321), син Уроша I и краљице Јелене Анжујске, праунук Стефана Немање и брат краља Драгутина, за време своје владавине подигао је преко 40 задужбина, више него што су их сви Немањићи подигли пре њега. Градио је, обнављао, помагао и дариваo цркве и манастире по српској земљи, у Светој гори, Јерусалиму, Солуну, Цариграду, на Синају и Барију. И, управо, због својих заслуга и ктиторства, проглашен је за светитеља и поред бурног приватног живота (имао је четири брака).

Грачаница је једна од његових најзначајнијих, монументалних задужбина. Подигнута је почетком XIV века, око 1310. године, на рушевинама

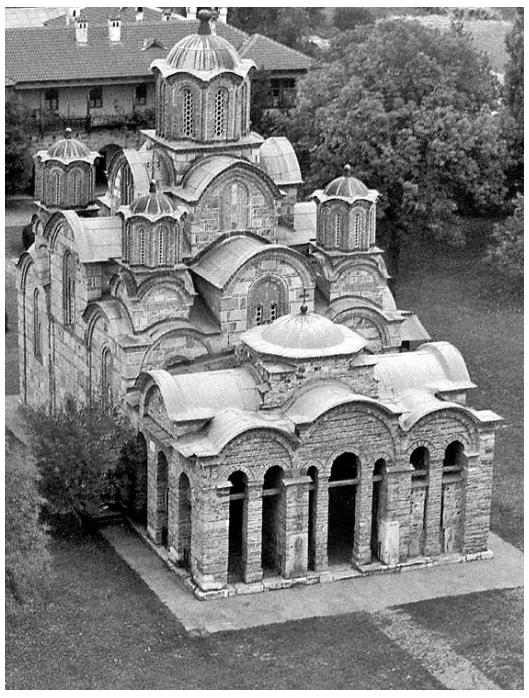

старије Богородичне цркве из XIII века. Изведена је у форми петокуполне грађевине, са основом у облику крста, уписаног у правоугаоник размера 13x17 метара. По свом архитектонском решењу, представља врхунац српског градитељства у духу византијске традиције. Одликује се, у највећој мери, тежњом ка висини. Надарени неимар постигао је то грађењем два двоструко укрштена свода, од којих су нижи широки колико и црква, док су виши знатно ужи, тако да се формирало степенасто уздизање грађевине. На врху, као круна, налази се изражајна и складно урађена купола. И распоред отвора на цркви, као и њихов изглед, такође доприносе визуелном истицању вертикале. Крајем XIV века уз цркву је дозидана спољна припрата са двојним отвореним аркадама, које су зазидане у XVI веку.

Сликарство у Грачаници улази у ред најбољих остварења из Милутиновог доба. Чувени сликари из Солуна, Михаило и Евтихије, завршили су живопис до 1321. године. Стилски је повезан са сликарством других Милутинових задужбина, као што су, на пример, задужбине *Старо Наиоричане* код Куманова и *Краљева црква* у Студеници. У унутрашњости манастира истичу се портрети краља Милутина и краљице Симониде, затим портрети краљице Јелене као монахиње и краља Милутина као монаха. Лоза Немањића се приказује од Стефана Немање до краља Милутина. Поред композиција из циклуса Васељенских сабора, Богородичиног акатиста и Крштења, налазе се и портрети српских архиепископа и патријараха, као и слика сахране грачаничког митрополита Дионисија.

Данас манастир *Грачаница* Србима на Косову и Метохији, поред његове верске и духовне функције, служи и као веома важан, готово незаменљив друштвени ослонац у борби да опстану на својој земљи и на својим вековним огњиштима; да сачувају своје корене, православну веру, културни и национални идентитет и везу са Србијом и целином српског корпуса у матици и дијаспори.

УНЕСКО је 2006. године уврстио Грачаницу у листу Светске културне баштине.

***

Црква Светог Марка у Београду подигнута је поред парка *Ташмајдан* и спада међу најлепше грађевине по којима се препознаје наш главни град. Зидана је од 1931. до 1940. године, према плановима архитеката Петра и Бранка Крстића. Подигнута је у непосредној близини старе цркве из 1835. године, на месту на којем је 1830.

године прочитан султанов хатишериф о признавању аутономије Србији у оквиру турске царевине. Стара црква саграђена је по налогу кнеза Милоша. Била је то једнобродна грађевина без торња, дуга свега 21 метар, широка 8,80 метара, а висока само 6,20 метара. Неко време су обе ове цркве егзистирале заједно, једна поред друге, све док мала црква *Светог Марка* није погођена и уништена запаљивом бомбом, 6-7. априла 1941. године.

Нова, монументална црква *Светог Марка* изграђена је у духу архитектуре српско-византијског стила. По општем градитељском решењу, архитектонским формама и полихромији фасада, изузетно подсећа на косовску Грачаницу и с правом носи назив српска *Грачаница*.

У јужном делу наоса налази се саркофаг са костима цара Душана (1308–1355), које су пренесене из његове задужбине, манастира Светих Арханђела код Призрена. На северној страни је гробница од белог мермера у којој су сахрањени земни остаци патријарха Германа Ђорића (1898–1991). У крипти цркве сахрањени су и посмртни остаци краља Александра Обреновића, последњег владара из династије Обреновића, и његове жене Драге. Краљевски пар, краљ Александар и краљица Драга, после мајског преврата 1903. године, најпре су били сахрањени у крипти старе цркве, а после њеног уништења, пренети су у крипту нове цркве Светог Марка.

У цркви се чува једна од најбогатијих збирки српских икона из 18. и 19. века. Опремање и украшавање храма још траје. Црква изузетно лепо изгледа у вечерним сатима, захваљујући декоративном осветљењу.

***

Српска православна црква Успења Пресвете Богородице – *Грачаница* Виндзор, Онтарио. После Другог светског рата у Канаду се досељава више од 100.000 Срба. Многи у ову земљу долазе као избеглице и расељена лица, а није мали број ни оних који се усељавају као апартиди *југословенског* порекла. У тој новој средини Срби оснивају своје потпорне организације (на пример, *Српску братску помоћ*), разна удружења, клубове, струковне организације... У срединама и већим градским центрима у којима их је био значајнији број, оснивају и своје црквено-школске општине, каква је била и Српска црквено-школска општина у Виндзору (Онтарио).

Сматра се да је 29. децембар 1946. године један од најзначајнијих датума у историји српске

заједнице у Виндзору, јер су тог дана постављени темељи Црквено-школске општине. У ствари, тада је око 80 грађана српске националности изразило спремност да помогне оснивање и да учествује у раду организоване српске заједнице. Већ на том првом састанку, 45 Срба уписало се у чланство нове заједнице и дало је први прилог за припрему планова за почетак изградње српске цркве. Том приликом изабран је и Управни одбор који је одмах започео рад на изради правила о организовању Српске црквене општине и упису нових чланова. Врло брзо су сакупљена довољна финансијска средства којима је купљено земљиште за изградњу храма. Избор је пао на земљишну парцелу у Виндзору, на углу улица Мелдрум и Текамси, која је освећена 23. октобра 1949. године. Темељи новог храма освећени су 1950, а црква је била завршена већ 1952. године. Освећење храма обавио је владика Дионисије 19. октобра 1952. године, уз присуство првог парохијског свештеника Душана Обрадовића. Иначе, идејни творци ове Грачанице, подигнуте на граници САД и Канаде, били су владика Николај (Велимировић) и Стеван (Ластавица), који су је и назвали *звездом Северњачом* у породици Грачаница.

У изградњи овог изузетног храма архитекта Петар Поповић ослонио се на српску архитектуру из XIII века и изглед манастира Грачанице са Косова.

Црквена звона, високог квалитета, изливена су у Енглеској 1963. године и, после 45 година, она су са својим механизмом још у изврсном стању. Са главне куполе целу цркву осветљава велики лустер који спада међу највеће у Северној Америци. Право ремек-дело је и иконостас који дели олтар од осталог дела цркве по нацрту чувеног професора религиозне уметности, Ивана Мељникова. Прелазећи висину од 30 стопа, са изванредним детаљима, дуборез у ораховини рађен је у деловима који су касније састављени у цркви. Иконостас је освећен 1969. године. Данас ово уметничко дело, од велике вредности, украшава цркву Успења Пресвете Богородице – *Грачаницу*, чинећи је једном од најлепших српских храмова у Северној Америци.

Од оснивања и почетка рада Српске православне црквено-школске општине – *Грачаница*, стална пажња и брига посвећивана је очувању православне вере и духовности, српског језика и културе. У остваривању овог циља и задатка посебно треба истаћи активност Српске школе *Грачаница*, у којој се суботом организује настава српског језика за ученике од првог до осмог разреда основних школа. Такође, значајну улогу имају и часопис *Грачаница*, црквени хор, Коло српских сестара, Фолклорна секција и Српски радио.

***

Манастир Покрова Пресвете Богородице – *Нова Грачаница* подигнут је у Грејслејку (Илиноис) 1984. године, уз несебично залагање и рад великог прегаоца и духовника епископа Иринеја Ковачевића. За ову намену купљено је пространо и лепо манастирско имање које красе многа столетна стабла. Једним делом манастир се ослања и на језеро *Druce Lake*.

Централно место манастира заузима црква *Покрова Пресвете Богородице*, која је изграђена као верна копија косовске Грачанице, у одно-

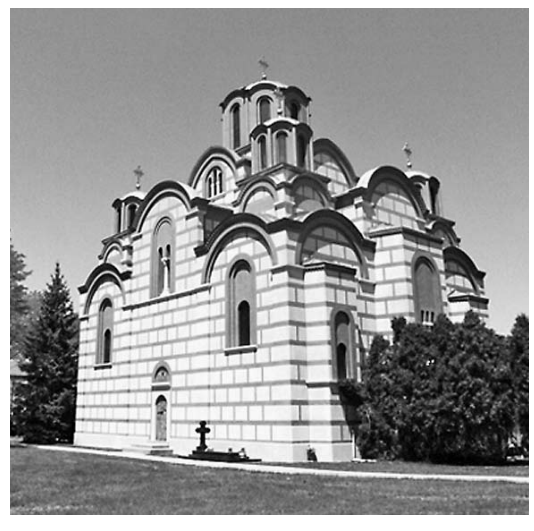

су 1,8:1. По општем мишљењу посетилаца који походе овај манастир, црква се сматра једним од најлепших православних храмова на подручју Северне Америке. Унутрашњи део цркве у потпуности је осликан импозантним фрескама, које су рад руског свештеника Теодора из чувене школе архимандрита Кипријана Ђорданвилског.

Манастир *Нова Грачаница* данас је седиште новограчаничке – средњозападноамеричке епархије. Грађен је с циљем да у њему једнога дана буде отворена и богословија и за ту намену подигнута је зграда интерната, у којој се данас налази надалеко познати центар – Дечији камп *Нова Грачаница*.

Камп се организује током летњих месеци и у њему деца наших исељеника уче матерњи језик и упознају се са вером, културним и духовним наслеђем српског народа. За младе нараштаје то има изузетан значај, јер одрастају далеко од матице. Боравећи у кампу ови млади људи стичу нова знања о својим коренима и стичу нове пријатеље, неретко за цео живот. Многи од њих, када одрасту, постају активни чланови својих црквених управа.

Камп је први пут организован 1980. године и кроз њега сваке године прође велики број младих људи од шест до 16 година, пре свега из разних делова Средње Америке. Уз добро осмишљен програм, о њима брину Коло српских сестара и посебно ангажовани васпитачи. То су, углавном, средњошколци и студенти, али међу њима има и одраслих особа.

***

Херцеговачку Грачаницу подигао је Бранко Тупањац (1938), наш исељеник и успешан пословни човек из Чикага, на брду изнад Требиња, које је још из давнина познато као Црквина.

Новоизграђена задужбина на Црквини посвећена је Благовестима и у њој је, према жељи нашег познатог песника Јована Дучића, 22. октобра 2000. године похрањен ковчег са његовим посмртним остацима, које су до тада почивале у порти манастира *Светог Саве* у Либертивилу, САД.

Дучић је у тестаменту, који је написао 15. јула 1941. године, непуне две године пред смрт (умро је на *Благовести*, 7. априла 1943. године), завештао да се његова целокупна имовина подели на два једнака дела: један део да се уплати Српском културном друштво *Просвета* у Сарајеву, *у сврху подупирања српских тежњи и васпитних сврха у Босни и Херцеговини*, а други део да се да *за изградњу красне православне цркве у Требињу у стилу оне Косовске Грачанице и да се моје тело пренесе и сахрани у њој*. Прошло је више од 57 година од смрти великог песника, да би се испунио његов аманет.

У складу с Дучићевим завештањем, уз пуну материјалну помоћ (донацију) Бранка Тупањца и заслужни рад архитекте др Предрага Пеђе Ристића, на узвишењу Црквина изнад Требиња подигнут је прелепи храм, обликован у духу Милутинове Грачанице. То, међутим, није пука копија, већ оригинално и успело решење, надахнуто ововременим захтевима.

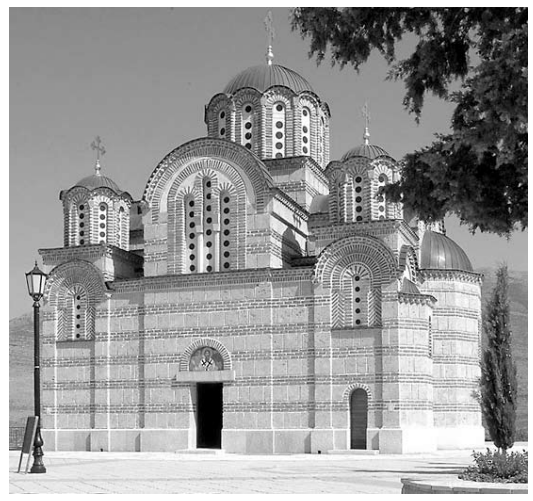

Задужбина је подигнута као петокуполна грађевина, над основом у виду уписаног крста, како се, иначе, у стручној терминологији означава оваква врста православног храма. Фасада задужбине рађена је на традиционалан начин, у духу народног неимарства: *наизменичним зидањем редова сиво-окерастог камена и црвене опеке, у међусобном склопу широких белих спојница малтера, стварајући на тај начин жељену полихромију, уз сведене облике камене пластике*. Високо подигнута звонара употпуњује изглед храма, дајући му посебан печат, не само као новоподигнутом надгробном храму, већ и као објекту који задовољава и друге духовне садржаје.

Спомен-комплекс *Црквина* чине црква *Пресвете Богородице* са звоником, владичански двор, библиотека, добро опремљена књижара, галерија икона, амфитеатар на отвореном за културне приредбе, салон за банкет, чесма и летња башта. Оригиналношћу и успелим архитектонским изразом овај изузетан комплекс у стању је да задовољи црквене и културолошке потребе, неопходне овом новообликованом култном месту, на коме се негује успомена на заслужног Требињца – песника Јована Дучића.

Херцеговачка Грачаница и цео спомен-комплекс постали су стециште ходочасника, туриста и знатижељника из целог света, како због његове саме лепоте тако и због поштовања великог српског песника. Посебно је живо током летње туристичке сезоне, када на Црквину долазе туристи у већим групама да се поклоне сенима великог песника и упишу у књигу утисака или, пак, да уживају у прелепој панорами града и околине. Са брда се пружа изузетан поглед на град и околину. И сами грађани Требиња радо долазе на Црквину тражећи ту духовно окрепљење, или само да попију кафу или неко освежење у летњој башти.

Херцеговачка Грачаница је, несумњиво, постала место по коме се Требиње данас препознаје и идентификује у земљи и свету. Посета овом спомен-комплексу уврштена је и у маршруте верског туризма, јер има много верника који, у оквиру програма обиласка херцеговачких манастира, долазе у посету овој светињи. Такође, и велики број ђачких екскурзија посећује Требиње и Црквину. Процењује се да у сезони ову српску *Грачаницу* посети и до 80.000 људи, а поруке остављене у књизи утисака говоре да долазе из целог света.

Славко **ВЕЈИНОВИЋ**

ИЗ РАДА ОГРАНАКА ВУКОВЕ ЗАДУЖБИНЕ

Учесници програма „Чувари дела Вука Караџића”

ЧАЧАК

Удружење „Чувари дела Вука Караџића”

Удружење „Чувари дела Вука Караџића” је током 2021. године реализовало многе активности, уз покретање Спомен-конкурса *„Мр Гроздана Комадинић”*, који ће бити намењен популарисању фолклористике, с тим што је први конкурс, из поштовања према оснивачу Огранка из Чачка, био посвећен књижевном опусу Гроздане Комадинић. Награда, која се састојала од новчаног износа (од донација чланова), књиге и дипломе „Гроздина потка”, додељена је Радани Станишљевић, из Градишке, Република Српска.

Удружење је, у пандемијом измењеним условима рада, путем друштвених мрежа реализовало интерактивне активности: *Књижевни вртлог или селфи-поезија* и *Искуј бољу реч!* Песници су слали аудиовизуелне снимке на којима су читали своју поезију, а учесници анкете су осмишљавали бољу реч за стручни термин *вебинар*. Победила је реч: *даљинар.*

У оквиру програма *Завичајни свет(л)описи*, који подржава град Чачак, представљен је опус завичајног писца Миће Миловановића у Дому културе, 23. јуна 2021. године, под називом „Време љубави и бола”, као и нови роман Милкице Милетић, „Менует у шејтановим папучама”, о којем је 7. децембра у Народном музеју у Чачку говорио уредник Зоран Богнар.

Овај роман је Удружењу занимљив не само зато што је део трилогије чији је главни јунак Чачак, већ и због језичке карактеризације јунака, због којег роман обилује турцизмима, германизмима и народним речима и изразима, симболишући располућеност Чачка, с почетка 18. века, између Хабзбуршке монархије и Османског царства. Увек око Видовдана, Удружење одржава „Видовданске свет(л)описе” на којима представља садржај новог годишта „Данице” и „Данице за младе” и додељује пригодне захвалнице сарадницима из локалне заједнице. Овога пута, у име Вукове задужбине, беседом „О етнологији у *Даници*”, присутнима се из Вукове задужбине обратила Душица Матицки.

У Народном музеју у Чачку, 25. октобра 2021, одржан је програм „Следбеници/Књижевна променада” посвећен стваралаштву чланова Удружења и других завичајних књижевника, чији је истрајни уредник Зорица Лешовић Станојевић. Расписан је и литерарни конкурс за ученике у земљи и дијаспори „Млади чувари српске народне културе”, а награде најуспешнијим ученицима додељене су на свечаном програму у Великој сали Градске библиотеке у Чачку 10. децембра 2021. године, када је отворена и изложба постера старих речи и израза.

На петодневној Културно-образовној манифестацији „Дани Вука Караџића” одржано је неколико програма и предавања: *Правописне зачкољице* (Данијела Ковачевић Микић), *Језик Момчила Настасијевића* (др Владимир Димитријевић), *Овчарско-кабларски манастири у делу Вука Караџића* (Делфина Рајић, директор Народног музеја), *Реформаторске идеје Дантеа и Вука* (Маја Настић, Тијана Петрић и гости) и акредитовани стручни скуп *Две кћери Вукове – следбенице и сараднице у борби за народни језик и књижевност и популаризација Вукових дела* (проф. др Снежана Божић, др Оливера Крупеж и Сања Перовановић).

Од других пројеката који су одржани до краја 2021. године посебно издвајамо пројекат *Расковник – млади чувари српске народне културе*, који подржава Министарство културе и информисања Републике Србије. Аутори пројекта су Данијела Ковачевић Микић и Верица Костић, а реализатори и ментори су Верица Костић и Милица Милошевић. Укључени су и волонтери – сарадници на пројекту, а циљ пројекта је буђење и подстицање рада лингвистичких секција, оснаживање младих да учествују у теренским истраживањима фолклористике и унапређивање вршњачке едукације и културног активизма младих. У оквиру пројекта, одржана је и обука за заинтересоване наставнике, на којој је учествовао и председник Вукове задужбине проф. др Бошко Сувајџић (Филолошки факултет у Београду). Резултати теренских истраживања представљени су јавности 10. и 11. децембра 2021. године, изложбом продуката теренских истраживања у Градској библиотеци и стручним скупом „Фолклористика у школи” који се може погледати на Јутјуб каналу Дома културе, а на којем је, поред аутора пројекта, учествовала и проф. др Данијела Поповић Николић, са Филозофског факултета у Нишу. Сада ће изложба старих речи започети своје путовање школама у походе, а млади истраживачи, настављачи Вуковог рада, спремни су да своја знања и вештине поделе са другим вршњацима.

Данијела Ковачевић **МИКИЋ**

НИШ

Двадесет година успешног рада

У згради Универзитета у Нишу 25. јуна 2021. године одржана је академија поводом двадесетогодишњег рада Огранка Вукове задужбине у Нишу. У име Вукове задужбине, свечаној седници присуствовали су проф. др Бошко Сувајџић, председник Скупштине, и др Бранко Златковић, председник Управног одбора Вукове задужбине. Они су Друштву „Вук Караџић” у Нишу уручили Повељу за успешан рад посвећен Вуку Караџићу и његовом делу и афирмацији Вукове задужбине и њених активности.

Вукова задужбина
Огранак у Нишу
поводом
20
година рада
додељује
Захвалницу
Вуковој задужбини у Београду
за свесрдну сарадњу са Огранком
у Нишу

Захвалница Огранка Вуковој задужбини

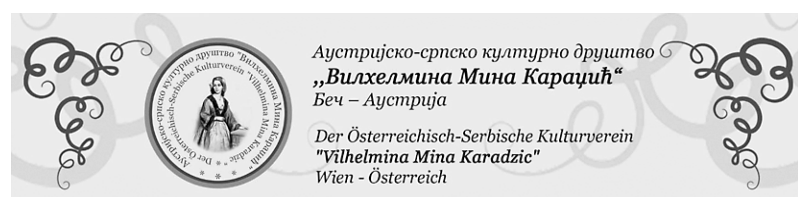

ЗАХВАЛНИЦА
ВУКОВОЈ ЗАДУЖБИНИ

за донацију књига Библиотеци „Мина Караџић” у Бечу

Председница Друштва, 26. 8. 2021. године
Проф. Светлана Матић

Том приликом, у име Огранка додељена су признања – захвалнице ученицима и њиховим менторима за учешће на традиционалном (двадесетом) конкурсу, који је редовно објављивао Огранак Вукове задужбине у Нишу. Потом су захвалнице уручене Вуковој задужбини у Београду и проф. др Драгану Антићу, ректору Универзитета у Нишу.

За дугогодишњу сарадњу захвалнице су уручене и ГО „Медијана” у Нишу, Нишком културном центру и Гимназији „Светозар Марковић” у Нишу. Захвалнице су, такође, уручене и изузетним сарадницима Огранка: Драгославу Ћирковићу, првом председнику ГО „Медијана”, проф. др Горану Максимовићу, проф. др Надежди Јовић, проф. др Драгану Николићу и бројним ранијим и садашњим прегаоцима за њихов рад у очувању духовних вредности и ангажовању младих у афирмацији Вуковог дела Огранка у Нишу.

Милунка **МИТИЋ**

Сњежана Миљковић, председница Огранка у Градишки, уручује признања учесницима у програму

ГРАДИШКА

Представљена „Даница” за 2021. годину

На пригодној свечаности у Културном центру у Градишки представљена је „Даница” за 2021. годину и примерци ове вредне књиге уручени су пренумерантима. Огранак у Градишки већ дужи низ година заузима водеће место по броју пренумераната на овај алманах Вукове задужбине. Ове године било је 123 претплатника.

Председница Огранка Сњежана Миљковић и Драгана Илић, заменица градоначелника Градишке, обратиле су се и поздравиле учеснике скупа. Тим поводом изведен је и пригодан програм, у коме су учествовали ученици ОШ „Данило Борковић” и ОМШ „Бранко Смиљанић” у Градишки и глумци Драгана Илић и Анандо Ченић, који су читали одељак из књиге „Вукова кћи Мина”.

У наставку програма уручене су и награде поводом спроведеног конкурса који је расписало Удружење „Чувари дела Вука С. Караџића” из Чачка. Награђени су ученици Максим Јањанин и Ана Љепојевић, са професорицом Раданом Вилом Станишљевић и ученица Техничке школе Тамара Бањац.

У име Вукове задужбине на свечаности су учествовали проф. др Бошко Сувајџић, председник Скупштине, Славко Вејиновић, управник, и проф. Душица Матицки, секретар Вукове задужбине, који су се и обратили учесницима скупа.

Огранак Вукове задужбине у Градишки основан је 14. јуна 2002. године у Дому културе *Вељко Чубриловић*, захваљујући иницијативном одбору који су сачињавали др Борислав Шокчевић, проф. Радана Станишљевић и др Божидар Гајић. Огранак је основан с циљем да подстиче развој културе и да развија све оне активности којима се чувају српски језик, ћирилица и народни обичаји, на темељима које је Вук поставио. У протеклих дванаестак година, огранак је организовао многе књижевне промоције и трибине, изложбе слика и графика и био домаћин на годишњој скупштини Вукове задужбине у Београду. Огранак заузима водеће место у обезбеђивању пренумераната на *Даницу* и успева да сваке године упише велики број претплатника на овај алманах Вукове задужбине.

Сњежана **МИЉКОВИЋ**

ЖАБЉАК-ШАВНИК-ПЛУЖИНЕ

На извору Вукова језика

Фондација Вукове задужбине *Жабљак-Шавник-Плужине*, заједно са ОШ „Душан Обрадовић” са Жабљака, реализовала је и ове године традиционални културни програм „На извору Вукова језика”.

Централни део манифестације био је уручивање награда ученицима старијих разреда основних школа, које су освојили на конкурсу за литерарне, ликовне и резбарска радове. На овогодишњи конкурс приспело је око 150 радова ученика из 16 основних школа. По речима Анке Жугић, координаторке „Вукове задужбине” за Жабљак, Шавник и Плужине, и овај, шеснаести наградни конкурс оправдао је своје постојање. Он је показао велико интересовање ученика да на њему учествују, без обзира на то што се одвијао у отежаним условима изазваним коронавирусом. Радује ентузијазам ђака и њихових наставника, који је, као и увек до сада, био на високом нивоу.

Награде најбољима су уручене на Петровдан, на традиционалној свечаности „На извору Вукова језика”, у спомен-комплексу „Вукови коријени” у Петњици код Шавника. Своје стихове, осим награђених ученика, говорили су песници: Милојка Јововић, Чедо

Ковачевић Чеков, Мијушко Дакић и Раденко Поповић. Укупни културноуметнички програм водио је Будо Новосел, председник Управног одбора Фондације, уз струне гуслара, које је употпунио народни гуслар Исак Симићевић. Вукова задужбина је и ове године свим награђеним ученицима поклонила *Даницу* Вукове задужбине и друга пригодна издања. Најбољи ученички радови биће објављени у *Даници за младе*.

Анка **ЖУГИЋ**

НОВИ САД

Основан огранак Вукове задужбине

Оснивачка Скупштине огранка одржана је у Новом Саду 3. августа 2021. године. На Скупштини је донет акт о оснивању Удружења (Огранка), усвојен Статут, изабрани органи Удружења и утврђени задаци и циљеви Огранка у наредном периоду.

Изабран је Одбор Удружења од 16 чланова, у саставу:

1. Др Марија Бјелица, директор Новосадског културно-образовног круга
2. Стефана Ђорђевић, професор српског језика у НС културно-образовном кругу
3. Др Александра Попин, ванредни професор Државног универзитета у Новом Пазару
4. Бранислав Зубовић, уредник трибинског програма у библиотеци „Данило Киш", Врбас
5. Дамир Малешев, професор филозофије у гимназији „Исидора Секулић", песник
6. Кармен Антић, библиотекар у ОШ „Ђура Даничић"
7. Љубенко Звиздић, песник и новинар у РТВ-у
8. Марјана Јаћимовић, професор српског језика у ОШ „Никола Тесла"
9. Наташа Бундало Микић, библиотекар, Градска библиотека у Новом Саду
10. Павле Орбовић, виши кустос Градског музеја Врбас
11. Саша Нишавић, песник
12. Сузана Рудић, мастер вајар
13. Зоран Боснић, песник
14. Зорица Николић, професор српског у ОШ „Жарко Зрењанин"
15. Др Јелена Марићевић, доцент, Филозофски факултет Нови Сад
16. Никола Раусављевић, песник и новинар РТВ-а

За чланове Управног одбора изабрани су: Марија Бјелица, директор Новосадског културно-образовног круга, Александра Попин и Јелена Марићевић.

Марија Бјелица изабрана је за председницу Огранка, Стефана Ђорђевић за секретара, а Наташа Бундало Микић за благајника.

Марија **БЈЕЛИЦА**

ТОПОЛА

Још један огранак Вукове задужбине

Оснивачка скупштине Огранка у Тополи одржана је 17. 6. 2021. године у просторијама Библиотеке „Радоје Домановић". Иницијаторка оснивања Огранка, Јована Милованчевић, у уводној речи говорила је о задацима и циљевима Удружења и прочитала Предлог оснивачког акта Удружења.

Присутнима се обратио др Бранко Златковић, председник Управног одбора Вукове задужбине, подсетивши на мисију и визију Вуковог дела, идеју оснивања огранака и његове делатности.

Председник општине Топола Игор Петровић пожелио је присутнима добродошлицу и успешан рад Огранка.

На Скупштини је изабран Оснивачки одбор и Управни одбор Удружења, у саставу:

ОСНИВАЧКИ ОДБОР УДРУЖЕЊА

1. Јована Милованчевић, професор књижевности и новинар РТС-а
2. Проф. др Александар Срећковић, универзитетски професор
3. Игор Петровић, председник општине Топола
4. Зорка Станојевић, професор књижевности
5. Тамара Ђорђевић, академски сликар
6. Зорица Стојиљковић, библиотекар
7. Теодора Стојиљковић, дипломирани етнолог
8. Ема Стевановић, дипломирани етнолог
9. Маја Јевђић, дипломирани фармацеут
10. Милош Марковић, правник
11. Зора Милованчевић, административни радник

За чланове Управног одбора изабрани су:

1. Јована Милованчевић
2. проф. др Александар Срећковић
3. Теодора Стојиљковић

За председника Управног одбора изабрана је Јована Милованчевић, која је истовремено и правни заступник огранка Вукове задужбине. За секретара је изабрана Теодора Стојиљковић, а за благајника Маја Јевђић.

У Тополи је у оквиру програма Међународног научног скупа „Савремена српска фолклористика 10" представљено двадесет осмо годиште календара-забавника *Даница* за 2021. годину, с додатком *Данице за младе XIII*.

Огранак Вукове задужбине у Тополи даровао је издања Вукове задужбине Библиотеци „Радоје Домановић" у Тополи, а Библиотека је доделила захвалницу издавачу.

Јована **МИЛОВАНЧЕВИЋ**

ПОЗИВ ЗА НАГРАДЕ ВУКОВЕ ЗАДУЖБИНЕ ЗА 2022. ГОДИНУ

Вукова задужбина од 1990. године додељује годишње награде за науку и за уметност. Ове године награђује се по једно дело у области науке и уметности, објављено, изведено или приказано *од 1. октобра 2021. до 1. октобра 2022. године.*

Награда за уметност додељује се једном аутору за оригинално уметничко дело настало у Србији или иностранству, односно за књижевно дело објављено на српском језику.

Награда за науку додељује се једном аутору за научно дело, оригинални истраживачки научни рад, објављено на српском језику, из научних области којима се бавио Вук Караџић (наука о књижевности, историја, лингвистика, фолклористика, етнологија, етнографија, етномузикологија, географија).

Награда се не додељује за критичка издања, зборнике радова, антологије, приређивачке послове и за магистарске тезе и докторске дисертације.

Награда се састоји од повеље, плакете са Вуковим ликом и новчаног износа.

Предлоге за награде могу подносити појединци, научне и просветне установе и установе културе, као и друштвене организације.

Одлуке о наградама доносе одбори Вукове задужбине за науку и за уметност.

Позивамо заинтересована правна и физичка лица да пошаљу предлоге за награде Вукове задужбине за 2022. годину.

Уз предлог треба доставити образложење и два примерка дела које се предлаже за награду (ако је у питању књига или друга публикација).

Предлози се достављају *до 1. октобра 2022. године*, на адресу: *Вукова задужбина, 11000 Београд, Краља Милана 2.*

С. **В.**

ЗА СЕЋАЊЕ

ОДЛАЗАК НОСИОЦА „ДАНА ЋИРИЛИЦЕ"

Вера Секулић

(1954–2021)

Упркос већ дужем трајању овог новог времена смрти и нажалост већ створеној навикнутости на учестале вести о одласцима бројних људи различитих година, слојева и области којима су се бавили, једна од тих вести погодила нас је као гром из ведра неба. Упокојила се госпођа Вера Секулић, изузетно снажна личност, која је покретала људе и догађаје у области културе и друштва. Борила се за неговање традиције и одржање ћирилице. Као организатор многих акција које је покретала, уливала је сигурност и поверење свим учесницима и умела да држи добар дух и енергију, све док се до краја не спроведе покренута активност. Деловала је као особа која не стаје, њено присуство је било увек делотворно и зато њен одлазак одједном ствара велику празнину. Посебно ће се то осетити на манифестацији *Дани ћирилице*, који су њено животно дело.

Вера Секулић је била пуних 20 година главни организатор и носилац годишње манифестације *Дани ћирилице* у свом родном месту Баваништу. Заједно са академиком Видојком Јовићем, такође родом из Баваништа, основала је огранак Вукове задужбине у Баваништу (24. маја 2003), који је с временом прерастао у удружење *Дани ћирилице*. Од 2002. године, сваког маја, у данима празника Св. Ћирила и Методија који је узет и за славу КУД *Аца Обрадовић* из Баваништа и на чији дан се у цркви ломио славски колач, одвијала се ова манифестација. Она је била намењена ученицима основних и средњих школа, али је чудесно привлачила и реке посетилаца који су долазили у ово место.

Окосницу манифестације чинио је конкурс, у јесење дане расписиван, за најбољи ученички литерарни рад, ћирилицом наравно написан, на одређену тему, везану стално за појам идентитета и изворних вредности. Поред литературе, конкурс је обухватао и израду најлепших каligрафских ћириличких текстова, као и радове везане за друге уметничко-литерарне вештине (илустрације слова Ћ, илустровани иницијал личног имена, вез, минијатуре, израда лутке у народној ношњи краја), од којих су најбољи радови приказивани на изложби током три дана трајања манифестације. Све је почињало још од месеца септембра, када је удружење *Дани ћирилице* расписивало конкурс, да би потом Вукова задужбина преко својих огранака, Министарства просвете, Министарства културе Републике Србије и других сродних организација и институција, интензивно радила на томе да информација о конкурсу стигне до школа и ђака и свеукупне јавности.

Мукотрпну припрему и организацију манифестације носила је госпођа Вера Секулић. За главни дан манифестације, дан доделе награда која се увек одвијала у суботу, морало је све да буде спремно и утаначено од раног јутра до поподнева и вечери. Вера је неуморно била у контакту са учесницима, извођачима програма, члановима стручног жирија, око прецизирања и потврђивања свега, а нарочито са појединцима задуженим да те године отворе *Дане ћирилице* изношењем поздравног слова. Говорили су тако на *Данима ћирилице*: Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић, Раша Попов, Мошо Одаловић, сам председник Вукове задужбине др Миодраг Матицки... Госпођа Вера Секулић водила је рачуна о припреми диплома и поклона за ученике и њиховом дељењу, у коме је и сама учествовала по завршетку образложења жирија. Најбољи су добијали књиге различитих издавача на дар: Српска књижевна задруга, СПЦ, САНУ, Вукова задужбина, Матица српска, Катена мунди... Вера Секулић се лично борила за бесплатан аутобуски превоз за одређени број посетилаца који су пристизали у место на дан доделе диплома. Посебно је бринула о томе да дипломе и награде стигну до ђака и професора, који нису могли да дођу и да их лично приме. Кроз манифестацију је за 20 година њеног трајања прошло више од 60.000 ђака озарених лица, из свих делова света, што је право чудо времена у којем су ћирилица и многе друге коренске и идентитетске вредностима биле занемарене и потиснуте. Одабирала је Вера са члановима жирија ученике који ће прочитати најбоље радове, и надгледала изложбу најбољих уметничких радова. Тако је лепо било слушати радове на теме које су у наслову имале кључне речи попут *слободе, огњишта, породице, љубави, брата, мајке, језика и писма*, речи патријарха Павла *Будимо људи* и других. За све учеснике и госте, после доделе признања, био је у трпезарији школе приређиван бесплатан ручак и увек је све било добро процењено и у погледу броја места и количине послужења и сваки гост уважен. Такође, позивала је и подстицала професоре и ђаке да се током поподнева прошетају местом и обиђу знаменитости, посебно манастир Баваниште, до којих су их, спремни, бесплатно возили фијакери. Осим Баваништа, увек у присуству госпође Вере, био је организован и обилазак Београда, са обавезном посетом Патријаршији, Музеју СПЦ и Белом двору.

Посебну драж овој манифестацији давало је и признање *Чувар српства*, које су, уместо класичних диплома, добијали учесници. Кроз који месец касније касније излазио би и Зборник радова, једна веома драга књига, за који би госпођа Вера Секулић редовно писала увод, са кратким освртом на *Дане ћирилице*, у коме су се могле сазнати све важне информације о одржаној манифестацији. Зборник је промовисан на Међународном београдском сајму књига сваког октобра, када је на изложбеном штанду *Дана ћирилице* дежурала управо госпођа Вера Секулић и када се, уз први излазак из штампе зборника, најчешће уједно и обзањивала тема за наредну годину.

Вера је гостовала у многим медијима, обично још са неким представницима из Вукове задужбине, али каткад и са младим фолклористима из Баваништа. Борила се да што више каже у тим гостовањима и прошири, иначе, премали медијски простор даван ћирилици и овако национално-духовно важној манифестацији.

Пронели су *Дани ћирилице* име Баваништа надалеко, због чега су многи мештани били захвални Вери Секулић. Тако је и било све до јубиларних, двадесетих *Дана ћирилице* маја 2021. године, када је најредовнијим и најуспешнијим учесницима и установама уручила специјалне захвалнице, а и када је последњи пут испратила све учеснике, знајући увек како пред младима наступати и старо на нов начин исказивати.

Изненадно се упокојила 10. јула 2021. године. Сахрањена је у родном Баваништу, прилично тихо усред светски бурног лета, али је касније, 4. октобра 2021, при свечаности Дана општине Ковин, постхумно одликована Плакетом за животно дело. Још раније је Вера добила признање и Вукове задужбине за допринос остваривању њених програма. Трасирала је Вера пут великој борби за ћирилицу и за свеопшти национално-просветни статус нашег језика и књижевности и то и данас траје. Вечан јој помен!

Мирослав **КРСТИЋ**

ТОМИСЛАВ ГРУЈИЧИЋ РАВАЊАЦ – ВЕЛИКИ УМЕТНИЧКИ СВЕДОК СВОГА НАРОДА

Уметник речи и слике

Томислав Грујичић, дугогодишњи сарадник „Новости", „Спорта", „Чукарице", „Политике експрес", „Задужбине", „Радио ТВ ревије"..., преминуо је 28. октобра 2021. у 81. години у Београду.

Рођен је у селу Равње. Средњу школу и курс за радио и фото-аматера завршио је у Ваљеву. Завршио је и двогодишњу школу за репортера и техничког уредника на Институту за новинарство у Београду.

За Томислава Грујића, познатог и као Равањац, говорило се да „нема преље, ткаље, везиље и плетиље, ни фрулаша двојничара, зурлаша, гајдаша, трубача...", којег није „хватало Томино око и апарат".

Овај сјајни уметник речи и слике – велики уметнички сведок свога народа, успео је да својим пером и својом камером као, хроничар-записивач народног живота и културе, сачува свет у нестајању у својим вуковским писаним, фотографским и филмским записима о српском народу. Реч је о јединственом делу у којем су сабране све одлике једног народа које вреди сачувати.

Академик Дејан Медаковић описивао га је као хроничара света који нестаје:„Сјајни уметник писаног и фотографског новинарства у речи и слици успео је да својим пером и златном камером сачува свет у нестајању, последње остатке старе, приземне Србије, коју симболизују њени последњи косачи, орачи, народни певачи, свирачи и играчи, свадбени обичаји, сахране и гробља, неустрашиви ратници, који су некад тако несебично гинули за своју отаџбину."

Његове фотографије излагане су на многобројним изложбама: Вукова задужбина, Галерија Народног музеја у Ваљеву, ОШ *Андра Савчић*, Дивчибаре, Изложба старих ратника поводом 85 година од ослобођења Београда у Првом светском рату... Подсетимо се да је ТВ БК у новембру 2002. године емитовала и филм „Томино око" у којем су приказивана она места са којих је Равањац фотографисао.

За свој стваралачки и свеобухватан рад добио је многа признања: награду *Лаза Костић* Удружења новинара Србије (2004); *Златну значку* КПЗ Србије (2009); Повељу *Љубислав Милосављевић* Друштва новинара Војводине (2000); награду *Матија Бан* Скупштине општине Чукарица (2002); Повељу Градског одбора СУБНОР-а Београда, Повељу староседелаца Чукарице (2014).

Кроз свој дугогодишњи рад Томислав Грујичић је посебно задужио Вукову задужбину ликовним записима који се тичу рада њених огранака, живота и обичаја српског народа, свеукупног народног материјалног стваралаштва, заната, фолклора и свеколиких народних уметности. Због тога му је Вукова задужбина доделила и посебно признања за фото-хронику рада Вукове задужбине и њених задужбинара (2011) и *Захвалницу* за допринос остваривању програма Вукове задужбине (2017).

Томислав Грујичић је био дугогодишњи члан УНС-а и члан Удружења самосталних уредника фотографије УСУФ.

Славко **ВЕЈИНОВИЋ**

Садржај *Данице* за 2022. годину

Бошко Сувајџић, *Шта је то вуковско опредељење?* **9**

Календар

Месецослов за Србе сва три закона **16**

Јеврејски календар **33**

Никола Бура, Летопис XXI века **35**

Осветљења

Јован Делић, *Пјесник који је тежио савршенству* **41**

Станиша Војиновић, *Заборављени стихови Ђорђа Марковића Кодера* **47**

Катарина Граната Савић, *Живот као роман: Лазар Лаза Лазаревић (1851–1891)* **50**

Милијана Симоновић, *Растко: у сусрет стогодишњици објављивања збирке песама* Откровење *Растка Петровића* **66**

Дејан Томић, *Песма за сва времена, „Што се боре мисли моје"* **85**

Жарко Димић, *Српске више школе у Карловцима (Сремским) од 18. до 20. века* **101**

Народна књижевност

Станиша Војиновић, *Писма Вука Караџића као путописи* **136**

Константин Аћанин, *Вук као приповедач у* Српском рјечнику **149**

Станиша Војиновић, *Сакупљачи народних умотворина:* Милован Јанковић (1828–1899); Симеон (Сима) Д. Милеуснић (1864–1942); Милан Ђ. Станојевић Млађинац (1868–1934) **157**

Књижевност и уметност

Верољуб Вукашиновић, *Тилић (избор)*: *Косидба; Слушајући Окуџаву; Липа песме* **171**

Мирољуб Тодоровић, *Под громобраном свемира (Кратке приче, снови, нађене приче и слике-приче)* **174**

Ненад Грујичић, *Три сонета*: *Безимена; Сукња; На Дунаву (Сонет продуженог трајања)* **185**

Иван Лаловић, *О брези* **188**

Саша Јефтић, *Хелена* **190**

Иван Златковић, *И жив и мртав (одломак из романа)* **191**

Слађана Ристић, *Ако би о смрти речи певао* **197**

Јана Петровић, *Лета* **198**

Саша Кнежевић, *Жубор воде (одломак из романа* Зороломац*)* **199**

Голуб Јашовић, *Песме: Повратак у завичај; Под храстом у Нимнику* **206**

Славица Јовановић, *Песме*: *Гојковица; Страхињину; Краљевић Марко; Обилић; Голуб на дечанској розети* **208**

Књижевна упоришта

Радана Вила Станишљевић, *Потка о Грозданији Комадинић* **212**

Видак М. Масловарић, *Суза или мина* **215**

Миљан Губеринић, *Међународни фестивал поезије* Смедеревска песничка јесен **220**

Нада (У спомен на професорку Наду Милошевић Ђорђевић)

Снежана Самарџија, *Вукова поетика народног књижества* **238**

Љиљана Пешикан Љуштановић, *Лепота и достојанство (In memoriam професорки Нади Милошевић Ђорђевић)* **248**

Соња Петровић, *У спомен на професорку Наду Милошевић Ђорђевић (1934–2021) – фрагменти о њеном научном раду* **254**

Валентина Питулић, *Сећање на проф. др Наду Милошевић Ђорђевић* **264**

Немања Радуловић, *Успомена на Професорку* **267**

Бошко Сувајџић, *Нада* **273**

О канону српске књижевности

Бошко Сувајџић, *О Другој интеркатедарској србистичкој конференцији* **276**

Декларација о канону српске књижевности **280**

Александар Јовановић, *Нема канонских дела без свести о канону* **286**

Зона В. Мркаљ, *О канону српске књижевности – методичка перспектива* **293**

Ненад Николић, *Канон и историја књижевности: проблем листе* **303**

Јелена Р. Јовановић Симић, *О коегзистенцији језика и књижевности у канонизацији* **310**

Валерија Јанићијевић, *Има ли књижевног канона у разредној настави?* **326**

Божу(бо)ри

Ратко Поповић, *Време обмана: Рацо Вујачић* **336**

Ана Стишовић Миловановић, *Косово и Метохија, стари путописи: битке на границама сећања* **340**

Бошко Сувајџић, *Јефимија исписује „Туђу за младенцем Уљешом" на двострукој дрвеној икони дарованој манастиру Хиландару* **350**

Зорица Лешовић Станојевић, *Света земљо незаборава* **352**

Изворна народна песма

Драган Р. Млађеновић, *Вјешти звуци дивнијех гусала* **355**

Књижевност на респиратору

Божидар Пешев, *Увод у* Коронамерон **371**

Језик

Рајна Драгићевић, *Опроштај са Предрагом Пипером, највећим српским славистом* **375**

Светосавска читанка

Драгиша Бојовић, *Свети Сава и осам векова Српске цркве* **383**

Описаније намастира

Делфина Рајић, *Овчарско-кабларски манастири у делу Вука Караџића* **388**

Први српски устанак

Бранко Златковић, *Хајдучка биографија Тешана Подруговића* **417**

Астроном и ја

Срђан Самуровић, *Сатурнов шестогао* **430**

Задужбине

Станко Костић, *Породица Бајлони и црква Св. Игњатија Богоносца у Малом Црнићу* **436**

Славко Вејиновић, *Задужбинари: браћа Васа и Никола Радојковић* **432**

Душан Алемпијевић, *Лекари задужбинске болнице краља Петра у Тополи* **448**

Душица Матицки, *Тајне најстаријих звона на свету* **475**

Пренумеранти

Пренумеранти на Даницу за 2021. годину **479**

ДОДАТАК

ДАНИЦА ЗА МЛАДЕ, XIV ГОДИШТЕ

Садржај *Данице за младе* XIV

ЛИЧНОСТ ГОДИНЕ

У испричаном свету – разговор са књижевником Милојем Радовићем (разговарала Гордана Малетић), Песме Милоја Радовића **5**

ЗМАЈЕВО КОЛО

Воја Царић, *Облаци*; Арсен Диклић, *Чика с брадом*; Ранко Симовић, *Моја земља* **11**

ШКОЛА ОГЛЕДАЛО И УЗОР **15**

ПЕСМЕ НАШИХ СТВАРАЛАЦА ЗА ДЕЦУ

Љубиша Ђидић, *Девојчице из Плоче*; Владислава Војновић, *Морска саса*; Живорад Недељковић, *Стране света*; Слободан Станишић, *Сунчеве пеге*; Пеђа Трајковић, *Брод плови за Шангај*; Љиљана Крстић, *Почетак песме*; Драган Хамовић, *Змај нелетач*; Тоде Николетић, *Драма о нама*, Русомир Д. Арсић, *Забринути Снешко*; Зорица Бајин Ђукановић, *Жива вода*; Давид Кецман Дако, *Жубор у мени*, Власта Н. Ценић, *Мој деда* **24**

ПРИЧЕ НАШИХ СТВАРАЛАЦА ЗА ДЕЦУ

Весна Алексић, *Сури*; Лидија Николић, *„Српска певачица"*; Милена Северовић, *Град школски*; Гордана Тимотијевић, *Доживљаји*; Јасминка Петровић, *Чајанка*; Слађана Ристић, *Анин сунчев зрак*; Љиљана Дугалић, *Фризура*; Оливер Јанковић, *Тужни кловн* **35**

ЖИВОТИЊЕ ИЗ БЛИЗИНЕ

Љубица Сикимић, *Ко је плашљив*; Радомир Путниковић, *Вилин коњиц*; Милан Мрдаљ, *Лепиров слалом*; Раша Попов, *Коња радије сликали него себе*, *Водена школа*; Бранко Стевановић, *Мармозет*; Игор Коларов, *Хајде да причамо о нечем другом* **50**

НА ПУТУ

Бошко Ломовић, *Код краља Зулуа* **55**

СЛОВАРИЈЕ И ГРАМАТИЧАРИЈЕ

Бошко Сувајџић, *Народни говори*; Горан Новаков, *Балада о белом листу папира*; Милутин Ђуричковић, *Читалачки час* **59**

ПОСЛОВИЦЕ И ЗАГОНЕТКЕ

Дејан Алексић, *У лажи су кратке ноге, Батина, Пословични вук*; Брана Цветковић, *Загонетке*; Васка Јукић Марјановић, *Загонетке I и II* **67**

ХУМОР

Алек Марјано, *Пецарош, Посластичар, Сателит*; Васка Јукић Марјановић, *Афоризми*; Анђелко Ердељанин, *Афоризми*; Поп Д. Ђурђев, *Јабука раздора*; Божидар Пешев, *Смешке из школске клупе*; Александар Јањушевић, *Животињска географија*; Љубиша Ђидић, *Дечак из Криве реке, Штука воли зубаре* **70**

КАЛЕНДАР

Добрица Ерић, *Зими је сваки дан недеља, Да почиње пролеће, Лето, Јесен*; Драгомир Ђорђевић, *Стигла јесен, Стигла зима* **75**

ЛЕПО ПОНАШАЊЕ, ШТА ЈЕ ТО?

Мирјана Булатовић, *Није злато све што сија*; Милован Данојлић, *Лепо васпитање*, Славка Петковић Грујичић, *Шта није лепо*; Мошо Одаловић, *Нема плакање*; Пеђа Трајковић, *Растојање за васпитање* **79**

УМЕТНИК – ЂАК ГОДИНЕ

Слађана Ристић, *Кристина Васић* **83**

ЈЕЛОВНИК ЗА УНУКЕ

Весна Видојевић Гајовић, *Рецепт за колаче*; Милоје Радовић, *Кад бака спрема доручак*; Ранко Симовић, *Биографија једне поаче* **87**

ПЕСМЕ И ПРИЧЕ МЛАДИХ СТВАРАЛАЦА

Урош Ковачевић, Јеврем Недељковић **91**

ЧАС ОПИСА ЧАСОПИСА

Карло Минић, *15 година крушевачког часописа Гајдала за децу*; Љиљана Симић, *Награђени школски листови на конкурсу Друштва за српски језик и књижевност* **96**

ПРЕПОРУКА КЊИГА

Гордана Малетић, Славка Петковић Грујичић, *Хероина нежног срца*; Весна Алексић, *Дуго мачје лето*; Стојан Срдић, Бошко Сувајџић, *Ко може да те спречи*; Гордана Малетић, Горан Марковић, *Боје другарства*, Оливера Недељковић, *Успаванка за месец* **108**

ХРОНИКА ВАЖНИХ ДОГАЂАЈА. Фестивали – такмичења – награде

Дани ћирилице – Баваниште 2021

Награђени литерарни радови на тему *Слобода*:

Основна школа, млађи узраст: Јана Башовић, Љубица Мијалковић, Ђорђе Раденковић, Јелена Радонић

Основна школа, старији узраст: Вељко Стојановић, Елена Стевановић

Средња школа: Марија Лабус **121**

Конкурс Огранка Вукове задужбине у лозничкој гимназији „Вук Караџић"

Светлана Спајић, *Вуково звоно*

Награђени ученици: Анђела Марија Хун, Ана Живановић, Рецовић Белкиса, Павле Несторовић, Марија Бојанић, Анастасија Ивановић, Сара Мулић **135**

Међународни литерарни конкурс Огранка Вукове задужбине у Чачку „Млади чувари српске народне културе" за 2021. годину: Награђени ученици: Анђела Гавриловић, Адам Радовановић, Анђела Бучић **149**

ПОШТА ДАНИЦЕ ЗА МЛАДЕ

Весна Видојевић Гајовић, *Прво писмо*, Оливера Недељковић, *Друго писмо* **156**

У ВУКОВОЈ ЗАДУЖБИНИ МОЖЕТЕ НАБАВИТИ СЛЕДЕЋА ИЗДАЊА

1. ***Даница* за 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2002, 2003, 2004, 2005, 2007, 2008.** год. – 800 дин./ ком.

2. ***Даница* за 2009.** год. – 900 дин./ком.

3. ***Даница* за 1994, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022.** год. – 1.000 дин./ком.

4. ***Даница за младе* II** (2011) – 250 дин./ком.

5. ***Даница за младе* IV** (2012), **V** (2013), **VI** (2013), **VII** (2014), **VIII** (2015), **IX** (2016), **X** (2017), **XI** (2019), **XII** (2020), **XIII** (2021), **XIV** (2022) – 300 дин./ком.

6. ***Даница за* 1827, 1828, 1829, 1834.** год. (фототипска издања) – 1.000 дин./ком.

7. ***Споменар Мине Караџић*** са преводима на немачки и руски језик, Београд, 2018 – 750 дин./ком.

8. **Радомир Путниковић *Триста славујевих песама***, Басне, (2021) – 1.800 дин./ком.

9. ***Вуковој задужбини – академик Дејан Медаковић*** (2007) – 1.000 дин./ком.

10. ***Актуелности Вукових порука – Округли сто Вукове задужбине*** (2008) – 400 дин./ком.

11. ***Творци српског књижевног језика***, Зборник радова. Издавачи: Вукова задужбина и Институт за књижевност и уметност (2011) – 1.000 дин./ком.

12. ***Вукова задужбина у XX и XXI веку***, Славко Вејиновић. Издавач: Вукова задужбина (2015) – 2.200 дин./ком.

13. **Вук Стефановић Караџић 1787-1864-2014, *Mündliches Volksgut der Serben (Српска усмена народна башчина)***. Приредио, предговор и напомене написао проф. др Бошко Сувајџић. Издавачи: Вукова задужбина и Чигоја штампа (2014) – 3.000 дин./ком.

14. **Вук Стефанович Караджич, *Сербское устное народное наследие (Српска усмена народна башчина)***. Приредио, предговор и напомене написао проф. др Бошко Сувајџић. Издавачи: Вукова задужбина и Чигоја штампа (2015) – 3.000 дин./ком.

15. **Вук Стефановић Караџић, *Le patrimoine oral serbe* (*Српска усмена народна башчина)***. Приредио, предговор и напомене написао проф. др Бошко Сувајџић. Издавачи: Вукова задужбина и Чигоја штампа (2018) – 3.000 дин./ком.

16. Књига **Вук Караџић, *Српске народне приповијетке, све Вукове народне приче у једној књизи***. Издавачи: Вукова задужбина и Лагуна, 2017 – 1.000 дин/ком.

17. **Дејан Михаиловић, *Хронологија Вуковог живота и дела***. Издавачи: Вукова задужбина и Лагуна, 2017 – 150 дин./ком.

18. ***Срем кроз векове***, Зборник радова (2007). Издавачи: Вукова задужбина, Огранак Вукове задужбине у Беочину и Институт за књижевност и уметност (едиција *Синтезе*) – 1.500 дин./ком.

19. ***Банат кроз векове***, Зборник радова (2010). Издавач: Вукова задужбина (едиција *Синтезе*) – 3.000 дин./ком.

20. ***Бачка кроз векове***, Зборник радова (2014). Издавач: Вукова задужбина (едиција *Синтезе*) – 4.000 дин./ком.

21. ***Трокњижје: Слојеви култура Срема, Баната и Бачке***. Издавач: Вукова задужбина (2014) – 8.500 дин./ком.

22. ***Старо српско рударство***, *Историја рударства у Срба* (2002). Аутори: Сима Ћирковић, Десанка Ковачевић-Којић, Ружа Ћук (едиција *Синтезе*) – 1.000 дин./ком.

23. ***Студије о Србима – Славистика – Србистика*** (изабрани радови), Владимир П. Гутков. Издавачи: Завод за уџбенике и наставна средства, Вукова задужбина и Матица српска – 800 дин./ком.

24. ***Студије о Србима – Говори Срба и Хрвата у Мађарској***, Предраг Степановић. Издавачи: Вукова задужбина, Матица српска и Дечје новине – 800 дин./ком.

25. ***Студије о Србима – Српске и јужнословенске теме***, Герхард Невекловски. Издавачи: ЈП Завод за уџбенике, Матица српска и Вукова задужбина – 700 дин./ком.

26. ***Студије о Србима – Прилози о српском предвуковском књижевном језику***, Александар Албијанић. Издавачи: ЈП Завод за уџбенике, Матица српска и Вукова задужбина – 500 дин./ком.

27. ***Студије о Србима – Сусрети у књижевности двају блиских народа***, Илија Конев. Издавачи: ЈП Завод за уџбенике, Матица српска и Вукова задужбина – 400 дин./ком.

28. ***Преписка***, Сабрана дела Вука Стефановића Караџића – III, VI, VII, VIII, IX, X и XI књига – 1.200 дин./ком.

29. ***Преписка XIII (1863–1864)***, Сабрана дела Вука Стефановића Караџића. Издавачи: Вукова задужбина, Просвета, Београд (2014) – 1.500 дин./ком.

30. ***О језику и књижевности III/2***, Вук Стефановић Караџић. Издавачи: Вукова задужбина, Просвета, Београд (2014) – 1.500 дин./ком.

Књиге се могу наручити поштом: Вукова задужбина, Краља Милана 2, 11000 Београд; ***телефоном:*** 011/2683-890, 011/2682-803 и ***мејлом:*** dusica.maticki@vukova-zaduzbina.rs

ОТВОРЕНА ВРАТА ВУКОВЕ ЗАДУЖБИНЕ

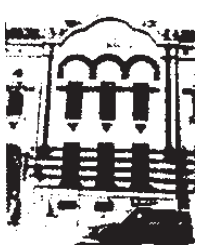

Вукова задужбина позива вас да јој приступите и да учествујете у остваривању њених програмских задатака и циљева, у духу трајних вредности Вуковог дела.

Установе и предузећа, организације и заједнице које приступе Задужбини и обезбеде улог од четрнаест хиљада (14.000) динара постају ***суоснивачи*** Вукове задужбине.

Суоснивачки улог школа, манастира, културно-уметничких друштава и задужбина је најмање три хиљаде (3.000) динара.

Појединци који приступе Задужбини и обезбеде једнократно или у ратама износ од најмање шест стотина (600) динара постају ***суоснивачи – задужбинари.***

Приложници Вукове задужбине постају појединци и организације ако редовно уплаћују годишњи износ за који се сами определе.

Добротвори Задужбине су појединци који уложе најмање три хиљаде (3.000) а предузећа и установе најмање тридесет хиљада (30.000) динара.

Велики добротвори су појединци који уложе најмање шест хиљада (6.000) динара, а предузећа и установе најмање шездесет хиљада (60.000) динара.

Задужбинарски улози у страним валутама за појединце износе сто (100) евра. Овим улозима стиче се статус добротвора, а већим улогом статус великог добротвора.

Повереници Вукове задужбине, у својим срединама – установама, предузећима, организацијама и заједницама – помажу у окупљању задужбинара, представљању и ширењу Задужбине, развијању сарадње с њом и њеном напретку.

Цена листа *Задужбина* је 80 динара. Поштански трошкови за слање листа по броју износе 20 динара.

Задужбина оснива своје огранке у земљи и свету. Да би се основао огранак Вукове задужбине неопходно је да Задужбини приступи 15 нових задужбинара.

Задужбина у своме дому, с добродошлицом, очекује и дочекује задужбинаре и добротворе, народне посленике, писце и истраживаче, скупљаче народног блага, раднике, земљораднике и градитеље, привреднике и занатлије, учитеље и ученике, професоре и студенте.

Вукова задужбина, Београд, Краља Милана 2
Тел. 011/2682-803; 011/2683-890

Текући рачун: 205-8530-09

И-мејл: slavkovejinovic24@gmail.com
dusica.maticki@vukova-zaduzbina.rs